

Rapport

Nieuwe sporten in Nederland

Onderzoek naar succesfactoren voor
de verankering van nieuwe sporten in
het Nederlandse sportlandschap

Nieuwe sporten in Nederland

Onderzoek naar succesfactoren voor de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap

Tot stand gekomen met steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Mulier Instituut

Resie Hoeijmakers
Johan Steenbergen

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 4 december 2024
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Nieuwe sporten in Nederland

1	Inleiding	11
1.1	Achtergrond	11
1.2	Doelstelling	12
1.3	Vraagstelling	12
2	Onderzoeksmethode	14
3	Het sportificatiemodel	15
3.1	De kenmerken zijn constructie-indicatoren	15
3.2	De sportificatie-indicatoren	16
3.3	Het sportificatiemodel	27
4	Padel	29
4.1	Kenmerken en geschiedenis	29
4.2	Padelspelers	31
4.3	Padelaccommodaties	33
4.4	Organisatiekracht en wedstrijdaanbod	33
4.5	Topsport en media-aandacht	35
4.6	Conclusie: padel is booming	36
5	Beachvolleybal	38
5.1	Kenmerken en geschiedenis	38
5.2	Beachvolleybalspelers	40
5.3	Beachvolleybalaccommodaties	42
5.4	Organisatiekracht en wedstrijdaanbod	44
5.5	Topsport en media-aandacht	45
5.6	Conclusie: beachvolleybal is een volwassen sport	46
6	Boulderen	48
6.1	Kenmerken en geschiedenis	48
6.2	Boulderaars	50
6.3	Boulderaccommodaties	52
6.4	Organisatiekracht en wedstrijdaanbod	54
6.5	Topsport en media-aandacht	55
6.6	Conclusie: boulderen is booming	56
7	Airsoft	58
7.1	Kenmerken en geschiedenis	58
7.2	Airsoftspelers	63
7.3	Airsoftlocaties	65
7.4	Organisatiekracht en wedstrijdaanbod	67
7.5	Topsport en media-aandacht	69
7.6	Conclusie: airsoft is een opkomende sport	69
8	Freerunning	71
8.1	Kenmerken en geschiedenis	71
8.2	Freerunners	75
8.3	Freerunaccommodaties	77
8.4	Conclusie: freerunning tussen diffuus en opkomend	80
9	Calisthenics	83

9.1	Kenmerken en geschiedenis	83
9.2	Beoefenaren en doelgroep van calisthenics	85
9.3	Accommodaties en aanbieders	88
9.4	Conclusie: calisthenics is opkomend en zal naar verwachting verder groeien	90
10	Pickleball	92
10.1	Kenmerken en geschiedenis	92
10.2	Pickleballers	94
10.3	Pickleballlocaties	96
10.4	Topsport en media-aandacht	98
10.5	Conclusie: pickleball is opkomend en in vroege fase van ontwikkeling	98
11	Totaalbeeld van de zeven sporten en succesfactoren voor verankering	100
11.1	Het totaalbeeld van de status van zeven nieuwe sporten	100
11.2	Succesfactoren voor verankering van nieuwe sporten	101
11.3	Tot slot en hoe verder	111

Nieuwe sporten in Nederland

Inleiding

Het Nederlandse sportlandschap is divers en volop in beweging. Nieuwe sporten ontstaan, komen op en verdwijnen soms ook weer. Om ontwikkelingen in het Nederlandse sportlandschap beter te kunnen begrijpen en beleidsmatige keuzes over investeringen in nieuwe sporten beter te onderbouwen, doen we onderzoek naar de opkomst en verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Om die inzichtelijk te maken, maken we een model aan de hand waarvan we uitspraken kunnen doen over de potentie en mate van verankering van nieuwe sporten. We passen dit model toe op zeven nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap en proberen te achterhalen welke factoren eraan bijdragen dat nieuwe sporten zich in het Nederlandse sportlandschap weten te vestigen.

Het uiteindelijke doel van het onderzoek is om aan de hand van deze inzichten de verankering en potentie van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap vast te stellen en te adviseren hoe deze sporten zich verder kunnen ontwikkelen.

Het sportificatiemodel

Het sportificatiemodel bestaat uit vijf constructie-indicatoren die samen zicht geven op hoe een vrijetijdsactiviteit zich door de tijd ontwikkelt tot een gevestigde sport. Deze indicatoren zijn tot stand gekomen op basis van een literatuurstudie en eerdere onderzoeken naar de opkomst van nieuwe sporten.

Constructie-indicatoren

In het sportificatiemodel hanteren we de volgende constructie-indicatoren:

- *generieke sportkenmerken*: de mate waarin de sport kenmerken bezit die de meeste sporten delen en daardoor een paradigmatisch geval is binnen de sportfamilie.
- *eigen sportidentiteit*: de mate waarin de sport een eigen identiteit heeft en deelnemers zich met deze gemeenschappelijke identiteit verbinden;
- *institutionalisering*: de mate van organisatiekracht gericht op het vormgeven, ontwikkelen en in stand houden van de sport;
- *voldoende locaties*: de mate waarin de sport voldoende accommodaties heeft om verder te kunnen groeien;
- *legitimiteit van de sport*: de mate waarin de sport door de (leden van de) samenleving en instituten als sport wordt aangemerkt.

Inschatting van de status van de sporten

Op basis van de beoordeling hanteren we in het sportificatiemodel zes niveaus die de mate van verankering van de sport uitdrukken:

- *diffuus*: wanneer we op basis van de vijf constructie-indicatoren inschatten dat de specifieke sport niet sterk groeit en er geen verankering is;
- *opkomend*: wanneer er een sterke groei is, maar nog geen sprake van verankering;
- *booming*: wanneer er sprake is van een sterke groei en ook al van verankering, maar nog ruimte voor verdere groei;
- *volwassen*: wanneer de groei er in zekere zin uit is en er sprake is van verankering, en de sport dus niet in sterke mate verder zal groeien;
- *neergaand*: wanneer de sport in populariteit terugloopt, maar er nog wel sprake is van verankering;
- *verdwijnend*: wanneer de sport krimpt en er geen sprake (meer) is van verankering.

De status van zeven nieuwe sporten in Nederland

In de verschillende hoofdstukken typeren we de status van zeven nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap aan de hand van het sportificatiemodel. De zeven sporten bevinden zich in verschillende stadia en scores verschillend op de constructie-indicatoren. Op basis van dit onderzoek kunnen we het volgende concluderen:

- Beachvolleybal is een volwassen sport die zich in het Nederlandse sportlandschap heeft verankerd.
- Padel en boulderen zijn booming sporten die hebben bewezen geen hype te zijn en die zich in het Nederlandse sportlandschap hebben verankerd.
- Airsoft is een opkomende sport met potentie om zich als volwaardige sport in het Nederlandse sportlandschap te verankeren. De verdere toekomst lijkt sterk af te hangen van de ontwikkeling van locaties en vooral de legitimatie van airsoft als volwaardige sport binnen de sportfamilie.
- Freerunning bevindt zich tussen diffuus en opkomend. Opkomend omdat er wel wat groei is in het aantal beoefenaren en er bij enkele verschijningsvormen – zoals speedrun en style – sprake is van doorgaande institutionalisering. Diffuus geldt vooral voor freerunning in de openbare ruimte: dit groeit niet sterk en is niet verankerd.
- Calisthenics is een opkomende sport – sterk groeiend en nog niet verankerd. De verwachting is, en dan vooral in het licht van het belang van een gezonde leefstijl en doorgaande institutionalisering, dat de groei van het aantal beoefenaren de komende jaren sterk zal toenemen en dat sterke verankering nog wat tijd nodig heeft.
- Pickleball is op dit moment een opkomende sport - groeiend en nog niet verankerd. Hoewel het aantal beoefenaren groeit en institutionalisering op gang komt, is het nog onzeker of de sport zich als volwassen sport in het Nederlandse sportlandschap gaat verankeren.

Succesfactoren voor verankering van nieuwe sporten

Aan de hand van de ontwikkeling van de zeven nieuwe sporten hebben we de volgende overkoepelende factoren geïdentificeerd die bijdragen aan de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Nieuwe sporten zijn voornamelijk agonale bewegingsvaardigheidsspelen

Nieuwe sporten zijn (relatief) nieuwe activiteiten, maar binnen al deze activiteiten zien we een speldoel, strikte spelregels, middelen die je wel of niet mag gebruiken, en een bewegingsdoel. Dat zijn kenmerken van wat we op basis van de literatuur 'agonale bewegingsvaardigheidsspellen' noemen. Daarnaast zijn nieuwe sporten vaak hybride varianten. Freerunning en calisthenics worden in wedstrijdverband beoefend als agonaal bewegingsvaardigheidsspel, maar kennen ook andere verschijningsvormen.

Aantrekkingskracht in zowel verwantschap als tegencultuur

De meeste nieuwe sporten hebben een aantrekkingskracht op de doelgroep die al een hieraan verwante sport beoefent. Nieuwe sporten die geen sterke verwantschap hebben met paradigmatische gevallen binnen de sportfamilie, hebben juist aantrekkingskracht omdat ze iets vertegenwoordigen van 'tegencultuur' of 'subcultuur'.

Instant fun, flexibel, sociaal, gezond en goed voor het lichaam

De zeven nieuwe sporten in dit onderzoek voorzien in verschillende behoeften van deelnemers. Bij zowel de nieuwe paradigmatische sporten als de grensgevallen binnen de sportfamilie zien we een trend naar sporten die voorzien in instant fun en die flexibel te beoefenen, sociaal, gezond en goed voor het lichaam zijn.

Competitie en wedijver blijven belangrijk

In de ontwikkeling van de zeven nieuwe sporten zijn wedijver (agonaliteit) en competitie belangrijke centrale waarden. Alle zeven sporten worden dan ook in wedstrijdverband beoefend.

Vorming van identiteit top-down en bottom-up ontwikkeld

Bij de ontwikkeling van nieuwe sporten valt op dat de identiteit van de sport nog 'kneedbaar' is. Sportbonden zijn zoekende in hoe ze een nieuwe sport onderscheidend kunnen positioneren en promoten. Daarnaast vindt bij nieuwe sporten bottom-up-identiteitsvorming plaats. Dit is met name zichtbaar in taal, kleding, attributen, gebruiken en geschreven en ongeschreven gedragsregels.

Mix van verschillende typen aanbieders die elkaar aanvullen

De nieuwe sporten worden veelal georganiseerd door een mix van verschillende typen aanbieders die elkaar versterken. Commerciële sportaanbieders weten de minder gebonden sporter aan te trekken en zetten zich als ondernemers in voor het doorontwikkelen en vermarkten van de sport. Verenigingen zijn belangrijk omdat zij sport goedkoper kunnen aanbieden en voorzien in de behoefte van sporters aan sociale relaties en collectiviteit.

Snellere institutionalisering door aansluiting bij bestaande bonden

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat institutionalisering op twee manieren plaatsvindt. Bij de minder paradigmatische nieuwe sporten richten gepassioneerde beoefenaren een overkoepelende bond/federatie op. De meer paradigmatische nieuwe sporten vinden aansluiting bij bestaande bonden van verwante sporten.

Vertrouwen in de potentie van de sport bij aanbieders én beleidsmakers

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat een belangrijke voorwaarde voor groei de aanwezigheid van voldoende accommodaties of plekken voor de sport binnen de openbare ruimte is. Maar het is lastig voldoende accommodaties of locaties te realiseren. Voor sportaanbieders is vertrouwen in de potentie van een sport hierbij het sleutelbegrip.

Onbekend maakt onbemind

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat het voor de groei belangrijk is dat het bredere publiek kennismaakt met de sport. Dat kan op verschillende manieren: doordat de sport bekend is in ongeorganiseerd verband of in het buitenland, of doordat deze bekend wordt door (sociale) media of sportevenementen.

Legitimiteit door sportinstellingen

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat sportinstellingen een belangrijke impuls geven aan de groei. Allereerst helpt het als een bestaande en gevestigde sportbond de activiteit als sport positioneert en als zodanig gaat organiseren, standaardiseren en reguleren. Daarnaast is NOC*NSF een belangrijk sportspecifiek instituut voor de verschaffing van legitimiteit aan sport. Tot slot is het ultieme sportspecifieke instituut als verschaffer van legitimiteit het IOC.

Inleiding

Dit onderzoek gaat over succesfactoren voor de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap. In dit eerst hoofdstuk beschrijven we de achtergrond en de doel- en vraagstelling van het onderzoek.

1.1 Achtergrond

Nieuwe sporten

Het Nederlandse sportlandschap is divers en volop in beweging. Nieuwe sporten ontstaan, komen op en verdwijnen soms ook weer. Zo zagen we in de afgelopen decennia een snelle opkomst van squash (jaren tachtig), golf (jaren negentig) en skaten (jaren nul), en de afgelopen twee decennia beachvolleybal en padel. Sommige van deze nieuwe sporten weten zich te vestigen in het sportlandschap, terwijl andere nooit echt zijn doorgebroken (bijvoorbeeld bossabal, voetvolley, moerasvoetbal en cyclobal).

Accommodatiebeleid

Zicht op de dynamiek van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap is om verschillende redenen belangrijk. Voor beleidsmakers is dit met name belangrijk voor sportaccommodatiebeleid. Ongeveer 85 procent van het gemeentelijke sportbudget gaat naar sportaccommodaties (Hoekman & Van den Dool, 2015).

Om tot een effectief gemeentelijk accommodatiebeleid met een efficiënte inzet van middelen te komen, is het belangrijk dat sportaccommodaties goed afgestemd zijn op de sportbehoefte van de bevolking. Aandacht voor de mogelijke groei van (nieuwe) sporten in Nederland is daarom belangrijk. Zo voorkom je dat nieuw gebouwde sportaccommodaties na verloop van tijd leegstaan of dat er een gebrek aan accommodaties is voor sporten die groeien.

Sportstimulering

Zicht op de ontwikkeling van nieuwe sporten binnen het sportlandschap is ook van belang voor het stimuleren van sportdeelname. Zo is bekend dat motieven voor verschillende sporten uiteenlopen, per doelgroep kunnen verschillen en door de tijd kunnen veranderen. Motieven zijn bijvoorbeeld de eigen grenzen zoeken, plezier beleven, fit worden, presteren en anderen ontmoeten.

Door te achterhalen hoe nieuwe sporten weten in te spelen op de behoefte van deelnemers, ontstaat inzicht in (veranderende) motieven voor sport. En in hoe je bepaalde (nieuwe) doelgroepen het best kunt stimuleren om te sporten.

Organisatie van sport

Tot slot biedt onderzoek naar de dynamiek van nieuwe sporten inzicht in hoe sport wordt georganiseerd. Van oudsher gebeurt dat veelal binnen de context van een

sportvereniging. Tegenwoordig wordt sport steeds vaker aangeboden door ondernemers: denk aan fitness, boulderen of zwemmen.

We zien ook dat mensen in andere verbanden sporten, zoals de fietsgroepen op zondagmorgen, de hardloopgroepen in de avond of de *Friday night skate* in veel steden. Inzicht in uiteenlopende 'organisatieverbanden' kan helpen om sport beter te ondersteunen en te stimuleren.

Theoretisch perspectief

Naast deze beleidsmatige redenen is het vanuit theoretisch perspectief interessant om te bezien welke factoren bijdragen aan de populariteit van sporten en welke verschillende ontwikkelingen we per sport zien. Binnen de sportliteratuur is weinig aandacht voor overkoepelende perspectieven die de populariteit van nieuwe sporten verklaren.

1.2 Doelstelling

Om ontwikkelingen in het Nederlandse sportlandschap beter te kunnen begrijpen en beleidsmatige keuzes over investeringen in nieuwe sporten beter te onderbouwen, doen we onderzoek naar de opkomst en verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Om die inzichtelijk te maken, maken we een model aan de hand waarvan we uitspraken kunnen doen over de potentie en mate van verankering van nieuwe sporten. We passen dit model toe op zeven nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap en proberen te achterhalen welke factoren eraan bijdragen dat nieuwe sporten zich in het Nederlandse sportlandschap weten te vestigen.

Het uiteindelijke doel van het onderzoek is om aan de hand van deze inzichten de verankering en potentie van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap vast te stellen en te adviseren hoe deze sporten zich verder kunnen ontwikkelen.

1.3 Vraagstelling

De volgende hoofdvraag staat in dit onderzoek centraal:

Welke factoren zijn voorspellend voor de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap?

Deze vraag beantwoorden we aan de hand van drie deelvragen:

1. **Wanneer is een sport in het Nederlandse sportlandschap verankerd?**
2. **Hoe en in welke mate hebben de zeven nieuwe sporten zich in het Nederlandse sportlandschap gevestigd?**
3. **Welke factoren hebben bijgedragen aan de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap?**

Leeswijzer

In hoofdstuk 3 zetten we het sportificatiemodel uiteen. Aan de hand van verschillende 'constructie-indicatoren' laten we zien welk kader we hanteren om zicht te krijgen op de ontwikkelingsstadia van (nieuwe) sporten.

We passen dit kader toe op zeven nieuwe sporten: padel, beachvolleybal, boulderen, airsoft, freerunning, calisthenics en pickleball. Dat beschrijven we in de hoofdstukken 4 tot en met 10. Ook maken we in die hoofdstukken een inschatting van de potentiële mate van verankering van de sport in het Nederlandse sportlandschap.

Aan de hand van deze ontwikkelingen gaan we in hoofdstuk 11 in op overkoepelende factoren die bijdragen aan de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we het onderzoek hebben uitgevoerd aan de hand van literatuuronderzoek en casestudies.

Om voorspellende factoren voor de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap te identificeren hebben we een literatuurstudie en een multi-pele-casestudieonderzoek uitgevoerd.

Op basis van de literatuurstudie ontwikkelen we een kader dat bestaat uit factoren waaraan een nieuwe sport moet voldoen om als gevestigde sport in het Nederlandse sportlandschap te zijn verankerd. Vervolgens brengen we op basis van een casestudie naar zeven nieuwe sporten in kaart hoe en in welke mate deze nieuwe sporten zich in het Nederlandse sportlandschap hebben gevestigd. In deze studie staan padel, beachvolleybal, boulderen, airsoft, freerunning, calisthenics en pickleball centraal. Dit zijn allemaal relatief nieuwe sporten, die zich in verschillende stadia van ontwikkeling bevinden.

De casestudies bestaan uit deskresearch naar de geschiedenis, opkomst, ontwikkeling en organisatie van de sporten in Nederland, aangevuld met interviews met initiatiefnemers en betrokken bondsmedewerkers. Wanneer we in de rapportage naar de respondenten verwijzen, gebruiken we de termen R1 t/m R12. In bijlage 1 is een overzicht van alle respondenten bijgevoegd.

De geschiedenis en ontwikkeling van padel, beachvolleybal, boulderen en airsoft hebben Hoeijmakers en Romijn (2018) en Hoeijmakers (2019) eerder in kaart gebracht. Dit onderzoek is daarom deels een actualisering van de verdere ontwikkeling van die sporten.

Op basis van de casestudies hebben we ook gezocht naar onderliggende factoren die bepalend zijn voor de opkomst, verankering en potentie van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Het sportificatiemodel

In dit hoofdstuk presenteren we het sportificatiemodel. Dit model bestaat uit verschillende indicatoren aan de hand waarvan we een oordeel kunnen maken over de verankering van sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Deze indicatoren zijn tot stand gekomen op basis van een literatuurstudie en eerdere onderzoeken naar de opkomst van nieuwe sporten (o.a. Hoeijmakers, 2019; Hoeijmakers & Romijn, 2018; Kunnen, 2011; Steenbergen, 2004; Steenbergen & Van Hilvoorde, 2024). In dit hoofdstuk beschrijven we de status van deze indicatoren (paragraaf 3.1), welke indicatoren we onderscheiden (paragraaf 3.2) en hoe het sportificatiemodel eruitziet (paragraaf 3.3).

3.1 De kenmerken zijn constructie-indicatoren

Sportificatie

Kunnen (2001) noemt het uitgroeien van een kleine vrijetijdsactiviteit tot een volwaardige sport 'sportificatie'. Hij baseert deze term onder andere op onderzoek van Elias en Van Bottenburg. Elias gebruikte de term sportificatie voor het eerst en beschrijft daarmee het proces waarbij spelen en vermaken in de negentiende eeuw zijn uitgegroeid tot sport (Elias en Dunning, 1986). Van Bottenburg gebruikte de term sportificatie voor het transformatieproces van sportachtige vermaken tot internationaal erkende en gestandaardiseerde sporten.

Kenmerken en constructie-indicatoren

We beschrijven verschillende kenmerken. Daarmee willen we een typering geven van wanneer een vrijetijdsactiviteit is getransformeerd tot een volwaardige en gevestigde sport in het Nederlandse sportlandschap. Deze kenmerken zijn geen onveranderlijke eigenschappen van sport, maar indicatoren op grond waarvan we zicht krijgen op dit transformatieproces.

De sporttheoreticus Franke (1978, pp.91/92) beschouwt deze kenmerken als zogenoemde constructie-indicatoren ('*Konstruktions-Indikatoren*'). Franke maakt hiermee duidelijk dat kenmerken die we in verband brengen met sport, geen onveranderlijke wezenskenmerken zijn die voor eens en altijd vaststaan. Volgens hem is er geen tijd- en plaatsonafhankelijke en onveranderlijke essentie van wat sport is en hoe we sport moeten begrijpen. Wel zijn er indicatoren die een bepaalde rol spelen in hoe sport wordt geconstrueerd en geïnterpreteerd.

Onze constructie-indicatoren

Wij onderscheiden vijf constructie-indicatoren die samen zicht geven op hoe een vrijetijdsactiviteit zich door de tijd ontwikkelt tot een gevestigde sport. De constructie-indicatoren die wij onderscheiden hebben betrekking op:

- het specifieke karakter van de sportactiviteit;
- de motieven die in verband worden gebracht met een specifieke activiteit;

- de wijze waarop de activiteit is georganiseerd;
- de locaties waar de activiteiten worden beoefend; en
- de legitimering of acceptatie van deze activiteit binnen onze samenleving.

Aan de hand van deze vijf constructie-indicatoren krijgen we niet alleen zicht op de ontwikkeling van sporten, maar zijn ook – met enige voorzichtigheid – uitspraken te doen over de potentie voor verankering van de sporten.

3.2 De sportificatie-indicatoren

1) Generieke sportkenmerken

De eerste indicator die wij onderscheiden is de mate waarin de sport generieke sportkenmerken bezit en daardoor een paradigmatisch geval is binnen de sportfamilie.

Tot enkele decennia terug was het Nederlandse sportlandschap, en wat wel en niet als sport werd aangemerkt, nog redelijk overzichtelijk. Maar sport is al lang geen eenduidig begrip meer (vgl. Crum, 1992, Heinemann, 1980, Klein, 2017, Steenbergen 2002). De maatschappij is 'versport' (Crum, 1992). Sport is steeds meer opgerukt van een marginaal verschijnsel aan de rand van onze samenleving naar het centrum van onze samenleving.

Deze versporting zien we onder andere terug in een breed palet van activiteiten die we sport noemen. De zogenoemde eigenheid van deze sportachtige activiteiten verschilt nogal. De eigenheid of het specifieke karakter van sport wordt vaak bepaald aan de hand van (intrinsieke) kenmerken, voorwaarden of criteria. Aan de hand daarvan wordt dan bepaald welke activiteiten deze kenmerken hebben.

De eigenheid van sport, zo is de veronderstelling, heeft niet één essentieel of gemeenschappelijk kenmerk dat voor al deze activiteiten geldt, maar bestaat uit tal van kenmerken die we op een of andere manier terugzien binnen een specifieke sport – we spreken wel van verschillende leden van de sportfamilie. De sportfamilie bestaat uit verschillende leden, die verwant zijn aan elkaar, maar waarvan er niet één kenmerk is dat de hele familie bijeenhoudt.

Dit is een positie die wordt aangemerkt als gematigd of relatief essentialistisch (Steenbergen, 2004, pp.228-229). Ze heeft essentialistische trekken in de zin dat sport kan worden afgegrensd van niet-sport aan de hand van bepaalde noodzakelijke kenmerken of criteria. De positie is gematigd omdat het kan zijn dat er nieuwe leden gaan behoren tot de sportfamilie, met soms ook andere kenmerken.

Deze gematigd essentialistische positie geeft dus ruimte aan (i) het beschrijven van het specifieke karakter van de sport (sportactiviteit) en (ii) de mogelijkheid dat er nieuwe sporten bij komen met soms een te onderscheiden eigenheid. We houden, kortom, oog voor een zekere mate van veranderlijkheid en dynamiek.

Met dit uitgangspunt over de mogelijkheid om sport af te grenzen van niet-sport, proberen we het beste van het essentialisme (een heldere omschrijving van sport en het trekken van grenzen op grond van bepaalde intrinsieke kenmerken) en het beste van het relativisme (oog houden voor de dynamiek, de veranderlijkheid, ontwikkeling en pluriformiteit van sport) te behouden. Kijken we naar het specifieke karakter van sport (dus haar eigenheid), dan kunnen we binnen de sportfamilie verschillende paradigmatische sporten én grensgevallen herkennen (vgl. Steenbergen & Van Hilvoorde, 2024).

● Agonale bewegingsvaardigheidsspelen

Hieronder zijn activiteiten te plaatsen waarbij vrijwel nooit discussie is over de vraag of ze een vorm van sport zijn. Het zijn zogenoemde paradigmatische gevallen die unaniem worden aangemerkt als 'sport'. Bij de agonale bewegingsvaardigheden zijn drie kenmerken van belang: spel, agon (wedijver) en bewegingsvaardigheden.

Elke sport die als paradigmatisch wordt aangemerkt, is een vorm van spel in de betekenis van *game*, zoals ooit door (sport)filosoof Suits (1988) gedefinieerd. Volgens hem zijn vier met elkaar samenhangende elementen definiërend voor '*game playing*': speldoel, middelen, spelregels en een spelhouding.

Het doel van een spel is bijvoorbeeld de finishlijn eerder passeren dan de anderen, meer doelpunten scoren dan de tegenpartij of een grotere afstand afleggen dan de tegenstander. Om dit speldoel te realiseren zijn niet alle middelen geoorloofd, maar slechts door de spelregels ingeperkte middelen. Bij wielrennen mag je bijvoorbeeld geen gebruik maken van een mechanische aandrijving. Anders gezegd: bij het realiseren van het speldoel mogen niet de efficiëntste middelen worden ingezet. Iedereen die zich voegt naar zo'n regelgeleide context, moet blijk geven van een spelhouding: zich houden aan de spelregels. Sport als *game* is een vrijwillige poging om onnodige obstakels te overwinnen.

Sport is geen toevalspel, zoals roulette of dobbelen, maar een spel waarbij bepaalde vaardigheden worden getest. Het gaat om vaardigheidsspelen waarbij wedijver (agonaliteit) centraal staat. Deze komt tot uitdrukking in hoger, sneller, sterker, verder, langer en mooier dan de ander.

Dit kan in gereguleerd wedstrijdverband plaatsvinden. In dat geval gaat het om een 'gedeelde test', waarbij prestaties worden vergeleken met eerdere prestaties en met die van anderen. Bij de agonale bewegingsvaardigheidsspelen is het speldoel geformuleerd in termen van een bewegingsprobleem. Bijvoorbeeld sneller lopen, verder springen, verder werpen en hoger springen. Het gaat dus om een groep activiteiten waarbij kenmerken van spel zijn te herkennen, waarbij het intrinsieke doel is geformuleerd als een bewegingsprobleem en waarbinnen deelnemers de strijd met elkaar aangaan (wedstrijden, competities en prestaties neerzetten).

De kern van deze groep sporten bestaat uit activiteiten die we op de Olympische Spelen zien. Binnen deze groep activiteiten is nog een onderscheid aan te brengen tussen wat Suits aanduidt als *refereed sports*, *judged sports* en hybride sporten.

- De eerste groep bestaat uit activiteiten waarbij het gaat om sneller, hoger, verder zonder dat wordt beoordeeld hoe de activiteit wordt uitgevoerd. Er worden bijvoorbeeld geen extra punten gegeven voor een mooi doelpunt bij het handballen of een mooie houding op de fiets bij het mountainbiken.
- Bij de judged sports is dit wel het geval. Daar wordt de uitvoering beoordeeld door een jury. Bijvoorbeeld bij dressuur, turnen of schoonspringen en schoonzwemmen.
- Ten slotte zijn er activiteiten waarbij het gaat om verder of sneller en waarbij een jury ook de wijze waarop dit gebeurt beoordeelt. Dit zijn de zogenoemde hybride sporten. Het gaat hierbij om agonale bewegingsvaardigheidsspelen waarvan het speldoel niet alleen is gedefinieerd in termen van verder, hoger of sneller, maar ook voor de realisering bepaalde esthetische criteria gelden waarvoor een jury punten toekent. Verschillende olympische skidisciplines zijn hybride sporten: schansspringen, de noordse combinatie en mogul.

● Agonale vaardigheidsspelen

Voor veel – voornamelijk Angelsaksische – sportfilosofen neemt sport per definitie de vorm aan van het oplossen van een bewegingsprobleem, zoals in het geval van de agonale bewegingsvaardigheidsspelen. Bewegen is, met andere woorden, een noodzakelijke voorwaarde voor sport – niet voor één lid van de sportfamilie, maar voor de hele familie.

De groep activiteiten die in de alledaagse omgangstaal veelal als ‘denksporten’ worden aangemerkt, vallen dus buiten het begrip ‘sport’. Op de vraag of dit vormen van sport zijn, is geen eenduidig antwoord te geven. Die merken we dan ook aan als grensgevallen.

Toch zijn deze activiteiten wel degelijk sterk verwant met activiteiten in de groep ‘agonale bewegingsvaardigheidsspelen’. Denksporten als schaken, dammen en bridge zijn vormen van *games* waarbij specifieke vaardigheden worden getest. Ze worden mondiaal beoefend en er worden wereldkampioenschappen georganiseerd. Het grote verschil met veel andere sporten is dat het speldoel van de activiteit niet in termen van een bewegingsprobleem is geformuleerd.

Ook over relatief nieuwe activiteiten als esports bestaat veel discussie. Elektronische sporten zijn over de hele wereld enorm in populariteit toegenomen. Relevanter dan de niet-houdbare tegenstelling tussen ‘fysiek’ en ‘niet-fysiek’ is de vraag wat voor soort belichaming zich in een virtuele omgeving manifesteert.

Er zijn goede argumenten om esports toe te laten als ‘echte sport’ bij de sportkoepels of te accepteren als nieuwe olympische sport. Esports heeft alle kenmerken van agonale bewegingsvaardigheidsspelen. Het testen en uitvoeren van motorische vaardigheden in een virtuele omgeving kan als speels of zelfs atletisch worden beschouwd.

● **Bewegingsactiviteiten**

Soms worden ook activiteiten waarbij de kenmerken 'agonaliteit' en 'game' niet zijn te herkennen 'sport' genoemd: de zogenoemde fitnesssporten. Net als bij de groep denksporten bestaat bij deze activiteiten geen consensus over de vraag of ze een vorm van sport zijn. Deze zijn dus ook aan te merken als grensgevallen.

In de Angelsaksische sportliteratuur worden ze meestal aangemerkt als vormen van *exercise*. Dit zijn activiteiten die niet gericht zijn op een bepaald intrinsiek doel, maar die een instrumentele waarde hebben. Om die reden worden ze door veel sportfilosofen niet tot sport gerekend. Ze kennen geen uitdagend intrinsiek doel, het zijn geen vormen van spel en de onderlinge strijd (de agonaliteit) is er vaak niet.

Inderdaad gaat het bij fitnessactiviteiten niet om het opwerpen van onnodige obstakels waarbij je van de efficiëntste middelen moet afzien. Het tegendeel is eerder het geval. Een gebrek aan conditie en overgewicht worden bij uitstek gezien – en ervaren – als hinderlijke en echte obstakels, die bij voorkeur op de efficiëntste wijze moeten worden weggewerkt.

De activiteit is gericht op efficiëntie en lijkt dan ook meer op de structuur van arbeid ('laborans') dan op die van de agonale bewegingsvaardigheidsspelen. De houding van de beoefenaar is eerder zakelijk dan speels en de aard van de (bewegings)activiteit is repetitief. Vergelijkbaar met machines worden schema's uitgevoerd en via wijzers en metertjes ontstaat een feedbacksysteem, waarbij geobjectiveerde criteria aangeven hoeveel calorieën men verbrandt, hoeveel vermogen er is rondgedraaid (bijvoorbeeld bij spinning), hoe hoog de hartslag is en hoelang men nog moet.

Fitnessactiviteiten hebben geen game-element. Is bewegen bij de agonale bewegingsvaardigheden geformuleerd in termen van het oplossen van bewegingsproblemen als sneller lopen, verder werpen en hoger of verder springen, bij fitnessactiviteiten gaat het om intensieve lichaamsbewegingen en de effecten hiervan op de conditie, het vetpercentage of de spiertonus.

De agonaliteit is hier niet de strijd aangaan met de ander, zoals bij een wedstrijd, maar een fitheidstest, waarbij tal van metingen aan het lichaam worden uitgevoerd en vergeleken met andere testen en bepaalde ideaaltypische (fitheids)normen.

● **Speelse bewegingsvaardigheidsspelen**

We zien vandaag de dag activiteiten die we vaak 'sport' noemen en die toch iets verschillen van de andere leden van de sportfamilie. Het zijn veelal nieuwe activiteiten die we bijvoorbeeld plaatsen onder de noemer 'avontuursporten': trekking, rafting, brandingsurfen, scubaduiken, parachutespringen en deltavliegen. Ook sportachtige activiteiten die we aanduiden met 'urban sports' zijn in deze categorie te plaatsen: freerunning, skateboarden, inlineskaten, breakdancen en calisthenics.

Hierbij kan het doel geformuleerd worden als het oplossen van bepaalde bewegingsproblemen, waarbij vrijwillig opgeworpen obstakels moeten worden overwonnen. In die zin is er een sterke verwantschap met de agonale bewegingsvaardigheidsspelen.

Toch zijn er duidelijke verschillen met bijvoorbeeld freerunning in de openbare ruimte (we laten elders in dit rapport zien dat er andere verschijningsvormen zijn). Bij deze activiteit gaat het erom op een creatieve manier gebruik te maken van de openbare ruimte, de fysieke omgeving.

Freerunning is een activiteit die sterk verwant is aan een jurysport als turnen. Ook bij freerunning gaat het om het maken van salto's en sprongen, maar bij turnen is er sprake van een strikt reglement met moeilijkheidsgraden en puntenaftrek, terwijl er bij freerunning feitelijk geen strikte regels zijn.

De freerunner maakt op een creatieve manier gebruik van de omgeving (openbare ruimte) en hij bepaalt zelf welke tricks hij wil uitvoeren. In feite wordt aan het straatmeubilair een nieuwe betekenis gegeven. Hij springt over banken, klautert tegen muren op, de picknicktafel dient als een horde en de treden van een trap worden in één keer genomen.

De freerunner beschouwt de fysieke omgeving als een wereld van mogelijkheden om de eigen beweegwereld te ontwerpen. Zo'n houding geeft een gevoel van vrijheid, van een wereld vol mogelijkheden, juist door de afwezigheid van strikte en gestandaardiseerde regels zoals bij de agonale bewegingsvaardigheidsspelen.

Hoewel het hier dus gaat om activiteiten die sterk verwant zijn aan de agonale bewegingsvaardigheidsspelen, merken we ze aan als grensgevallen van sport, omdat gestandaardiseerde spelregels ontbreken en de onderlinge strijd er veelal niet is.

● **Speelse beweegactiviteiten met een kunstzinnige twist**

Er zijn sportachtige activiteiten waaraan artistieke elementen worden toegevoegd. Sportfilosoof Tainio (2015) spreekt van de 'artificatie van sport'. Een voorbeeld is iemand die niet alleen om te bewegen gaat hardlopen of joggen, maar bij wie de beweegactiviteit is gericht op het creëren van digitale figuren op Strava. Dit kunnen cijfers, namen van steden of bepaalde geometrische figuren zijn.

Wat we hier zien, is dat de activiteit zelf verwant is aan beweegactiviteiten, bijvoorbeeld in de vorm van hardlopen of fietsen, maar dan niet in georganiseerd verband en zonder dat er sprake is van wedijver of een strikte formalisering van hoe te lopen of te fietsen.

Het doel van de activiteit is tweeledig, waarbij het ene direct zichtbaar is en het andere pas na afloop. Het eerste, zichtbare doel is dat iemand een bepaalde afstand bewegend aflegt, en in die zin verschilt de activiteit niet met die van andere joggers. Wat de activiteit een speelse, kunstzinnige twist geeft, is dat al bewegend een

digitaal kunstwerk wordt gecreëerd. Deze artificatie of kunstzinnige twist voegt feitelijk een nieuwe dimensie toe aan de activiteit, een soort verborgen speldoel.

Het artistieke of esthetische is dus niet gelegen in de wijze waarop de activiteit wordt uitgevoerd en bijvoorbeeld door een jury beoordeeld kan worden, zoals bij *judged sports* als turnen en schoonspringen, maar zit hem in wat er wordt gecreëerd en na de activiteit te zien en te beoordelen is. Deze vormen van sport zijn verwant aan de groep 'beweegactiviteiten', met als extra de artistieke twist, en te beschouwen als grensgevallen van wat we 'sport' noemen.

● **Extreme beweegactiviteiten**

Uitputting, noeste arbeid en het afleggen van lange afstanden, gebruikmakend van de natuur en de elementen: het zijn ingrediënten die we zien bij de extreme sporten. Deze activiteiten zijn sterk verwant aan de agonale bewegingsvaardigheidsspelen, maar het karakter van deze sporten is niet zozeer gericht op *citius, altius, fortius*, maar op *longius* ('zo lang mogelijk').

Waar we binnen de agonale bewegingsvaardigheidsspelen bijvoorbeeld marathons, triatlons en langeafstandzwemmen hebben, zien we hier dat men in extreme hitte 160 kilometer hardloopt, drie triatlons achter elkaar aflegt of zo lang mogelijk achter elkaar fietst. Natuurlijk gaat het er ook hierbij om dat er doelen worden gerealiseerd en dat er regels zijn voor welke middelen wel of niet mogen worden aangewend.

Ook is er sprake van agonaliteit, maar deze neemt vooral de vorm aan van 'auto-agonaliteit': de strijd met jezelf aangaan. Het gaat om het verleggen van de eigen grenzen: hoever kan ik gaan, wanneer raak ik uitgeput, hoe kan ik de activiteit nog zwaarder maken?

Voorbeelden zijn de Ultra Trail du Mont Blanc (waarbij 170 kilometer door de bergen wordt gelopen), de Frenche Dive (een bikepacking-mountainbikerace van meer dan 2.200 kilometer dwars door Frankrijk) en Badlands (een bikepacking-gravelfietsrace van meer dan 700 kilometer door de Spaanse Sierra Nevada). Het zijn extreme uitdagingen waarbij niet de spelende mens centraal staat, maar 'de mens als noeste arbeider', de *homo laborans*, die zichzelf extreme uitdagingen oplegt en die is gericht op het verleggen van zijn eigen grenzen.

Net als de beweegactiviteiten zijn dit grensgevallen van sport, vooral omdat de onderlinge strijd van secundair belang is.

● **Kortom**

We hebben dus, en dat kan door de tijd heen veranderen, één paradigmatisch geval en vijf grensgevallen getypeerd:

- agonale bewegingsvaardigheidsspelen (paradigmatisch geval);
- agonale vaardigheidsspelen (grensgeval);
- bewegingsactiviteiten (grensgeval);
- speelse bewegingsvaardigheidsspelen (grensgeval);

- speelse beweegactiviteiten met een kunstzinnige twist (grensgeval);
- extreme beweegactiviteiten (grensgeval).

Kortom, om zicht te krijgen op de verankering van nieuwe sporten is het belangrijk te bezien in welke mate de sport generieke sportkenmerken bezit en een paradigmatisch geval is binnen de sportfamilie. Hoe meer sporten als grensgeval binnen de sportfamilie getypeerd worden, hoe meer discussie over de activiteit als sport bestaat en hoe lastiger het is om verankerd te raken.

2) Eigen sportidentiteit

De tweede indicator die wij onderscheiden, is de mate waarin de sport een eigen identiteit heeft en deelnemers zich met deze gemeenschappelijke identiteit verbinden.

Er is tal van onderzoek gedaan naar de motieven om te sporten. Steeds gaat het daarbij om motieven als plezier, fitheid, de ander ontmoeten, uitdaging zoeken en iets willen presteren.

Daarnaast laat onderzoek zien dat identificatie met de sport en met sporters die de sport beoefenen belangrijk is (Vossen & Van der Meijde, 2024). Sporters voelen zich aangetrokken tot het specifieke karakter van de activiteiten alsook tot 'de gedragen kleding', 'taal' en 'omgangsvorm'. Deelnemers verbinden zich dus met een bepaalde gemeenschap, waarbinnen bepaalde gewoonten en gebruiken zijn, waar ze aansluiting vinden en waarmee ze zich identificeren.

Voor de verankering van sporten gaat het dus niet alleen om het specifieke karakter van de activiteit, waarom bepaalde sportactiviteiten worden beoefend, maar ook de identiteit die iemand daaraan ontleent. Door de ontwikkeling van een aansprekende en onderscheidende identiteit gaan beoefenaren zich identificeren met de sport en wordt de sport als het ware geïnternaliseerd in het zelfconcept van deelnemers.

Beoefenaren van sport omschrijven zichzelf dan als 'ik ben voetballer', 'ik ben tennisser' of 'ik ben hardloper'. In de literatuur wordt dit omschreven als sociale identificatie en de vorming van een bepaalde (sport)identiteit (Gwinner & Bennet, 2008). De sport heeft dus niet alleen betekenis als specifieke activiteit, maar sport maakt ook deel uit iemands identiteit en hoe iemand zichzelf definieert.

Als beoefenaren zich sterk identificeren met een specifieke sport, ontstaat loyaliteit, binding en een structurele/blijvende beoefening van de sport, waardoor verankering kan ontstaan van de sport. Beoefenaren zullen niet zo snel stoppen met de sport, zetten zich in voor de organisatie en ontwikkeling van de sport en worden soms ambassadeurs.

Kortom, om zicht te krijgen op de verankering van nieuwe sporten is het belangrijk te bezien in welke mate deelnemers zich identificeren met de sport. Wanneer deelnemers zich sterk identificeren met een specifieke sport, zullen ze zich sterker

binden en inzetten voor de ontwikkeling van de sport en zal de sport niet zo snel meer verdwijnen.

3) Institutionalisering

De derde indicator die wij onderscheiden, is de mate van organisatiekracht gericht op het vormgeven, ontwikkelen en in stand houden van de sport.

De sportsocioloog Heinemann (1980) ziet sport uiteenvallen in verschillende verschijningsvormen, waarbij niet alleen de eigenheid van de activiteiten verschilt, maar ook hoe deze zijn georganiseerd. De auteur geeft aan: als we ons beperken tot een beschrijving van deze eigenheid, krijgen we de uiteenlopende verschijningsvormen en de ontwikkeling van deze sporten nooit goed in beeld.

Hij onderscheidt naast de constituerende kenmerken ('constructie-indicatoren van de eigenheid van sport') ook nog andere factoren ('variabelen'). Deze factoren geven zicht op wat hij de meervoudigheid van sport noemt. Bijvoorbeeld de organisatiegraad, de aard van de organisatie, de mate van professionalisering en commercialisering en de omvang van de sport.

Deze factoren geven dus zicht op wat we zouden kunnen noemen de 'organisatorische inbedding van (de eigenheid) van sport'. Hoewel zijn onderzoek al ver teruggaat, is de wijze waarop hij de ontwikkeling van sport in beeld probeert te brengen ook nu nog relevant.

Er zijn verschillende organisatievormen te herkennen die zijn te begrijpen en vaak ook samenhangen met het specifieke karakter van de eigenheid van sport. Zo vindt er een bepaalde organisatievorming plaats die verband houdt met het kenmerk van 'wedijver', het zogenoemde agonale karakter van sport. Veelal bevat deze wedijver een onderlinge strijd. Om wedijver met opponenten te coördineren is enige vorm van organisatie nodig om op dezelfde plek, op dezelfde tijd, met hetzelfde doel en met voldoende mensen aanwezig te zijn om de sport te kunnen uitoefenen.

Dit wordt veelal op formele wijze georganiseerd door organisaties (vaak verenigingen of ondernemers) of op informele wijze door zelforganisatie (bv. in de vorm van Facebook- of WhatsApp-groepen).

Hoewel voor wedijver in veel gevallen een strijd wordt aangegaan met een ander, kan dit ook een strijd zijn tegen de natuurlijke elementen, zichzelf of een abstracte limiet in plaats van primair met een ander (vgl. Kretchmar, 1975). Ook bij deze sporten vindt organisatievorming plaats. Sport lijkt zelden of nooit een puur persoonlijke bezigheid te zijn (Rees et al., 2015).

Daarnaast gaat sport gepaard met overkoepelende instituten. Op landelijk niveau ontstaan eigen, overkoepelende instituten die de sport standaardiseren door (spel)regels van wedstrijden preciezer en strikter te formuleren. Deze standaardisering maakt het mogelijk wedstrijden, toernooien of competities te

organiseren, rankingsystemen te ontwikkelen en bij te houden en toezicht te houden op naleving en waar nodig sanctioneren (denk aan tuchtrecht).

Vaak ontstaat per tak van sport een wereldwijd netwerk van lokale, nationale en internationale organisaties (Bottenburg, 2018). Dit netwerk zorgt ervoor dat de sport overal ter wereld op gestandaardiseerde wijze kan worden beoefend. Dit betekent dat de spelregels van de activiteit algemeen worden erkend en op dezelfde uniforme wijze door beoefenaars worden geïnterpreteerd.

Dit autonome, sociale systeem komt tot uiting in de voor de sport geldende eigen rechtspraak (tuchtrecht). Kenmerkend hierbij is dat binnen de sport handelingen anders beoordeeld worden dan dezelfde handelingen uitgevoerd buiten de sport (Van Bottenburg, 2018). Het sportrecht komt dan ook niet voort uit het gezag van de staat, maar functioneert als een soort 'intern recht', dat uitsluitend geldt voor deelnemers die zich als lid van een sportorganisatie hebben geëngestaan aan afgesproken spelregels (Van Bottenburg, 2018). Daarmee wordt de sport gereguleerd door eigen spelregels en een eigen tuchtrecht.

Als derde ontstaat organisatie gericht op geprofessionaliseerde sport. Sport kent nationale of internationale wedstrijden waarmee mensen geld kunnen verdienen door hun sport (uitzonderlijk goed) te beoefenen. Dit wordt gefinancierd door commerciële partijen, sportbonden, NOC*NSF en de overheid, die topsporters ondersteunen met stipendia en beurzen of direct of indirect talentontwikkeling, begeleidingsteams en internationale trainingskampen financieren.

Kortom, om zicht te krijgen op de verankering van nieuwe sporten is het belangrijk te bezien in welke mate de sport zich heeft ontwikkeld als een autonoom sociaal systeem en dus is geïnstitutionaliseerd. Wanneer een sport gepaard gaat met een sterke mate van organisatiekracht gericht op het vormgeven, ontwikkelen en in stand houden van de sport, zal de sport niet zo snel meer verdwijnen.

4) Voldoende locaties

De vierde indicator die wij onderscheiden, is de mate waarin de sport voldoende accommodaties heeft om (verder) te kunnen groeien.

Sport is onlosmakelijk verbonden met ruimte. Steeds meer activiteiten worden 'sport' genoemd, waarvan de eigenheid van sport verschilt van elkaar. Maar ook zijn de plekken waar wordt gesport nogal uiteenlopend. De ontwikkeling van nieuwe, alternatieve sporten heeft ertoe geleid dat sport al lang niet meer alleen bij een traditionele sportvereniging wordt uitgeoefend, maar op verschillende plekken.

Of het nu is binnen een sportvereniging, in de openbare ruimte, binnen of buiten, sport neemt een bepaalde ruimte in. Doordat sport een vrijwillige poging is om onnodig opgeworpen barrières te overwinnen, gaat vrijwel iedere sport gepaard met specifieke faciliteiten om te voorzien in die barrières. Logischerwijs kan een sport dus niet bestaan zonder plek waar de sport beoefend kan worden.

Daar komt bij dat voor veel mensen de drempel voor het beoefenen van de sport groot is wanneer faciliteiten ver weg zijn. Hoeijmakers (z.d.) geeft aan dat iedere sport een *necessary capacity* aan locaties nodig heeft om te kunnen bestaan en groeien. Zonder deze minimale hoeveelheid aan locaties is een sport niet levensvatbaar. Mensen moeten de mogelijkheid hebben om kennis te maken met een sport. En wanneer men kennis heeft gemaakt met de sport, moet de mogelijkheid bestaan om deze uit te blijven oefenen.

Maar ruimte is schaars en de inrichting hiervan wordt veelal bepaald door gemeenten. Dit betekent dat de groei en verankering van sport in belangrijke mate wordt bepaald door gemeentelijk sportbeleid. Er vindt, met andere woorden, een onlosmakelijke verstrengeling tussen overheid en sport plaats.

In de toekenning van sportaccommodaties speelt instrumentalisering van de sport een grote rol. In de afgelopen decennia is de overheid sport steeds meer gaan zien als een collectief goed dat op een bepaalde manier kan bijdragen aan maatschappelijke doeleinden (sociale integratie, socialisatie, gezondheid, saamhorigheid en het aanleren van waarden en normen).

Voor de verankering van sport is dit een belangrijk proces. In het algemeen lijkt het erop dat hoe meer instrumentele waarde aan een sport wordt toegekend (bijvoorbeeld populair onder een bepaalde doelgroep of belangrijk voor sportparticipatie), hoe sneller gemeenten geneigd zijn accommodaties voor deze sport in hun sportbeleid op te nemen.

Kortom, om zicht te krijgen op de verankering van nieuwe sporten is het belangrijk te bezien of er een '*necessary capacity*' aan locaties is. Wanneer een sport gepaard gaat met een minimale hoeveelheid aan locaties waar de sport kan worden beoefend, kan de potentiële groei van de sport plaatsvinden en neemt de kans op verankering toe.

5) Legitimiteit van de sport

De vijfde indicator die wij onderscheiden, is de mate waarin de nieuwe sport door de (leden van de) samenleving en instituten als sport wordt aangemerkt.

We beschreven eerder al dat iedere sport een specifieke eigenheid heeft en kan uitgroeien tot een sociaal, autonoom systeem met eigen regels, rechtspraak en rankingsystemen. Iedere sport kent eigen spelregels die inperkend zijn op de middelen die je mag gebruiken om het doel van de sport te bereiken. Ze werpen als het ware onnodige obstakels op die de deelnemers vrijwillig accepteren. In feite wordt, vanaf het moment dat een sporter zich voegt binnen de sociale praktijk sport, 'het gebruik van de meest efficiënte middelen opgeofferd' (vgl. Steenbergen, 2004, pp.63-114).

Sport is dus autonoom in de zin dat de (spel)regels bepalen of een bepaalde handeling of gedrag al dan niet geaccepteerd wordt. De spelregels maken uit of bepaalde gedragingen binnen de sportpraktijk gerechtvaardigd of gegrond zijn,

zonder dat hiervoor legitimering van buiten de sport gelegen morele principes noodzakelijk is. De regels bepalen of er bijvoorbeeld sprake is van *unfair play* of het inzetten van oneigenlijke middelen, zoals de bal in de handen pakken tijdens het voetballen.

Maar de autonomie van sport als sociaal systeem is nooit absoluut, maar altijd relatief. Sport is altijd ingebed in een ruimer regelpatroon van waarden en normen die we al dan niet acceptabel vinden. Deze bredere, maatschappelijk inbedding zien we bijvoorbeeld terug in discussies over het gevaar van boksen, free fight, ultimate fight, sporten waar dieren worden gebruikt (bijvoorbeeld Military en hanengevechten) of extreme sporten waarbij soms de gezondheid van deelnemers in het geding is.

Hoe meer een sport wordt aangemerkt als 'legitiem', des te minder wordt die gezien vanuit de dominante waarden en normen van de samenleving. De sport wordt dan beschouwd als een relatief eigen wereld, afgesloten van de alledaagse wereld, met eigen waarden en normen. De legitimiteit van deze relatief eigen wereld kan verklaren waarom sporten zoals Formule 1 (met gigantische hoeveelheden uitstoot), schiet- en vechtsporten (zoals free fight en cage fighting) of dieronvriendelijke sporten (zoals hanengevechten en stierengevechten) kunnen overleven. Hoe meer de waarden en normen van een sport botsen met die van de samenleving, hoe lastiger het wordt voor een sport om legitimiteit te verkrijgen en uit te groeien tot een stabiele/volwassen sport.

Binnen sport zijn verschillende actoren dragers van legitimiteit. Allereerst is de legitimiteit van een sport vooral afhankelijk van opvattingen van mensen in de samenleving. In de vorming van opvattingen of denkbeelden spelen media en evenementen een belangrijke rol. De (sociale) media dragen bij aan de verspreiding en zichtbaarheid van de sport, bijvoorbeeld als televisie, kranten, radio, magazines of sociale media aandacht besteden aan de sport of aan sportprestaties. De kans dat media over een sport rapporteren of spreken wordt groter als een sport olympische status heeft en Nederlandse topsportprestaties worden behaald.

Daarnaast kan het brede publiek met een sport in aanraking komen via sportevenementen in eigen land. Hoe meer een activiteit als sport wordt gepresenteerd, hoe meer de activiteit op legitimiteit van de samenleving kan rekenen.

Daarnaast zijn instituten belangrijke verschaffers van legitimiteit. Allereerst helpt het als een bestaande en gevestigde sportbond de activiteit als sport positioneert en als zodanig gaat organiseren, standaardiseren en reguleren. Daarnaast is NOC*NSF een belangrijk instituut voor de verschaffing van legitimiteit. Als bundeling van de georganiseerde sport hanteren zij richtlijnen voor een lidmaatschap van een sportbond. Zo kijkt NOC*NSF bij toetsing in ieder geval of er sprake is van een activiteit binnen een set van vastgestelde spelregels, gebaseerd op fysieke beweging gebruikmakend van karakteristieken als kracht, snelheid, behendigheid en denkvermogen.

Tot slot is het 'ultieme' instituut als verschaffer van legitimiteit het Internationaal Olympisch Comité. Het IOC is de hoedster van de Olympische Spelen en de Olympische Beweging en in deze hoedanigheid verantwoordelijk voor welke sporten mee mogen doen aan de Olympische Spelen. Daarvoor moet een sport voldoen aan verschillende eisen. Zo moet een sport bijvoorbeeld populair zijn, op sociale media of in het nieuws, en door jongeren over de hele wereld worden beoefend.

Kortom, om zicht te krijgen op de verankering van nieuwe sporten is het belangrijk te bezien of ze als legitiem worden aangemerkt. Veelal is het zo dat een sport alleen volledig verankerd kan worden wanneer de activiteit zelf niet in strijd is met of op gespannen voet staat met geldende waarden en normen binnen onze samenleving en als het bredere publiek bekend is met de activiteit.

3.3 Het sportificatiemodel

In de vorige paragraaf hebben we vijf constructie-indicatoren onderscheiden aan de hand waarvan we een inschatting kunnen maken van de mate waarin een sport is verankerd binnen het Nederlandse sportlandschap en van de potentie hiervan voor de toekomst. Op grond van deze constructie-indicatoren hebben we een model opgesteld waarmee de verankering van nieuwe sporten in kaart is te brengen. Dit noemen we het sportificatiemodel.

Constructie-indicatoren

In het sportificatiemodel hanteren we de volgende constructie-indicatoren:

- *generieke sportkenmerken*: de mate waarin de sport kenmerken bezit die de meeste sporten delen en daardoor een paradigmatisch geval is binnen de sportfamilie.
- *eigen sportidentiteit*: de mate waarin de sport een eigen identiteit heeft en deelnemers zich met deze gemeenschappelijke identiteit verbinden;
- *institutionalisering*: de mate van organisatiekracht gericht op het vormgeven, ontwikkelen en in stand houden van de sport;
- *voldoende locaties*: de mate waarin de sport voldoende accommodaties heeft om verder te kunnen groeien;
- *legitimiteit van de sport*: de mate waarin de sport door de (leden van de) samenleving en instituten als sport wordt aangemerkt.

Beoordeling van de constructie-indicatoren

In het sportificatiemodel beoordelen we de aanwezigheid van deze constructie-indicatoren in de vorm van:

- *niet of nauwelijks*: niet of nauwelijks te zien of aanwezig;
- *beperkt*: enigszins te zien of aanwezig;
- *sterk*: te zien of aanwezig;
- *gevorderd*: zeer goed te zien of aanwezig.

Inschatting van de status van de sporten

Op basis van de beoordeling hanteren we in het sportificatiemodel zes niveaus die de mate van verankering van de sport tot uitdrukking brengen:

- *diffuus*: wanneer we op basis van de vijf constructie-indicatoren inschatten dat de specifieke sport niet sterk groeit en er geen verankering is;
- *opkomend*: wanneer er een sterke groei is, maar nog geen sprake van verankering;
- *booming*: wanneer er sprake is van een sterke groei en ook al van verankering, maar nog ruimte voor verdere groei;
- *volwassen*: wanneer de groei er in zekere zin uit is en er sprake is van verankering, en de sport dus niet in sterke mate verder zal groeien;
- *neergaand*: wanneer de groei in populariteit terugloopt, maar er nog wel sprake is van verankering;
- *verdwijnend*: wanneer de sport krimpt en er geen sprake (meer) is van verankering.

Padel

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we padel. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren, accommodaties, organisatie, en topsport en media-aandacht. Vervolgens trekken we een conclusie.

De geschiedenis en ontwikkeling van padel, beachvolleybal, boulderen en airsoft hebben Hoeijmakers en Romijn (2018) en Hoeijmakers (2019) eerder al in kaart gebracht. In dit onderzoek focussen we daarom vooral op de verdere ontwikkeling sindsdien.

4.1 Kenmerken en geschiedenis

De sport

Padel is een jonge racketsport die aan het begin van de eenentwintigste eeuw in Nederland is geïntroduceerd. Het is een sport met kenmerken van zowel squash als tennis en wordt in dubbelteams (twee tegen twee) gespeeld op een veld van 20 bij 10 meter met een omheining van glas of hekwerk (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Het veld wordt in tweeën gedeeld door een net, en elke speelhelft bestaat uit twee servicevakken en een achterveld.

Het spel begint wanneer de serverende speler de bal over het net, zonder dat de bal eerst het glas of hekwerk raakt, in het speelveld van de tegenpartij slaat. De opslag moet onderhands en afwisselend van links en rechts worden geslagen. De bal blijft in het spel totdat deze twee keer heeft gestuiterd, in het net is beland of zonder te stuiten uit de kooi wordt geslagen. De glazen wand en het hekwerk mogen worden gebruikt, zolang de bal eerst de grond raakt. Als de bal via de grond over de wand (4 meter) of het hekwerk (3 meter) wordt geslagen, is het punt binnen, behalve als een speler buiten de kooi de bal terugspeelt.

De puntentelling is hetzelfde als bij het tennis. Vier punten levert een game op en zes games een set. Meestal wordt gespeeld om twee gewonnen sets, met een tiebreak (reeks tot zeven punten) bij een 6-6 stand in games. Soms kan een derde set als supertiebreak worden gespeeld (tot tien punten met twee punten verschil).

Geschiedenis

Rondom de geschiedenis van padel hangt een zekere mystiek. Hoewel niemand precies weet hoe de sport is ontstaan, is doorgaans het verhaal dat padel in 1962 in Mexico is ontstaan (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Wegens ruimtegebrek op zijn erf voor een tennisbaan bedacht Enrique Corcuera een soortgelijke sport die op een kleiner veld te spelen was. Hij omringde het veld met muren en gebruikte kleinere rackets, wat leidde tot het nieuwe spel padel.

De naam van het spel refereert naar de peddels waarmee het spel wordt gespeeld. Deze vinden hun oorsprong rond 1890, toen bemanningsleden van Engelse schepen met de peddels van reddingsboten begonnen te 'tennissen' om hun reis naar Amerika aangenaam te maken (KNLTB, 2024a). 'Padellen' dus.

Het spel werd in eerste instantie populair onder met name de Mexicaanse elite. Via een Spaanse vriend van Corcuera werd het spel in 1970 in Spanje geïntroduceerd. Daar groeide het, mede door promotie door de Spaanse koning Juan Carlos en voormalig Wimbledon-winnaar Manolo Santana, in korte tijd uit van een kleine elitesport tot de op één na populairste sport van Spanje (na voetbal). In dezelfde periode werd de sport ook in Argentinië geïntroduceerd, waar de sport ook in korte tijd populair werd.

In Nederland werd in 2005 voor het eerst padel gespeeld op het trainingscomplex van PSV (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Toenmalig coach Guus Hiddink was in Spanje enthousiast geworden over de sport, waarop PSV een baan liet bouwen. Deze voldeed niet aan de officiële eisen. De tweede baan in Nederland werd in 2006 gebouwd bij tennisvereniging De Nieuwe Brug in Vijfhuizen. Daarna is tot 2015 een tiental banen bijgebouwd. Vanaf 2015 heeft de sport in Nederland een forse groei doorgemaakt: van 57 accommodaties in 2017 naar 621 in 2024 (R1).

4.2 Padelspelers

Het aantal padelspelers in Nederland groeit fors. In 2017 schatten de KNLTB en NPB dat sinds de komst van padel in Nederland 10.000 spelers kennis hadden gemaakt met de sport en het spel dus minstens één keer hadden gespeeld. Daarnaast bleek uit de gegevens van de KNLTB dat er in 2017 ongeveer 300 competitie- en toernooispeleers in Nederland actief waren (Hoeijmakers & Romijn, 2018). In 2017 waren geen gegevens bekend over het aantal mensen dat structureel padel speelde buiten competitieverband. Hierdoor was het aantal structurele spelers moeilijk vast te stellen.

Hoewel het in 2024 nog steeds lastig is te schatten is hoeveel mensen structureel padel beoefenen, laten diverse cijfers een forse groei zien. Op basis van cijfers van de KNLTB is het aantal mensen dat lid is van een KNLTB-vereniging gestegen van 570.431 in 2017 naar 642.128 in 2023 (R1). Dit zijn leden die tennis, padel of beide sporten beoefenen.

In 2024 hebben 785.000 mensen een vorm van lidmaatschap bij de KNLTB (R1). Dit kan o.a. via Meet & Play zijn, of in een vorm van een zomer lidmaatschap of toernooipas. Meet & Play is een zoek- en boekplatform voor banen en activiteiten. Dit registratiesysteem bevat spelers die zich geregistreerd hebben in het systeem voor Meet & Play, waarmee ze een baan kunnen huren. In 2023 waren dat er 699.000 (KNLTB, 2024b).

Doelgroep van padel

In 2017 was padel nog geen wijdverspreide sport in Nederland. De sport kende nog weinig bekendheid onder het grote publiek. Volgens gegevens van de KNLTB was in 2017 meer dan 90 procent van de padelcompetitiespelers tennisspeler (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Naast het grote aantal tennisspelers waren het voornamelijk expats die specifiek op padel afkwamen en die in het buitenland met het spelletje in aanraking waren gekomen (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

In 2024 is dit beeld verschoven. Hoewel padel nog steeds een sport is die veelal beoefend wordt door spelers met een tennisachtergrond, is dat aandeel minder groot dan vijf jaar geleden. Volgens de KNLTB blijkt in 2023 ongeveer 20 tot 25 procent van de tennissers ook te padellen (R1). In de afgelopen jaren trekt padel steeds meer sporters met andere sportachtergronden aan, zoals voetballers, hockeyers en volleyballers. Deze sporters padellen als aanvulling bij hun primaire sport, maar maken ook steeds vaker een overstap naar padel (R2). Dit betekent dat padel steeds meer een sport is geworden die mensen primair beoefenen en niet meer naast een andere sport doen.

Jeugdspelers zijn nog weinig vertegenwoordigd in padel. Uit cijfers van de KNLTB blijkt dat in 2023 7.000 spelers van 0-17 jaar een padelbaan hebben gebruikt (KNLTB, 2024b). De leeftijdscategorie van 18-35 jaar is de voornaamste doelgroep van padel. Dit is een verschil met tennis, waarbij de gemiddelde leeftijd hoger ligt.

Motieven voor padel

De aantrekkingskracht van padel lijkt vooral in het laagdrempelige karakter en de 'instant fun' te zitten. In 2017 stelden we vast dat de snelle succesbeleving en het laagdrempelige, dynamische en sociale karakter van de sport aanslaan bij de huidige tijdgeest (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Doordat bij padel dezelfde basisvaardigheden zijn vereist als bij tennis, kunnen ervaren tennissers snel goed worden in het spelletje. Dit betekent dat ze geen jarenlange padeltraining nodig hebben voor een succesbeleving in padel. Daarnaast is de sport makkelijker aan te leren dan tennis. Mensen die minder bedreven zijn in tennis, vinden dit een makkelijkere sport, doordat de padelbaan begrensd is en de bal terugstuitert.

Ook worden spelers gegrepen door het spelletje zelf. Padel wordt omschreven als dynamisch en flitsend. Alleen maar hard slaan of 'alles of niets' spelen is niet functioneel bij padel. Dat zorgt ervoor dat er lange en dynamische rally's plaatsvinden.

Daarnaast spreekt het sociale aspect veel spelers aan. Padel wordt door vier personen gespeeld op een relatief klein veld, waardoor veel interactie mogelijk is. En doordat niveaueverschillen bij padel minder uitmaken, is het makkelijk om met familie of vrienden samen te spelen. Padel kan door het laagdrempelige karakter snel worden opgepakt. Doordat het veld omringd wordt door een kooi, kunnen ongeacht het niveau lange rally's worden gespeeld.

Specifieke identiteit van padel

Omdat padel in Nederland in beginsel vooral werd beoefend door spelers met een tennisachtergrond en aangeboden werd door tennisverenigingen, heeft de identiteit van padel sterke raakvlakken met die van tennis. Bijvoorbeeld in omgangsvormen, spelregels, taalgebruik en organisatiestructuur. Zo is het bij padel, net als bij tennis, gebruikelijk dat teams voorafgaand aan de competitie een gebakje met elkaar eten.

Ondanks dat veel gebruiken zijn overgenomen vanuit het tennis, lijkt padel steeds meer een eigen identiteit te ontwikkelen. Dit komt mede doordat steeds meer spelers met andere sportachtergronden gaan padellen en minder de gebruiken uit het tennis overnemen. Dit botst soms met de gebruiken die vanuit het tennis dominant zijn, waardoor discussie ontstaat over gedragsnormen en dit zelfs tot klachten leidt bij de KNLTB (R2).

Ook zijn Spaanse invloeden zichtbaar. Bijvoorbeeld termen en technieken die een Spaanse betekenis hebben, zoals bandeja (dienblad) en vibora (adder).

Daarnaast probeert de KNLTB padel specifiek anders te positioneren ten opzichte van tennis. Door de ontwikkeling van een slogan bij de sport ('expect the unexpected') en een andere uitstraling met een blauw logo wil de bond de twee sporten sterker van elkaar differentiëren (KNLTB, 2024c).

4.3 Padelaccommodaties

In 2017 bleken de meeste padelaccommodaties door tennisverenigingen te worden aangelegd. Volgens de KNLTB lag in 2017 80 procent van het padelaanbod bij tennisverenigingen en 20 procent bij commerciële sportcentra (Hoeijmakers & Romijn, 2018). In 2024 is deze verhouding sterk verschoven. Hoewel nog steeds meer tennisverenigingen padel aanbieden (388 verenigingen vs 223 commerciële centra), is de verhouding qua banen ongeveer 50-50% (R1). In 2024 liggen bij verenigingen 1266 banen en bij commerciële centra 1244. Terwijl verenigingen vooral over outdoorbanen beschikken, is de verhouding bij commerciële centra ongeveer 850 indoorbanen en 394 outdoorbanen.

Ook in 2024 zijn de verenigingen die padel aanbieden, voornamelijk tennisverenigingen (R1). De tennisverenigingen die padel aanbieden, doen dat voornamelijk om via padel leden te behouden of te werven. Maar door de geluidsnormen en doordat tennisverenigingen van oudsher vooral dicht bij woonwijken zijn gelegen, komen minder verenigingen in aanmerking.

Padel is luidruchtiger dan tennis. De Taskforce Geluid en Padel met daarin vertegenwoordigers van diverse belangengroepen heeft onder regie van NOC*NSF een handreiking opgesteld voor het omgaan met geluidshinder door padelbanen. Deze handreiking is bedoeld voor nieuw aan te leggen padelbanen in de open lucht. De geluidsnormen voor padelbanen zijn belangrijk om ervoor te zorgen dat de sport niet tot overlast leidt voor omwonenden. Hierdoor is een ontwikkeling zichtbaar dat padel steeds meer buiten woonwijken wordt aangeboden door voetbal-, hockey- of tennisverenigingen, omdat daar vaker meer afstand is van woonwijken en zij dus minder met geluidsnormen te maken hebben (R2). De geluidsnormen hebben er ook toe geleid dat padel steeds vaker indoor wordt aangeboden.

Naast dat indoorlocaties niet met geluidsnormen te maken hebben, is de grote opkomst van de commerciële organisatie van padel ook te verklaren doordat padel aantrekkelijk wordt gevonden door de ongebonden sporter. Padel kent een relatief grote groep ongebonden sporters, meer dan tennis en veel andere traditionele sporten. Commerciële centra weten goed in te spelen op de ongebonden sporters, en wanneer spelers structureel vaker padel willen beoefenen, stappen ze over naar een vereniging, waar ze de sport relatief goedkoper kunnen beoefenen.

En uiteindelijk werkt het ook andersom. Want als mensen gebonden zijn aan de sport, willen ze vaak ook in de winter indoor padellen. Vooral de mix tussen commerciële centra en verenigingen lijkt dan ook goed te werken voor padel (R1).

4.4 Organisatiekracht en wedstrijdaanbod

Twee bonden

Ondanks de jonge geschiedenis is padel sterk geïnstitutionaliseerd. Padel in Nederland werd aanvankelijk ondersteund door de Nederlandse Padelbond (NPB).

In 2011 is de NPB opgericht en zich officieel gaan inzetten voor de padelsport (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Sinds 2016 vertegenwoordigt ook de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB) padel in Nederland. Hoewel de primaire taak van de KNLTB het faciliteren en stimuleren van de tennissport was, zag de KNLTB padel als een welkome aanvulling op het bestaande sportaanbod van tennisverenigingen. Het aantal tennissers in Nederland liep al jaren terug en in een poging om de tennisvereniging niet te laten verdwijnen, is de KNLTB verenigingen gaan stimuleren om naast tennis ook padel aan te bieden.

Nadat de twee bonden zich zijn gaan inzetten voor de sport padel, zijn ze een samenwerking gestart. Hoewel de samenwerking in beginsel stroef verliep, zijn beide bonden op 1 juli 2020 gefuseerd (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Sindsdien wordt padel door de KNLTB zowel nationaal als internationaal vertegenwoordigd.

In 2024 zien we dat padel duidelijk is ingebed in de KNLTB. De bond presenteert zich als **'het overkoepelende orgaan van de tennis- en padelsport en de tennis- en padelverenigingen in Nederland. Het is onze missie om méér mensen méér tennis en padel te laten spelen, bij onze verenigingen en op andere locaties. We willen de betekenis van deze racketsporten voor de Nederlandse samenleving vergroten'** (KNLTB, 2024d).

De KNLTB ziet padel dan ook **'als een verrijking van ons traditionele tennisaanbod en een mogelijkheid om bestaande spelers langer aan ons te binden en nieuwe doelgroepen enthousiast te maken voor onze racketsporten'** (KNLTB, 2024d). Padel heeft dan ook een volwaardige positie gekregen binnen de KNLTB.

Bond voor verenigingen én ondernemers

In 2024 is ook een belangrijke ontwikkeling zichtbaar in hoe de KNLTB zich positioneert als bond voor verenigingen én commerciële centra. De KNLTB wil **'de sport toegankelijk en betaalbaar houden voor iedereen, door het bouwen aan één ecosysteem waarin voor iedere sporter een aanbod op maat is, van de klassieke verenigingsspeler tot de "klant" die slechts een paar keer per jaar een baan huurt en alles daartussen'** (KNLTB, 2024d).

De KNLTB stelt zich hiermee meer op als verbinder binnen een netwerk van spelers, verenigingen, centra, leraren en andere organisaties die naast elkaar bestaan en samenwerken in één netwerk (KNLTB, 2024d). Dit betekent een andere visie op de functie van de bond: niet meer alleen gericht op de belangen van verenigingen, maar ook op die van commerciële centra (R2). Hiermee lijkt de beoogde mix van verenigingen en commerciële centra ingebed te zijn binnen de KNLTB.

Internationaal

Ook internationaal gezien heeft institutionalisering van padel plaatsgevonden. Al voor de aanleg van de eerste padelaccommodatie in Nederland werd de International Padel Federation (FIP) opgericht. Het doel van de FIP is om de sport

Padel op een wereldwijde schaal te promoten en te laten groeien (FIP, 2017a). Zij zijn verantwoordelijk voor de accreditatie van FIP-toernooien.

Op dit moment zijn er verschillende circuits. Vanuit de FIP zijn er de FIP Promises, CUPRA FIP Tour en Premier Padel. Terwijl in 2017 nog 34 nationale padelbonden lid waren van de FIP en zo'n 12 miljoen spelers in 78 landen actief waren (Hoeijmakers & Romijn, 2018), is dit in 2024 gegroeid naar 71 nationale padelbonden en meer dan 25 miljoen spelers in 130 landen (FIP, 2024). In 2013 werd de NPB lid van de FIP.

Naast het internationale toernooicircuit zijn er de Europese en Wereldkampioenschappen. Dit is het hoogst haalbare niveau, waarbij je als speler in teamverband mag uitkomen voor Nederland. Padel is geen olympische sport.

4.5 Topsport en media-aandacht

In 2017 bleek de internationale top van padel niet erg breed. Het waren met name Argentijnen, Spanjaarden en Brazilianen die de wereldtop domineerden. Op 20 december 2017 stonden twee Nederlandse mannen in de top 100 in de ranglijst van de FIP: Peter Bruijsten op de 75e plek en Bram Meijer op de 91e plek (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Bij de vrouwen stond één speelster in de top 100: Natascha Feijoo op plek 96.

Op 24 oktober 2024 wordt de wereldtop door Spanjaarden en Argentijnen gedomineerd en zijn er geen Nederlandse mannen binnen de top 100. Bij de vrouwen staan Marcella Koek (70) en Stephanie Weterings (88) in de top 100 (FIP, 2024).

In 2017 was er naast de vorming van een Nederlands vrouwen- en mannenteam met een bondscoach weinig geregeld voor de Nederlandse padeltopsport. Inmiddels ziet de KNLTB het als belangrijke taak om de komende jaren padel niet alleen in de breedtesport, maar ook in de topsport te laten groeien. Uiteindelijk wil de KNLTB Nederland mee laten draaien in de top acht op EK's en WK's, en op langere termijn deelnemen aan de Olympische Spelen.

De visie op toppadel van de KNLTB is verwerkt in het beleidsstuk *Keys to success* (KNLTB, 2024d). Een eerste stap lijkt gezet door het beschikbaar stellen van budget voor de komende jaren. Daarnaast is er een (inter)nationale toernooikalender opgezet, worden de opleidingen padelleraar A verspreid door Nederland aangeboden en is een Meerjaren Opleidingsplan Padel t/m 18 jaar gemaakt. Dit neemt spelers mee in de stappen die ze moeten zetten om de top te bereiken.

In 2017 werd wel media-aandacht besteed aan de opkomst van de sport en de opening van nieuwe padelbanen, maar weinig aan sportprestaties in padel. Dit lijkt in 2024 al heel anders te zijn. In Nederland wordt een aantal internationale toernooien georganiseerd (FIP promises, CUPRA FIP Tour én Premier Padel). Na de eerste editie in de Centrale Markthal in Amsterdam vond de World Padel Tour in 2023

plaats in AFAS Live. WPT is daarna overgenomen door Premier Padel. In 2024 vond het Decathlon Premier Padel Rotterdam 2024 in Ahoy Rotterdam plaats. Daarnaast werden de wedstrijden live uitgezonden op Ziggo en RTL.

Padel wordt ook steeds populairder op verschillende sociale media. Volgens Padelminded (2023) krijgt het kanaal van de World Padel Tour er 4.000 volgers per maand bij. Dat zijn 50.000 nieuwe padelfans per jaar.

4.6 Conclusie: padel is booming

Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat padel op dit moment een booming sport is en zich in het Nederlandse sportlandschap heeft verankerd. In de afgelopen twintig jaar is de sport buitengewoon snel gegroeid.

De typering van padel laat zien dat de sport sterk verwant is aan het paradigmatische geval 'agonale bewegingsvaardigheidsspel'. Er is een speldoel, er gelden strikte (spel)regels, er is sprake van wedijver en het speldoel kan niet anders dan bewegend worden gerealiseerd. Om aan de activiteit deel te nemen moeten de spelers blijf geven van een spelhouding door zich te voegen naar de regels. Er is ook weinig discussie over de legitimiteit van het sportkarakter.

Daarnaast lijkt padel voor veel beoefenaren een verbetering van de sporten waar ze de meeste verwantschappen mee heeft (tennis en squash). De aantrekkingskracht van padel zit vooral in het laagdrempelige karakter en de 'instant fun'. De snelle succesbeleving en het laagdrempelige, dynamische en sociale karakter van de sport lijken aan te slaan bij de huidige tijdgeest.

Hoewel padel nog steeds een sport is die veelal beoefend wordt door tennissers, zijn ook sporters met andere sportachtergronden aan het padellen geraakt. De sport ontwikkelt steeds meer een eigen doelgroep. Deze doelgroep gaat zich steeds meer identificeren met padel. Loyaliteit, binding en een structurele beoefening van de sport zorgen voor een zekere verankering van de sport. Beoefenaren zullen niet zo snel stoppen met de sport, zetten zich in voor de organisatie en ontwikkeling van de sport en worden mogelijk ambassadeurs van de sport, waardoor de sport een duurzaam karakter krijgt.

Daarnaast is te zien dat padel steeds meer wordt ingebed in organisaties en beleid, waardoor mensen zich beroepsmatig of vanuit een bepaalde vrijwillige rol inzetten voor de organisatie, promotie en ontwikkeling van padel. De sport ontwikkelt zich tot een relatief autonome sector in de samenleving, continu op zoek om zichzelf te ontwikkelen en in stand te houden. Dit zorgt voor een duurzaam karakter.

Ook zien we dat er steeds meer locaties ontstaan waar padel wordt aangeboden, zodat voldoende mensen de sport kunnen uitoefenen zonder dat ze ver hoeven te reizen. Daardoor wordt voorzien in de *necessary capacity* aan locaties die nodig is om als sport te kunnen bestaan. Zonder een zekere hoeveelheid en verspreiding van locaties is een sport niet levensvatbaar.

Tot slot neemt ook de bekendheid van padel steeds meer toe met toenemende media-aandacht, bezoeken aan evenementen en bekendheid onder het grotere publiek. Hoewel padel niet behoort tot de olympische familie, is dit op termijn niet uit te sluiten. Kortom, padel is naar verwachting geen hype die na een paar jaar verdwijnt, maar een booming sport die verankerd is in het Nederlandse sportlandschap en naar verwachting verder gaat populariseren.

Tabel 4.1
Status van padel in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	++	-	+	+	+	Booming sport

· - niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd)

Beachvolleybal

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we beachvolleybal. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren, accommodaties, organisatie, en topsport en media-aandacht. Vervolgens trekken we een conclusie.

De geschiedenis en ontwikkeling van padel, beachvolleybal, boulderen en airsoft hebben Hoeijmakers en Romijn (2018) en Hoeijmakers (2019) eerder al in kaart gebracht. In dit onderzoek focussen we daarom vooral op de verdere ontwikkeling sindsdien.

5.1 Kenmerken en geschiedenis

Het spel

Beachvolleybal is een variant van zaalvolleybal die op een ondergrond van zand wordt gespeeld. De sport werd aan het begin van de twintigste eeuw vooral op de stranden van Californië gespeeld en is in Nederland vanaf de jaren tachtig steeds populairder geworden (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Beachvolleybal wordt in dubbelteams (twee tegen twee) gespeeld op een veld van 8 bij 16 meter dat gescheiden wordt door een net. In tegenstelling tot het zaalvolleybal zijn er geen vaste posities in het veld voor spelers, is de bal zwaarder en zachter, is er geen middenlijn waarachter een speler moet starten en wordt minder streng naar techniek gekeken.

Het spel begint als de serverende speler de bal over het net slaat. De bal mag in maximaal drie aanrakingen worden teruggespeeld, waarbij een blok als contact geldt. Belangrijk hierbij is dat een speler de bal niet twee keer achter elkaar mag aanraken, behalve na een blok. De bal blijft in het spel totdat deze de grond raakt of een speler een fout maakt.

Het team dat een rally wint, krijgt een punt en het recht om te serveren. Het team dat twee sets wint, wint de wedstrijd. Een set wordt gewonnen door het team dat als eerste 21 punten wint met een verschil van twee punten. Als beide teams een set hebben gewonnen, wordt een beslissende set gespeeld, tot 15 punten met een verschil van twee punten.

Geschiedenis

In 1895 bedacht de Amerikaan William G. Morgan het spel volleybal als een alternatief voor het vele fysieke contact dat in het basketbal plaatsvindt. Hoewel wordt gesuggereerd dat in 1915 al volleybal werd gespeeld op het strand van Hawaii, lijkt beachvolleybal in de jaren twintig van de twintigste eeuw te zijn ontstaan op de stranden van Californië (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Op dat moment werd de sport, net als bij volleybal, door zes tegen zes spelers gespeeld.

In de zomer van 1930 is de huidige vorm van beachvolleybal ontstaan doordat voorgesteld werd om twee tegen twee te spelen toen een deel van het team aan het wachten was op de rest van de spelers. Vanaf de jaren dertig verscheen beachvolleybal ook in Europa, met name in Frankrijk, Bulgarije, Tsjechië en Letland.

In 1947 werd in Californië het eerste officiële 2x2-beachvolleybaltoernooi georganiseerd, waarna beachvolleybal steeds populairder en professioneler is geworden. In 1987 organiseerde de internationale volleyfederatie FIVB het eerste internationale beachvolleybaltoernooi in Rio de Janeiro en in 1996 werd beachvolleybal voor het eerst onderdeel van het olympische programma.

In Nederland start het beachvolleybal eind jaren tachtig (Hoeijmakers & Romijn, 2018). In 1985 werd in Zandvoort het eerste beachvolleybaltoernooi van

Nederland georganiseerd. Nederlandse volleybalspelers speelden in de zomer in Frankrijk beachvolleybal.

Hoewel het eerste toernooi geen doorgang vond vanwege de regen, inspireerde het anderen tot het organiseren van kleine toernooitjes. Ook volleybalvereniging Kalinko ging zich met beachvolleybal bezighouden en organiseerde in 1988 het eerste Kalinko Strandvolleybaltoernooi in Scheveningen.

Vanaf toen werd de sport serieuzer en beter georganiseerd, kreeg de sport meer publiciteit en kwam een groter publiek op de toernooien af. Meerdere beachvolleybaltoernooien werden langs de kust georganiseerd, waar een samenwerkingsverband en een toernooicircuit uit voortkwamen. Zo begon in 1992 het Beach Volleybal Circuit, bestaande uit zes toernooien, en werd een Nederlands kampioenschap georganiseerd door organisatiebureau Free Time Promotion.

Een paar jaar later splitste het circuit zich door onenigheid op. Het commerciële circuit van Free Time Promotion ging draaien naast een circuit van verenigingen, dat na een aantal jaren werd opgeheven. Het commerciële circuit groeide daarentegen steeds harder, met name in de breedtesport: van de 750 teams die zich inschreven bij de eerste editie naar 10.500 teams een paar jaar later.

Vanaf 2004 ging de Nederlandse Volleybalbond (Nevobo) zich voor de sport inzetten. Beachvolleyballer Michel Everaert werd Nevobo-manager beachvolleybal en is zich gaan inzetten voor competitie, talentontwikkeling, sportstimulering, nationaal teamprogramma en topevenementen. Vanaf 2004 heeft de sport een flinke groei doorgemaakt. Van vier accommodaties in 2004 tot 244 in 2017 (Hoeijmakers & Romijn, 2018) en 488 in 2024 (Nevobo, 2024).

5.2 Beachvolleybalspelers

Aantallen

Het aantal beachvolleybalspelers in Nederland groeit. Op basis van officiële ledentallen van de Nederlandse volleybalbond blijkt dat er op 1 januari 2024 809 beachvolleybalspelers zijn: 412 mannen en 397 vrouwen (Nevobo, 2024). In 2017 waren dit er 606 en op 1 januari 2023 980.

De afname van het aantal beachvolleyballers van 2023 naar 2024 komt, zo is de inschatting van de Nevobo (2024), door het feit dat er na corona weer 'normaal' mag worden gevolleybald. Desondanks is tijdens de coronaperiode het aantal beachvolleybalbeoefenaren gestegen en zet die groei zich op dit moment door (R3).

Dit officiële aantal komt niet overeen met het daadwerkelijke aantal beachvolleybalspelers in Nederland, waarvan een groot deel recreatief en niet in verenigingsverband de sport beoefent. Dit maakt het aantal mensen dat in Nederland beachvolleybal speelt moeilijk vast te stellen.

Leden kunnen maar één keer lid zijn van de Nevobo. Dit betekent dat spelers die overstappen naar beachvolleybal, maar al lid zijn van een volleybalvereniging, niet als beachvolleybalspeler staan geregistreerd. Daarnaast kent beachvolleybal een groot aantal recreatieve spelers dat geen lid van de Nevobo is. Spelers die geen competitie spelen, kunnen bij een club spelen en trainen zonder lid te zijn van de Nevobo.

Op basis van een inventarisatie onder haar beachvolleybalverenigingen schat de Nevobo dat daar in 2024 zo'n 22.000 mensen beachvolleyballen (R3). Dit is een forse stijging ten opzichte van 2019, toen ze op basis van de inventarisatie schatten dat zo'n 7.000 mensen beachvolleyballen bij een beachvolleybalvereniging.

De 809 officiële leden die we in 2024 zien, zijn dus maar een klein percentage van het daadwerkelijke aantal mensen dat aan beachvolleybal doet in verenigingsverband.

Doelgroep van beachvolleybal

In 2024 is het nog steeds zo dat het merendeel van de beachvolleyballers uit de volleybalzaal komt (R4). Deze groep ziet de Nevobo ook groeien. In 2017 waren dit voornamelijk mensen tussen de 24 en 40 jaar die bewust de keuze maakten om met hun huidige sport te stoppen en te gaan beachvolleyballen. Wat hierbij meespeelde, was dat veel mensen de sport al kenden doordat ze ermee in aanraking kwamen op het strand.

Wel ziet de Nevobo in 2024 dat er steeds meer niet-zaalvolleyballers beginnen met beachvolleybal. Wat deze verhouding precies is, is onbekend.

Op basis van de inventarisatie van de Nevobo bij haar beachvolleybalverenigingen blijkt het merendeel van de doelgroep volwassenen te zijn. In 2024 zijn er zo'n 15.000 volwassenen lid van een beachvolleybalvereniging en zo'n 7.000 leden t/m 18 jaar (R3).

Motieven

Er zijn meerdere redenen waarom mensen met beachvolleybal starten (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Voor mensen die alleen in de zomermaanden beachvolleyballen, is het beachvolleybalseizoen van mei tot augustus een mooie aanvulling op het zaalvolleybalseizoen, dat van september tot en met april loopt.

Daarnaast is de kern van het spel een belangrijke factor om aan beachvolleybal te doen. Beachvolleybal staat bekend om het spelplezier en de laagdrempeligheid. Zo hoeft bij beachvolleybal niet in een vaste opstelling gespeeld te worden waarbij spelers moeten doordraaien en beperkt worden in hun vrijheid om te staan waar ze willen.

De sport is in meerdere opzichten laagdrempelig:

- Doordat beachvolleybal twee tegen twee gespeeld wordt, en niet zes tegen zes zoals zaalvolleybal, is het minder lastig om een team bij elkaar te brengen.

- Daarnaast vinden spelers die minder technisch onderlegd zijn in volleybal, beachvolleybal een makkelijkere sport om aan te leren.
- Ook zijn er bij het beachvolleybal minder verplichtingen dan bij het zaalvolleybal. Er is geen competitie die iedere week gespeeld moet worden. Bij beachvolleybal kan meegedaan worden aan toernooien.
- Bovendien is de sport minder belastend dan zaalvolleybal, doordat het zand minder blessuregevoelig is dan het springen in de zaal.
- Ten slotte is het sociale aspect van beachvolleybal belangrijk. Veel spelers worden gegrepen door de goede sfeer, muziek en gezelligheid.

Specifieke identiteit: relaxte sfeer en onderdeel van lifestyle

Rond beachvolleybal hangt een bepaalde cultuur van gezelligheid, een relaxte strandsfeer en een familiegevoel (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Doordat de groep beachvolleyballers (nog) niet zo groot is, kennen ze elkaar veelal.

Daarnaast worden wedstrijden veelal in toernooiverband georganiseerd, waardoor spelers veelal een hele dag met elkaar optrekken. Dit is anders dan bij zaalvolleybal, waarbij spelers veelal naar huis gaan of met het eigen team een drankje doen na afloop. Ook kun je je bij beachvolleybaltoernooien vaak nog op het laatste moment aanmelden, waardoor de sport heel toegankelijk is.

Wel lijkt er in de afgelopen jaren een verschuiving plaats te vinden van de beoefening van beachvolleybal op het strand naar het binnenland en de steden (R3). Dit komt volgens de Nevobo door regelgeving, betere bereikbaarheid en de inzet van beachvolleybal voor stadspromotie (R4). De identiteit van strand sport wordt wel nagebootst door het spelen op zand, door aansprekende buitenlocaties in steden en doordat het veelal georganiseerd wordt met veel muziek en nevenactiviteiten. Daardoor gaat de sport ook voor toeschouwers met een relaxte sfeer gepaard.

5.3 Beachvolleybalaccommodaties

Aantallen

Het aantal beachvolleybalaccommodaties in Nederland groeit fors. In 2000 waren er vier beachvolleybalaccommodaties (Hoeijmakers & Romijn, 2018). In 2023 zijn er in Nederland 488 beachaccommodaties, waarvan vijftien indoor (Nevobo, 2023). In 2017 waren er 244 beachaccommodaties, wat betekent dat het aantal beachaccommodaties in zo'n zes jaar tijd is verdubbeld. Het aantal velden per accommodatie varieert tussen één en dertien.

Op het merendeel van deze indoor en outdoor beachaccommodaties wordt, naast bijvoorbeeld beachtennis of beachsoccer, beachvolleybal aangeboden. Dat zijn in totaal 1.358 velden, waarvan 77 procent (1.045 velden) voor beachvolleybal wordt gebruikt (Nevobo, 2023). Daarmee is beachvolleybal de grootste beachsport in Nederland.

Doordat beachaccommodaties makkelijk aan te leggen zijn, worden naast deze permanente locaties regelmatig tijdelijke velden geplaatst op bijvoorbeeld de markt of een lokaal strandje. Deze velden hebben we niet in de cijfers opgenomen, omdat ze weer verdwijnen nadat het toernooi is geweest. Daarnaast wordt beachvolleybal ook op het strand gespeeld. Om de sport te beoefenen zijn alleen een net, belijning en een bal nodig. Beachvolleybal wordt dan ook vaak gespeeld buiten de reguliere locaties om, zoals op tijdelijke veldjes of op het strand.

Mix van verenigingen en professionals

Op de permanente locaties wordt beachvolleybal zowel door verenigingen als commerciële centra aangeboden (R3). De indooraccommodaties zijn veelal commerciële centra. Voor commerciële centra is de overweging om een beachvolleybalaccommodatie te beginnen met name het idee dat beachvolleybal een blijvende sport is die steeds populairder wordt (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

De buitenaccommodaties komen voornamelijk in verenigingsverband tot stand doordat zaalvolleybalverenigingen met beachvolleybal beginnen (R4). De overweging om beachvolleybalvelden aan te leggen komt voor verenigingen met name voort uit een wens van leden. In de dorpen en kleinere gemeenschappen zijn het afdelingen van bestaande zaalvolleybalclubs die met beachvolleybal beginnen. In de grote steden zijn het verschillende zaalvolleybalverenigingen die zich in één grote beachvolleybalaccommodatie verenigen, wat een aparte beachvolleybalclub wordt.

De Nevobo ziet veel waarde in een hybride variant waarbij een vereniging verantwoordelijk is voor een accommodatie, maar waarbij het aanbod georganiseerd wordt door professionals die er baat bij hebben dat de velden worden gevuld en gebruikt (R3). De inzet van professionals zorgt voor minder vacatures voor trainers en stimuleert het spelniveau van leden.

Voordeel van goedkope sportaccommodaties

In vergelijking met andere sportaccommodaties is het aanleggen van een beachvolleybalveld makkelijk en goedkoop. Ook qua onderhoud is beachvolleybal goedkoop. Dit omvat veelal niet meer dan egaliseren (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Toch is de keuze voor het aanleggen van een beachvolleyballocatie voor zaalvolleybalverenigingen een serieuze stap. De vereniging wordt hierdoor niet alleen binnen, maar ook buiten actief. En de beachaccommodatie wordt waarschijnlijk op een andere locatie dan bij de hal gerealiseerd. Daarnaast betekent de relatief goedkope beachvolleybalaccommodatie voor een gemiddelde zaalvolleybalvereniging nog altijd een flinke investering.

Wat de groei van beachvolleybal geholpen lijkt te hebben, is dat gemeenten met de crisis van 2008 zijn gaan bezuinigen. Investeren in beachvolleybalaccommodaties was dan een relatief goedkope oplossing om als gemeente toch wat aan sport te doen (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

5.4 Organisatiekracht en wedstrijd aanbod

In Nederland is de beachvolleybalsport ondergebracht bij de volleybalbond. De Nevobo is verantwoordelijk voor het organiseren van competities en evenementen, nationale teamprogramma's, talentontwikkelingsprogramma's en sportstimuleringsprogramma's op het gebied van beachvolleybal.

Hoewel ze beachvolleybal vanaf het begin als een aparte sectie zagen met de aanstelling van een verantwoordelijke op het gebied van beachvolleybal, is dit vanaf 2010 niet meer het geval. De sport zit nu verspreid in de organisatie. Zaal- en beachvolleybal zijn binnen de Nevobo volledig in elkaar opgegaan (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

In 2004 heeft de Nevobo de keuze gemaakt om beachvolleybal binnen de bond te gaan ontwikkelen. Op dat moment waren er op het gebied van beachvolleybal in Nederland geen nationale competitie of topsportevenementen en werd niet gedaan aan talentontwikkeling of sportstimulering (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Wel bestonden al een aantal toernooien en een tour. Toen heeft de Nevobo besloten om dat te gaan koppelen.

Een nieuw bestuur kwam aan de leiding te staan, dat vanuit een marketingperspectief naar beachvolleybal is gaan kijken. Zij zagen met de nieuwe sport potentie om nieuwe doelgroepen aan te boren, maar ook om leden twaalf maanden per jaar aanbod te bieden. Het was dan ook een bewuste keuze van de Nevobo om hun aanbod met beachvolleybal te verruimen en aansluiting te blijven houden met de tijdgeest. Zij zagen in beachvolleybal een sport die goed paste bij individualisering, een grotere behoefte aan flexibel aanbod, en de stijgende populariteit van buitensporten (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

De Nevobo zag beachvolleybal dan ook als aanvulling op het zaalvolleybalaanbod en niet als concurrentie. Belangrijk hierbij is dat de seizoenen van beachvolleybal en zaalvolleybal nauwelijks overlappen. De competitieperiode in zaalvolleybal loopt van eind september tot half april, terwijl de competitieperiode in beachvolleybal van begin mei tot eind augustus loopt. Op deze manier hoeft een speler niet tussen de sporten te kiezen.

Daarnaast was het voor de volleybalbond belangrijk dat beachvolleybal dicht bij het zaalvolleybal staat. Hoewel de sporten een verschillende organisatie en competitievorm kennen, zijn ze technisch aan elkaar verwant. Zo was de volleybalbond van mening dat bossabal en voetvolley niet binnen de Nevobo ontwikkeld moesten worden, omdat deze te ver van volleybal afstaan. Ze lijken niet op volleybal en zijn bedoeld voor groepen mensen met andere achtergronden.

De Nevobo organiseert de nationale beachvolleybal competities in Nederland. In tegenstelling tot zaalvolleybal, waar in competitieverband met uit- en thuiswedstrijden wordt gespeeld, bestaat het competitie-aanbod in beachvolleybal

uit toernooien. Bij beachvolleybal kun je iedere week in de zomer aan een toernooi meedoen en daarmee punten voor de ranglijst verdienen.

Op basis van eerder behaalde punten worden de teams die zich inschrijven in vier verschillende competities ingedeeld. De hoogste twaalf komen uit in de Eredivisie Beach. De volgende acht spelen Topdivisie, de daaropvolgende zestien eerste divisie en de laatste zestien tweede divisie. Iedereen kan deelnemen op derde-divisieniveau, maar om deel te nemen aan de competitie op tweede-divisie- tot en met Eredivisieniveau moeten koppels voldoende punten hebben behaald. De bovenste 32 van de ranglijst mogen deelnemen aan de Nederlandse kampioenschappen.

Het Junior Beach Circuit is de beachvolleybalcompetitie voor de jeugd. Hier kan aan meegedaan worden op basis van leeftijd. Daarnaast heeft de Nevobo het commerciële toernooicircuit Summer Beachlife aan de kust overgenomen.

Nevobo lid van NOC*NSF en FIVB

De Nevobo is lid van NOC*NSF en de Fédération Internationale de Volleyball (FIVB). Net als nationaal bij de Nevobo is de beachvolleybalsport internationaal ook ondergebracht bij de volleybalbond. De FIVB is samen met haar nationale federaties de enige wereldwijde volleybalregulerende instantie die verantwoordelijk is voor alle vormen van volleybal en de ontwikkeling ervan.

De FIVB is opgericht in 1947 en onderdeel van de Olympische Beweging. In 1987 werd het eerste internationale door de FIVB goedgekeurde beachvolleybaltoernooi gehouden op het strand van Ipanema in Rio de Janeiro, Brazilië. In 1996 stond beachvolleybal voor het eerst op het programma van de Olympische Spelen in Atlanta. 24 mannenteams en 18 vrouwenteams deden hier aan mee (FIVB, 2024). Sindsdien heeft beachvolleybal een blijvende status op de Olympische Spelen.

De Nevobo is ook lid van de European Volleyball Confederation (CEV). De CEV vertegenwoordigt 56 nationale federaties in Europa en wordt als zodanig erkend door de FIVB. De CEV heeft de autoriteit en verantwoordelijkheid voor het organiseren van alle Europese competities in volleybal, beachvolleybal en sneeuwvolleybal.

5.5 Topsport en media-aandacht

De Nevobo heeft vanaf 2006 gewerkt aan een topsportprogramma. Het was belangrijk dat de buitenwereld beachvolleybal meer als topsport ging beschouwen, omdat topsport werd gezien als katalysator voor de breedtesport (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Nederlandse beachvolleyballers lieten zich al snel internationaal gelden. Reinder Nummerdor en Richard Schuil bestormden de wereldtop, maar ook bij de vrouwen

ging het goed. Inmiddels is de Nederlandse top internationaal gezien goed vertegenwoordigd. Op de wereldranglijst van de FIVB staan op 21 oktober 2024 bij de mannen twee teams in de top tien: Boermans/de Groot (2) en Immers/Van de Velde (5). En bij de vrouwen staan Stam/Schoon op vier.

Ook is er steeds meer media-aandacht voor beachvolleybal. Er zijn het laatste decennium tal van beachvolleybalevenementen in Nederland georganiseerd. Enkele die eruit springen zijn:

- Het WK Beachvolleybal in 2015 werd dagelijks live door de NOS uitgezonden.
- Direct na de Olympische Spelen in Parijs van 2024 vond van dinsdag 13 tot en met zondag 18 augustus 2024 het EK Beachvolleybal plaats. Wedstrijden werden live door de NOS uitgezonden en in totaal bezochten 30.500 bezoekers de wedstrijden.
- In Rotterdam vond van 5 t/m 10 september 2023 het eerste Wereld Kampioenschap King of the Court plaats. Qua organisatie, publiciteit en sportief was het evenement een groot succes. Veel live beachvolleybal op Ziggo Sport, een wereldtitel voor Schoon/Stam en veel publieke belangstelling (Nevobo, 2023).

Deze evenementen ziet de Nevobo als katalysator van het aantal beachvolleybalaccommodaties in Nederland.

5.6 Conclusie: beachvolleybal is een volwassen sport

Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat beachvolleybal op dit moment een volwassen sport is die zich in het Nederlandse sportlandschap heeft verankerd. In de afgelopen twintig jaar is de sport buitengewoon snel gegroeid.

Er is weinig discussie over de legitimiteit van het sportkarakter. Kijken we naar de eigenheid van beachvolleybal, dan is het niet moeilijk hier de sterke verwantschap met zaalvolleybal te zien. Beachvolleybal heeft soortgelijke regels, de vereiste vaardigheden zijn aan elkaar verwant, het speldoel is identiek en in de spelregels zitten maar kleine verschillen.

Beachvolleybal is een paradigmatisch geval binnen de sportfamilie, namelijk een agonaal bewegingsvaardigheidsspel. Het feit dat beachvolleybal laagdrempelig is en bekend is onder het brede publiek, lijkt mee te spelen in de populariteit van de sport. Iedere Nederlander komt weleens op het strand en komt dus weleens met beachvolleybal in aanraking. Daarnaast spreken de sfeer, de uitstraling, de individualiteit en de vrijheid veel mensen aan. Het imago van een swingende zomersport met een gemoedelijke sfeer past bij de huidige tijdgeest.

Doordat beachvolleybal in de zomermaanden wordt beoefend, kan de sport voortborduren op het hoge aantal zaalvolleyballers dat in de zomer ook wil blijven volleyballen. Maar het lijkt ook steeds meer door niet-volleyballers te worden beoefend. Deze doelgroep gaat zich steeds meer identificeren met beachvolleybal,

waardoor loyaliteit, binding en een structurele beoefening van de sport zorgen voor een zekere verankering van de sport. Beoefenaren zullen niet zo snel stoppen met de sport, zetten zich in voor de organisatie en ontwikkeling van de sport en worden mogelijk ambassadeurs van de sport. Daardoor krijgt de sport een duurzaam karakter.

Daarnaast heeft het structurele beleid van de Nevobo de sport een boost gegeven. Waar de Nevobo in het begin clubs moest overtuigen om beachvelden aan te leggen, komt deze wens nu vanuit de leden. Dit betekent dat beachvolleybal in de fase zit waarin sportaanbieders overtuigd zijn van het blijvende karakter van de sport.

Beachvolleybal is sterk ingebed in organisaties en beleid, waardoor mensen zich beroepsmatig of vanuit een bepaalde vrijwillige rol inzetten voor de organisatie, promotie en ontwikkeling van de sport. De sport ontwikkelt zich tot een relatief autonome sector in de samenleving, continu op zoek om zichzelf te ontwikkelen en in stand te houden. Dit zorgt voor een duurzaam karakter.

Ook zien we dat er steeds meer locaties ontstaan waar beachvolleybal wordt aangeboden, zodat voldoende mensen de sport kunnen uitoefenen zonder dat ze ver hoeven te reizen. Dit voorziet in de *necessary capacity* aan locaties die nodig is om als sport te kunnen bestaan. Zonder een zekere hoeveelheid en verspreiding aan locaties is een sport niet levensvatbaar. Vanwege de relatief lage kosten en de overtuiging dat de beachvolleybalaccommodatie benut zal worden, is het risico bij het starten van een beachaccommodatie laag.

Tot slot is de bekendheid van beachvolleybal groot, met media-aandacht, bezoeken aan evenementen en bekendheid onder het grotere publiek. Ook is beachvolleybal sinds 1996 een olympische sport. Kortom, beachvolleybal heeft bewezen geen hype te zijn die na een paar jaar verdwijnt, maar is een volwassen sport die verankerd is in het Nederlandse sportlandschap.

Tabel 5.1
Status van beachvolleybal in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	++	+	++	++	++	Volwassen

· -- niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut

Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd)

Boulderen

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we boulderen. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren, accommodaties, organisatie, en topsport en media-aandacht. Vervolgens trekken we een conclusie.

De geschiedenis en ontwikkeling van padel, beachvolleybal, boulderen en airsoft hebben Hoeijmakers en Romijn (2018) en Hoeijmakers (2019) eerder al in kaart gebracht. In dit onderzoek focussen we daarom vooral op de verdere ontwikkeling sindsdien.

6.1 Kenmerken en geschiedenis

Boulderen is onderdeel van de klimsport (Hoeijmakers & Romijn, 2018). De klimsport kent verschillende varianten, waardoor het een lastige sport is om te definiëren. In beginsel draait het bij klimmen om het op eigen kracht, met gebruik van handen en voeten, naar boven klauteren op een object.

Sportklimmen vindt haar oorsprong in het beklimmen van rotsen. Sinds medio jaren zeventig bestaat een variant van het rotsklimmen waarbij voor de veiligheid van de klimmer om de paar meter haken in de rots zijn aangebracht, zodat de klimmer zich volledig op de fysieke inspanning kan concentreren zonder groot risico op een val.

Door een gebrek aan natuurlijke rotsen wordt in Nederland alleen geklommen op artificiële wanden. Dit gebeurt vooral op indoorlocaties, die soms ook een buitenwand hebben.

Vormen van sportklimmen

Het sportklimmen op klimwanden kan op verschillende manieren worden beoefend. Toprope-klimmen is in Nederland de meest voorkomende vorm. Hierbij is de klimroute vooraf voorzien van een zekeringstouw, dat door een omleidpunt boven aan de wand loopt. De klimmer wordt begeleid door een zekeraar, die op de grond staat en het zekeringstouw strak houdt. Op deze manier wordt voorkomen dat een klimmer naar beneden valt en kan een klimmer die boven aankomt via het touw veilig naar beneden worden gelaten.

Bij voorklimmen wordt geen gebruikgemaakt van een zekeringstouw dat tot boven aan de wand loopt. De klimmer bevestigt, terwijl hij naar boven klimt, het zekeringstouw aan tussenzekerings. Bij een val wordt de klimmer opgevangen door de laatst bevestigde zekering.

Bij boulderen, vernoemd naar het Engelse woord voor rotsblok ('boulder'), wordt zonder zekeringstouw geklommen en worden korte routes afgelegd op klimwanden van maximaal ongeveer 4,5 meter hoog.

Bij zowel het klimmen met touw als het boulderen bouwen routebouwers van de klim- of boulderhal regelmatig wisselende klim- of boulderroutes van verschillende moeilijkheid. De moeilijkheid van de routes is niet alleen fysiek van aard, maar ook een cognitieve puzzel. Dat geldt met name voor de korte en complexe boulderroutes. Hierbij worden niet alleen bewegingen naar boven gemaakt, maar ook horizontaal en soms zelfs naar beneden. De ondergrond is voorzien van een doorlopende valmat.

Geschiedenis

In 1492 werd de Mont Aiguille beklommen door de Franse kapitein Antoine de Ville. Dit wordt als de start van het alpinisme gezien, omdat het enige doel van de beklimming het bereiken van de top was (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Tot 1900 was het hoofddoel voor alpinisten het bereiken van de top van de hoge bergen in de Alpen. Vanaf het begin van de twintigste eeuw zochten ze naar nieuwe uitdagingen in de vorm van het beklimmen van moeilijkere routes. Het bereiken van de top stond hierbij niet meer centraal, maar het afleggen van de route werd het doel. Dit was de start van de klimsport.

Om fysiek fit te zijn voor moeilijke beklimmingen werd geklommen op rotsen en klimmuurtjes als trainingsvorm voor het beklimmen van de hoge bergen in de Alpen. Het boulderen werd hierbij al vroeg als trainingsvorm gebruikt. De term 'boulder' komt uit het Engels en betekent rotsblok: een paar meter hoge steen die je via verschillende moeilijke routes probeert te beklimmen.

Het sportklimmen werd populairder nadat in de jaren zestig materialen werden ontwikkeld, zoals gordels en nylon touwen, die de sport veiliger maakten. En met de

opkomst van boorhaken in de jaren zeventig, waardoor ook haken op gladde rotswanden konden worden geplaatst. Op deze manier werd het klimmen veiliger en toegankelijker voor een groter publiek.

De eerste klimwedstrijden werden vanaf de jaren veertig georganiseerd in de voormalige Sovjet-Unie, maar bleven beperkt tot het speedklimmen. De eerste leadcompetitie werd in 1985 in Italië georganiseerd op een natuurlijke rots. Een jaar later werd in Frankrijk het eerste indoorklimevenement in een sporthal georganiseerd, wat het begin van een nieuwe sport betekende: het indoorklimmen.

Met de komst van de indoorhallen kan er altijd geklommen worden en is de sport nog sterker gegroeid (Hoeijmakers & Romijn, 2018). In Nederland stond het sportklimmen tot de jaren tachtig in teken van het alpinisme. Rotsklimmen werd beschouwd als voorbereiding voor het klimmen in de Alpen. Tot die tijd kon in Nederland alleen worden geklommen op een aantal kunstmatige muren van baksteen.

Halverwege de jaren tachtig kwam in Nederland een kleine sportklimscene op en in 1988 werd in Nederland de eerste klimhal geopend. In Roosendaal werd een leegstaande fabriek omgetoverd tot klimcentrum met een oppervlakte van 200 m² van 8 tot 10 meter hoog.

Hoewel boulderen al vroeg is ontstaan als trainingsvorm voor het alpinisme, werd het in beginsel niet serieus genomen. Dat veranderde vanaf eind jaren negentig, toen boulderen wereldwijd aan populariteit begon te winnen. Sindsdien is boulderen geëvolueerd van trainingsvorm voor het alpinisme en rotsklimmen naar een eigenstandige sport.

In beginsel kon alleen in klimaccommodaties met een boulderwand gebouderd worden. In 2007 is de eerste volledig toegewijde boulderhal van Nederland geopend (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Dit aantal groeide naar zeventien toegewijde boulderlocaties in 2017. Daarna is het aantal toegewijde boulderlocaties hard gegroeid. Uit gegevens van de NKBV blijkt dat er in november 2024 51 boulderhallen zijn in Nederland (R5).

6.2 Boulderaars

Aantallen

Op basis van lidmaatschapscijfers is lastig te zeggen in hoeverre het aantal beoefenaars is gegroeid. In 2016 kende de NKBV 60.363 leden, waarvan er 32.000 aan boulderen en/of touwklimmen deden (Hoeijmakers & Romijn, 2018). In 2023 is het aantal leden van de NKBV gestegen naar 71.000 (NKBV, 2024).

Exacte cijfers over het aantal boulderaars in Nederland ontbreken. Dit komt doordat de NKBV niet differentieert tussen boulderaars en touwklimmers, en doordat boulderaars veelal in ongebonden sfeer de sport beoefenen. Veel boulderaars nemen een abonnement bij een klim- of boulderhal zonder lid te

worden van de bond. Naast de boulderaars zonder lidmaatschap wordt de sport beoefend door dagjesmensen die niet op een structurele wijze boulderen.

Onderzoek van Adriaensen wijst erop dat in 2018 ongeveer 40 procent van de boulderaars geen lid was van de NKBV (2018). Ook in 2023 blijkt dat een groot gedeelte van de boulderaars, geen lid is van de bond. De NKBV schat dat er ongeveer 75.000 boulderaars in Nederland zijn die minimaal één keer in de week de sport beoefenen (R5). Volgens de NKBV is dit een forse stijging, die met name verder is doorgezet vanaf het moment dat de sport olympisch werd (R5).

Doelgroep van boulderen

De sport trekt over het algemeen een jong en hoogopgeleid publiek. In 2018 bleek dat de sport voornamelijk door mensen van 18 tot 40 jaar beoefend werd (Hoeijmakers & Romijn, 2018). De sport bleek ook met name populair onder studenten. Mensen boven de 55 jaar waren nauwelijks in de boulderhal te zien. In 2018 bleek boulderen ook vooral mensen met een hoog opleidingsniveau aan te spreken. In 2018 was 90 procent van de boulderaars hoogopgeleid (Adriaensen, 2018).

Hoewel de NKBV in 2018 aangaf de sport te willen verbreden naar een breder segment van de Nederlandse bevolking, blijkt dit beeld in 2023 niet sterk te zijn veranderd. Volgens de NKBV bestaat de doelgroep van boulderen nog steeds overwegend uit hoogopgeleiden van 20 tot 35 jaar (R6). Wel zien zij een lichte verschuiving tussen touwklimmen en boulderen. Waar de touwklimmers nog steeds heel duidelijk voornamelijk hoger opgeleiden zijn, zien zij een lichte verbreding bij boulderen.

Hoewel boulderen en touwklimmen als sport nauw met elkaar verbonden zijn, trekken zij niet dezelfde doelgroep aan. De nieuwe generatie boulderaars die in het vorige en huidige decennium is gestart met boulderen, blijkt een andere introductie tot de sport te kennen dan de oude(re) generatie boulderaars die al langer aan boulderen doen. De oude(re) generatie ziet het boulderen voornamelijk als training voor het touwklimmen, terwijl de nieuwe het steeds meer als eigenstandige sport ziet en geen achterliggende ervaring met touwklimmen heeft (R6).

Motieven voor boulderen

De aantrekkingskracht van de sport zit voor boulderaars vooral in de fysieke en mentale uitdaging, in combinatie met de sociale context waarin de sport wordt beoefend (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

Ten eerste is de sport zowel fysiek als mentaal uitdagend. De fysieke uitdaging heeft voor veel mensen de waarde van een zware fitnesstraining, omdat zowel armen, bovenlichaam en benen nodig zijn om omhoog te komen. De mentale uitdaging zit vooral in de puzzel die je moet oplossen door de juiste route omhoog te zoeken. Daarnaast spreekt de hoogte van de boulderwand veel mensen aan. Hierdoor komt een zekere leuke hoeveelheid spanning bij het boulderen kijken.

Wat ook veel klimmers aanspreekt in het boulderen, is dat boulderen ten opzichte van het touwklimmen een laagdrempelige sport is waarbij je snel een succesbeleving hebt. In tegenstelling tot het touwklimmen ben je bij boulderen niet afhankelijk van je klimpartner. Daarnaast zijn weinig materialen nodig en kunnen klimmers in veel hallen de hele dag terecht, zonder af te spreken of te reserveren.

Naast dat de individualiteit van boulderen veel mensen aanspreekt, blijken boulderaars het boulderen ook een hele sociale sport te vinden. Doordat niveauverschil niet uitmaakt, kan de sport makkelijk met vrienden, familie of collega's worden beoefend.

Specifieke identiteit van boulderen

Deze motieven hebben ertoe geleid dat boulderen met een specifieke identiteit gepaard gaat. Deze is het best te omschrijven als sociale fitness. Anders dan de traditionelere sporten, die veelal om gestructureerde competitie met anderen draaien, gaat boulderen veel meer om de activiteit *an sich*, waarin je vooral de uitdaging met jezelf aangaat in plaats van met anderen (R6).

Een klein deel van de beoefenaren doet mee aan competities/wedstrijden, maar het merendeel doet boulderen voor zichzelf en de uitdaging die in het spel verankerd zit (R6). Hierdoor heeft boulderen raakvlakken met fitness. Dat komt ook tot uiting in hoe de sport wordt gepresenteerd. Boulderen wordt door de NKBV en ondernemers vooral neergezet als een creatieve manier van je lichaam fit krijgen.

Maar anders dan fitness wordt boulderen ook sterk gepresenteerd als een sociale vorm van fitness, waarbij mensen niet alleen in de spiegel naar zichzelf kijken, maar juist met een groepje gelijkgestemden actief willen zijn (R6). Hierdoor is boulderen ook deels vergelijkbaar met de cultuur rondom urban sports, waarbij de beleving van wedijver vooral in de fysieke en mentale uitdaging van de activiteit zelf ligt, maar ook gepaard gaat met een sociale sfeer.

6.3 Boulderaccommodaties

Aantallen

De bouldersport heeft een bijzondere ontwikkeling doorgemaakt: van een sport die voornamelijk buiten werd beoefend in de natuur naar een sport die vooral in indooraccommodaties wordt uitgeoefend.

In 2017 bestaan in Nederland 33 klimlocaties waar ook bouldermogelijkheden zijn en 17 toegewijde boulderlocaties (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Op basis van gegevens van de NKBV bestaan er in november 2024 51 boulderhallen in Nederland (R5). Deze hallen zijn voornamelijk in stedelijk gebied gelegen.

Het precieze aantal locaties met boulderwanden is moeilijk in kaart te brengen. Naast de publiekstoegankelijke locaties, hebben ook veel scholen of fitnesscentra een boulderwand. Deze locaties zijn niet meegenomen in de officiële statistieken,

waardoor het daadwerkelijke aantal boulderaccommodaties naar verwachting veel hoger is. Volgens schattingen van de NKBV zijn dit nog honderden extra locaties.

Georganiseerd door commerciële centra

In 2023 blijkt dat alle boulderhallen in Nederland commerciële ondernemingen zijn (R5). In 2018 bleek dat deze ondernemers vooral sportfanaten zijn die vanuit passie voor de sport een accommodatie aanleggen (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Tegelijkertijd was duidelijk dat het geen hobbyisten waren en dat het verdienmodel bij boulderhallen goed was. In 2023 is dit beeld niet anders.

Hoewel de investeringen voor het aanleggen van een boulderhal fors zijn, lijken de boulderhallen goed te renderen. Veel boulderhallen hebben dan ook uitgebreid (R5). Daarnaast is een ontwikkeling zichtbaar dat nieuwe boulderhallen niet meer aan de rand van de stad worden aangelegd, maar op duurdere A-locaties binnen de stad (R5). Dit betekent dat ondernemers bereid zijn om hogere huurprijzen te betalen. Toch zijn dit zelden nieuwe locaties. Het bouwen van een eigen nieuwe locatie lijkt dus (nog) een stap te ver voor ondernemers (R5).

Weinig gemeentelijke ondersteuning

Ondanks dat investeringen in boulderhallen goed lijken te renderen, blijken nieuwe initiatieven traag van de grond te komen. Dit lijkt veroorzaakt te worden door de hoge kosten van een boulderaccommodatie en een gebrek aan geschikte locaties. In 2018 werd al aangegeven dat ondernemers graag nieuwe boulderhallen zouden willen openen, maar ertegenaan lopen dat ze geen geschikte locaties kunnen vinden (Hoeijmakers & Romijn, 2018).

In 2018 werd dan ook geconcludeerd dat gemeentelijke ondersteuning wenselijk en noodzakelijk was voor de verdere groei van de sport, maar nog nauwelijks van de grond kwam. Dit blijkt ook in 2023 het geval te zijn. Hoewel de gemeente bij de aanleg van een aantal boulderhallen betrokken is geweest, lijkt dit bij het merendeel van de boulderaccommodaties en -plannen niet het geval (R5).

Deels lijkt dit te komen doordat de sport relatief nieuw is en zich nog moet bewijzen, maar ook doordat ondernemers de sport aanbieden. Klassieke sporten georganiseerd door verenigingen kunnen makkelijker gebruik maken van gemeentelijke ondersteuning dan sporten die door ondernemers worden georganiseerd (R5).

Boulderverenigingen

Naast de ondernemers die de boulderhallen bouwen, beheren en uitbaten kent Nederland enkele boulderverenigingen waarin leden zich organiseren. Dit zijn relatief jonge verenigingen die vooral gericht zijn op gezamenlijk de sport uitoefenen bij een commerciële boulderhal. Het draait bij deze verenigingen vooral om gezamenlijke sportbeoefening en activiteiten. Ze hebben geen eigen boulderaccommodaties in bezit of beheer.

6.4 Organisatiekracht en wedstrijd aanbod

De NKBV

De bouldersport is (nog) beperkt geïnstitutionaliseerd, doordat die op dit moment versnipperd wordt vertegenwoordigd. In Nederland is de Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging (NKBV) de bond die verantwoordelijk is voor het sportklimmen.

De geschiedenis van de NKBV start in 1902 met oprichting van de Nederlandse Alpen-Vereeniging (NAV) (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Maar dit was nauwelijks meer dan een ontmoetingsplaats voor reünies. De NAV is vanaf 1990 samen gaan werken met de Nederlandse Bergsportvereniging (NBV). Zij zijn zich gaan richten op de gezamenlijke ontwikkeling van een nieuwe tak van sport: het sportklimmen op artificiële wanden.

De NAV en de NBV zijn in 1998 gefuseerd tot de Nederlandse Klim- en Bergsportvereniging (NKBV). Het doel van de NKBV is om mensen met een passie voor outdoor- en indoor klim- en bergsport te verbinden. De NKBV ziet zich hierbij sterk als een faciliterende en serviceverlenende organisatie.

Aangezien de indoor- en outdoor-klim- en bergsport meerdere disciplines omvat, zijn de leden divers. De NKBV definieert drie doelgroepen waar zij zich op richt (Hoeijmakers & Romijn, 2018):

- De sporter ziet klimmen als zijn sport en wil zich graag binnen zijn sport verbeteren.
- De avonturier zoekt met het klimmen naar uitdaging en afwisseling. Daarbij gaat het vooral om het klimmen in de bergen.
- De berggenieter is graag in de bergen op vakantie voor de omgeving, ontspanning en recreatie.

De NKBV zet zich dus in voor de sporter, de avonturier én de berggenieter. Dit onderscheidt de NKBV van een doorsnee sportbond. De sporter is namelijk niet de primaire focus van de NKBV, maar onderdeel van het bredere palet aan doelgroepen.

Daarnaast lijkt de NKBV maar een deel van de boulderbeoefenaren te bedienen. Dit komt doordat het merendeel van de boulderaars niet lid is van de NKBV, maar alleen van de commerciële sportcentra waar ze de sport beoefenen. De NKBV acteert daardoor minder als een bond voor de bouldersport dan in veel andere sporten het geval is. Met als gevolg dat organisatie en promotie van de sport op landelijk niveau nog beperkt plaatsvindt.

De NKBV organiseert in Nederland nationale competitie voor jeugd en senioren in de disciplines lead en boulderen. Speedklimmen is in Nederland een minder populaire variant. De landelijke competitie wordt geheel georganiseerd en beheerd door de NKBV. Eén keer per jaar worden de Nederlandse kampioenschappen in

lead, speed en boulderen georganiseerd, waar de beste klimmers van de jeugd- en seniorencompetitie aan meedoen.

Branchevereniging KlimSport

Naast de NKBV, die gericht is op de wedstrijd-boulderaars, hebben de klim- en boulderhallen zich verenigd in de Branchevereniging KlimSport (BKS). De BKS is een branchevereniging voor klim- en boulderhallen met als hoofddoel om 'klimmers en boulderaars een professionele sportfaciliteit te bieden voor het beoefenen van de klimsport' (BKS, 2024).

De BKS maakt zich sterk voor de ontwikkeling van de klimsport in Nederland en het verder professionaliseren van de faciliteiten en het sportaanbod (BKS, 2024).

Hoewel deze vereniging jarenlang slapend is geweest, is de BKS in de afgelopen jaren weer actief geworden. De BKS is daarnaast verenigd met andere commerciële sportaanbieders in het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS). POS is een samenwerkingsverband van niet-traditionele ondernemende sportaanbieders (POS, 2024).

Hoewel de NKBV en de BKS overlappende doelen lijken te hebben, werken zij nog niet veel samen.

NKBV lid van NOC*NSF en IFCS

De NKBV is lid van NOC*NSF en de International Federation of Sport Climbing (IFSC).

In 1997 werd de International Council for Competition Climbing opgericht om voldoende autonomie voor de sport te garanderen en deze te voorzien van de instrumenten die nodig zijn voor groei en ontwikkeling (IFCS, 2024a). In 1998 is boulderen officieel geïntroduceerd als nieuwe discipline in het sportklimmen. In 1999 werd de eerste WK boulderen georganiseerd.

In 2007 werd de IFCS de opvolger van de International Council for Competition Climbing. De IFCS werd in 2010 onderdeel van de olympische beweging. In 2016 werd bekend dat boulderen in combinatie met de twee andere klimdisciplines lead en speed op het olympische programma van Tokyo 2020 stond. Na een jaar uitstel door corona maakte boulderen in 2021 haar debuut op de Olympische Spelen van Tokyo 2020.

Met een Speed-evenement en een gecombineerd Boulder- & Lead-evenement in Parijs verdubbelt het aantal medaille-evenementen voor sportklimmen van twee op de Spelen van Tokio naar vier in Parijs. Daarnaast stijgt het aantal deelnemende sportklimmers van 40 in Tokio naar 68 in Parijs.

6.5 Topsport en media-aandacht

Op het gebied van topsport lijkt Nederland nog geen grote rol van betekenis te spelen in het boulderen. Op de wereldranglijst van de IFSC van 31 december 2017 was er bij de mannen en vrouwen één Nederlandse speler in de top 100 te identificeren. Jorg Verhoeven stond bij de mannen op plek 40 (Hoeijmakers & Romijn, 2018). Op de wereldranglijst van de IFSC van 31 december 2023 staat Lisa Klem 94e. Bij de mannen staat niemand in de top 100 (IFSC, 2024b).

Met de bekendmaking in 2016 dat sportklimmen een olympische status kreeg, zag de NKBV de noodzaak om meer in te zetten op het professionaliseren van het topsportbeleid. Sindsdien zijn die ambities doorgezet (R6). De NKBV wil met TeamNL bij de beste tien topsportlanden van de wereld horen (NKBV, 2024).

De aanstelling van de bondscoach jeugd en technisch directeur zijn daar zichtbare voorbeelden van. De functie van technisch directeur is nieuw binnen de NKBV en in het leven geroepen om de talent- en topsportstructuur van de NKBV voor de olympische onderdelen boulder en lead aan te laten sluiten bij die van NOC*NSF en TeamNL (NKBV, 2024).

De media-aandacht en bezoekersaantallen bij evenementen blijven voor het sportklimmen achter bij het Nederlandse publiek. Het NK is een van de grootste sportklimevenementen van Nederland. Het NK lead en boulder zijn te volgen via livestreams. In 2016 waren er 6.400 views via de livestream. In 2022 oogst het NK boulder 8.609 views en het NK lead 2.815 (NKBV, 2024).

6.6 Conclusie: boulderen is booming

Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat boulderen op dit moment een booming sport en zich in het Nederlandse sportlandschap heeft verankerd. In de afgelopen twintig jaar is de sport langzaam gegroeid.

Er is weinig discussie over de legitimiteit van het sportkarakter. De typering van boulderen laat zien dat de sport een paradigmatisch geval is binnen de sportfamilie, en wel een agonaal bewegingsvaardigheidsspel. Er is een speldoel, er gelden strikte (spel)regels, er is sprake van wedijver en het speldoel kan niet anders dan bewegend worden gerealiseerd. Om aan de activiteit deel te nemen moeten de spelers blijk geven van een spelhouding door zich te voegen naar de regels.

Daarnaast lijkt boulderen voor veel beoefenaren een verbetering van de sporten waar ze de meeste verwantschappen mee heeft (touwklimmen en fitness). De aantrekkingskracht van de sport zit voor boulderaars vooral in de fysieke en mentale uitdaging in combinatie met de sociale context waarin de sport wordt beoefend. Wat ook veel klimmers aanspreekt in het boulderen, in tegenstelling tot het touwklimmen, is dat boulderen een laagdrempelige sport is en de succesbeleving snel aanwezig is. Door deze motieven gaat boulderen met een specifieke identiteit gepaard. Deze is het best te omschrijven als sociale fitness.

Hoewel boulderen van oorsprong een sport is die veelal beoefend werd door touwklimmers, ontwikkelt de sport steeds meer een eigen doelgroep. De oude(re) generatie boulderaars ziet het boulderen voornamelijk als training voor het touwklimmen, terwijl de nieuwe generatie het steeds meer als eigenstandige sport ziet en geen achterliggende ervaring met touwklimmen heeft.

Deze doelgroep gaat zich steeds meer identificeren met boulderen, waardoor loyaliteit, binding en een structurele beoefening van de sport zorgt voor een zekere verankering van de sport. Beoefenaren zullen niet zo snel stoppen met de sport, zetten zich in voor de organisatie en ontwikkeling van de sport en worden ambassadeurs van de sport, waardoor de sport een duurzaam karakter krijgt.

De NKBV en BKS zetten zich in voor de ontwikkeling van de sport, waardoor mensen zich beroepsmatig of vanuit een bepaalde vrijwillige rol inzetten voor de organisatie, promotie en ontwikkeling van boulderen. Toch is boulderen (nog) geen relatief autonome sector op zoek om zichzelf te ontwikkelen en in stand te houden. Op dit moment wordt bijvoorbeeld nog weinig op nationaal niveau gedaan aan de promotie van de sport.

Ook vindt voor een verdere groei de totstandkoming van structurele locaties niet voldoende plaats. Dit lijkt veroorzaakt te worden door de hoge kosten van een boulderaccommodatie en een gebrek aan geschikte locaties. Tot slot krijgt boulderen, ondanks de olympische status, nog niet veel aandacht in de media. Hoewel boulderen op de Olympische Spelen geen op zichzelf staande discipline is, wordt de sport wel erkend op het hoogste sportplatform van de wereld.

Kortom, boulderen heeft bewezen geen hype te zijn die na een paar jaar verdwijnt, maar is een booming sport die zich verankerd heeft in het Nederlandse sportlandschap.

Tabel 6.1
Status van boulderen in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	++	++	+	-	+	Booming

· -- niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

** Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

Airsoft

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we airsoft. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren, accommodaties, organisatie, en topsport en media-aandacht. Vervolgens trekken we een conclusie.

De geschiedenis en ontwikkeling van padel, beachvolleybal, boulderen en airsoft hebben Hoeijmakers en Romijn (2018) en Hoeijmakers (2019) eerder al in kaart gebracht. In dit onderzoek focussen we daarom vooral op de verdere ontwikkeling sindsdien.

7.1 Kenmerken en geschiedenis

De sport

Airsoft is een schietsport die op verschillende manieren gespeeld kan worden en gelijkenissen vertoont met politie-/defensietrainingen, paintball, sportschieten en virtuele oorlogssimulatiegames (Hoeijmakers, 2019). De kern van het spel is om tegenstanders uit te schakelen en/of doelwitten te raken met kunststofballetjes (BB's) die worden afgevuurd met verschillende soorten airsoftapparaten.

Airsoftapparaten zijn replica's van vuurwapens en ontworpen om het uiterlijk van vuurwapens na te bootsen.

Airsoftspelers gebruiken daarnaast meestal verschillende soorten tactische uitrusting en accessoires die worden gebruikt door militairen en/of politie, zoals tactische vesten en camouflagekleding. In tegenstelling tot de paintballindustrie en het sportschieten, die meestal directe analogieën met het leger proberen te vermijden, wordt bij de meest beoefende discipline binnen het airsoft realisme nagestreefd.

In het airsoft worden vier disciplines onderscheiden:

- skirm/re-enactment;
- speedsoft;
- parcoursschieten;
- kaartschieten.

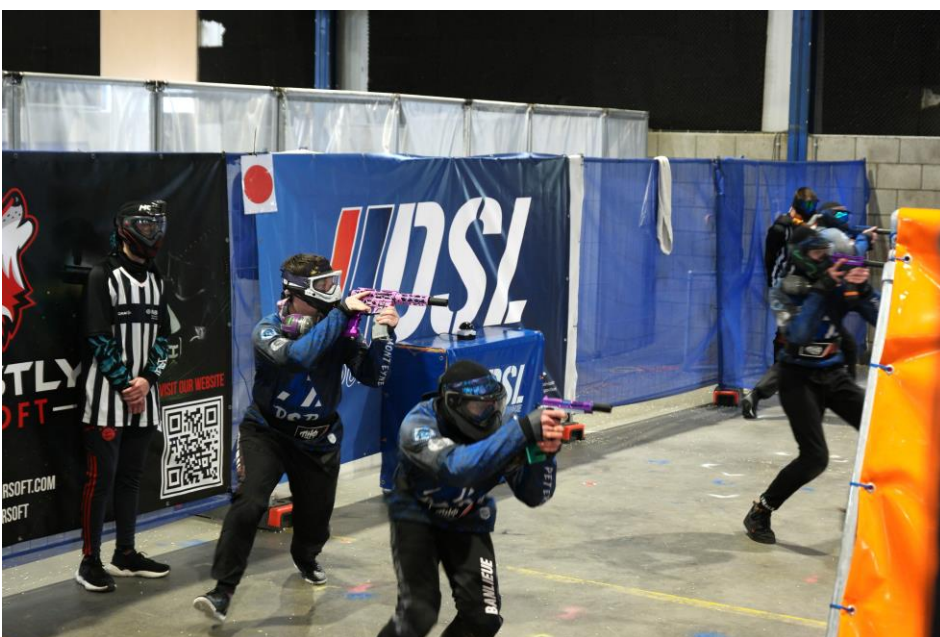
In Nederland is skirm/re-enactment de populairste en waarschijnlijk bekendste discipline in het airsoft. Skirm/re-enactment heeft de meeste overeenkomsten met paintball en virtuele shooter games, doordat individuele mensen of (meestal twee) groepen het tegen elkaar opnemen in een realistische setting. Dat kan binnen of buiten zijn. Een groep bestaat uit meerdere mensen, ook wel een airsoftteam genoemd.

Het doel is om je tegenstander uit te schakelen en je missie te volbrengen. Punten kun je tijdens een wedstrijd behalen door opdrachten te voltooien. Bijvoorbeeld zo vaak mogelijk een speciaal daarvoor bestemd object raken. Airsoftspelers gebruiken vaak militaire tactieken om de doelen die in elk spel zijn vastgelegd te bereiken.

Bron: NABV, 2024.

Speedsoft lijkt op skirm/re-enactment, doordat ook twee teams het tegen elkaar opnemen. Maar speedsoft wordt met vijf tegen vijf spelers gespeeld en duurt vier minuten per ronde. Beide teams starten aan weerszijden van het veld. Punten kunnen ze halen door kills en door de vlag te bemachtigen die zich in het midden van het speelveld bevindt (NABV, 2024a). Hierdoor wordt speedsoft gekenmerkt door de combinatie van tactiek met snelheid.

Bron: NABV, 2024.

Parcoursschieten (of International Airsoft Practical Shooting (IAPS)) heeft de meeste overeenkomsten met dynamische schietsport (met vuurwapens). Doel van het parcourschieten is om in een zo kort mogelijke tijd zoveel mogelijk punten te halen door speciaal hiervoor ontwikkelde doelwitten te raken. Een wedstrijd bestaat uit verschillende onderdelen, waarbij ieder onderdeel varieert in opzet. Een onderdeel kan bestaan uit allerlei verschillende soorten doelen, variërend van statische tot bewegende en verdwijnende doelen.

Dat doe je tijdens een stage. Per wedstrijd speel je meerdere stages, waarbij de doelen telkens anders gecombineerd worden (NABV, 2024a). De doelen staan, afhankelijk van de variant, gemiddeld op een afstand tussen de 1 en 25 meter. Ook kunnen doelwitten zo geplaatst worden dat om, over of onder obstakels geschoten moet worden. Deelnemers leggen een onderdeel zo snel mogelijk af en proberen daarbij een zo hoog mogelijke score te halen.

Bron: NABV, 2024.

Kaartschieten heeft de meeste overeenkomsten met statische schietsport (met vuurwapens). Vanuit een statische positie op een specifieke afstand wordt op het doelwit, een kaart, geschoten. Een wedstrijd in kaartschieten bestaat uit verschillende rondes, waarbij iedere deelnemer per ronde vijfmaal schiet. In tegenstelling tot parcourschieten bestaat bij kaartschieten geen tijdslimiet. Aan het einde van de wedstrijd worden de punten bij elkaar opgeteld en wint degene met de meeste punten.

Airsoftapparaten zijn een vorm van luchtdrukwapens. Een luchtdrukwapen, ook wel luchtgeweer, luchtbuks of windbuks genoemd, is een geweer waarbij het projectiel door expansie van een gecompriëerd gas naar buiten wordt geduwd (Hoeijmakers, 2019). Dit in tegenstelling tot een vuurwapen, waarbij de druk ontstaat door de ontploffing van een lading explosief materiaal (meestal buskruit).

De eerste luchtdrukwapens werden al in de 16^e eeuw ontwikkeld. Ze werden van origine voornamelijk gebruikt bij de jacht en oorlogsvoering, maar later ook voor sportieve doeleinden. Zo worden al sinds 1890 luchtdrukwapens gebruikt in Engeland tijdens schietwedstrijden. Het onderdeel luchtgeweer 10 meter (sinds

1984) en luchtpistool 10 meter (sinds 1988) zijn schietsportonderdelen op de Olympische Zomerspelen.

Geschiedenis

Aan het einde van de negentiende eeuw werden in de Verenigde Staten voor het eerst op grote schaal luchtdrukwapens geproduceerd. Maar mede doordat vuurwapens in Amerika vrij verkrijgbaar zijn, bleken de luchtdrukwapens nooit een succesvol alternatief voor vuurwapens te zijn.

In Japan lag de situatie anders. Hoewel Japan net als de Verenigde Staten te kenmerken is als een land met een wapencultuur, werd het enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog voor de bevolking illegaal om wapens te bezitten. Na de Tweede Wereldoorlog kwam een pacifistische beweging op gang. In 1958 volgde een Japanse wapenwet waarin stond dat geen enkele Japanner ooit vuurwapens zou mogen bezitten. Replica's mochten burgers wel bezitten, en daar heeft het bedrijfsleven op ingespeeld.

Halverwege de jaren zeventig begint airsoft in Japan vorm te krijgen. Aanvankelijk werden de replica's gemaakt door privéhobbyisten, om plastic balletjes af te vuren. Naarmate de replica's gebruikelijker werden op de Japanse markt, begonnen Japanse bedrijven ze op grotere schaal te produceren en te innoveren. In beginsel werden de apparaten alleen gebruikt om te schieten op doelen, maar later begonnen Japanners ze te gebruiken in oorlogssimulaties. Door het gebruik van de plastic en later kunststof balletjes was het mogelijk op elkaar te schieten zonder ernstig letsel te veroorzaken.

Het belangrijkste verschil tussen luchtdrukwapens en airsoftapparaten heeft dan ook betrekking op vermogen. Luchtdrukwapens vuren metalen diabolos af met een snelheid die sterk genoeg is om gebruikt te kunnen worden voor de jacht. De kunststof BB's die airsoftapparaten afvuren, zijn niet krachtig genoeg om mee te jagen, maar hebben wel voldoende snelheid om schietsport te beoefenen. De populariteit van deze apparaten groeide snel in Japan, waarna de export naar andere landen begon.

In de jaren negentig verspreidde het concept van airsoftapparaten en -spellen zich naar de VS en Europa, waaronder halverwege de jaren negentig naar België. In Nederland was het op dat moment, vanwege een strenge wapenwet, verboden om replica's van wapens te bezitten. Onder de wet Wapen en Munitie worden alle wapens verboden die zodanig op een wapen lijken dat zij voor bedreiging of afdreiging geschikt zijn. De replica's die voor airsoft werden gebruikt, vielen hierdoor onder het strengste regime van categorie I van de wet en waren daardoor illegaal.

In omringende landen, zoals België, waren airsoftapparaten wel toegestaan. Dit zorgde ervoor dat tientallen Nederlanders, die vaak in het buitenland in aanraking waren gekomen met airsoft, de grens over gingen naar België om daar airsoft te spelen. Rond 2000 waren zo'n paar honderd Nederlandse airsoftspelers actief in

België, die daar hun airsoftapparaten achterlieten. Na enkele jaren in België de sport te hebben beoefend, besloot een groep zich in te zetten om airsoft in Nederland te legaliseren. Zij richtten hiervoor in 2004 een belangengroep op, de Nederlandse Airsoft Belangen Vereniging (NABV), met destijds als doel om de airsoftsport in Nederland legaal te krijgen (Hoeijmakers, 2019).

Na een stevige lobby werd op 15 januari 2013 de regelgeving onder staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven aangepast, waardoor airsoft in Nederland legaal werd, onder strenge regelgeving.

● Legaliseringsproces

Het legaliseren van airsoft in Nederland was geen makkelijk proces. Nadat de NABV in 2004 was opgericht met als doel om de sport in Nederland te legaliseren, kwam rond 2010 pas schot in de zaak (Hoeijmakers, 2019). De langdurige inzet en lobby van de NABV in combinatie met een gunstig politiek klimaat zorgde ervoor dat legalisering van airsoft op de politieke agenda terechtkwam.

Een gunstig politiek klimaat ontstond in Nederland in 2010 nadat kabinet Rutte I aan de macht kwam, dat minder streng over wapens dacht dan het voorgaande kabinet.

Het kabinet Balkenende IV heeft niet aan legalisering mee willen werken, met als argument dat airsoftapparaten op echte wapens lijken. waardoor het ongewenste wapens zijn die in categorie I van de Wet Wapens en munitie vallen. Het gevolg was dat airsoftbeoefening in Nederland verboden was, terwijl in verschillende andere EU-landen het bezit van dergelijke apparaten wel was gelegaliseerd.

Op 16 februari 2011 is tijdens een plenair debat op initiatief van PVV, VVD, CDA en PvdA staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie opgeroepen een mogelijkheid te creëren om het bezit van airsoftapparaten toe te staan in Nederland. De staatssecretaris reageerde hierop positief en gaf aan dat het kabinet bereid was om een regeling te scheppen voor het legaliseren van airsoft. De staatssecretaris was van mening dat airsoftapparaten niet als wapens te categoriseren zijn en daarom vrij moeten worden gesteld, zodat airsoftspelers voortaan hun sport ook in Nederland uit kunnen oefenen.

Vanwege de gelijkenissen met echte vuurwapens gaf de staatssecretaris wel aan aanvullende voorwaarden te gaan stellen om de zichtbaarheid van airsoftapparaten in het publieke domein tot een minimum te beperken. Zeker in het licht van de gebeurtenissen in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011, waar een 24-jarige man met een wapenvergunning in een winkelcentrum zes mensen doodschoot, wilde hij vasthouden aan de beleidsuitgangspunten om wapens onderworpen te houden aan streng verlof- en toezichtsbeleid.

Verschillende scenario's om airsoft te legaliseren kwamen vervolgens op tafel te liggen. Omdat het onzeker was of een wetswijziging de vereiste Kamermeerderheid zou behalen, is in 2012 gekozen om airsoft via aanpassing van een ministeriële

regeling te legaliseren. Een ministeriële regeling is een door een minister vastgesteld algemeen verbindend voorschrift, dat ook door de staatssecretaris kan worden vastgesteld.

Per 15 januari 2013 is de beoefening van de airsoftsport in de Regeling Wapens en Munitie onder voorwaarden gereguleerd. Daartoe is een nieuwe paragraaf 9a, Vrijstelling voor airsoftapparaten, aan de Regeling toegevoegd en zijn vrijstellingsregels voor onder meer vervoeren, voorhanden hebben en dragen van airsoftapparaten opgesteld (Hoeijmakers, 2019). Onder airsoftapparaten wordt in de Regeling verstaan: 'lucht-, gas-, of veerdrukwapen met een maximum schotkracht van 3,5 joules, welk wapen voor wat betreft zijn vorm en afmetingen een sprekende gelijkenis toont met vuurwapens' (Staatscourant, 2013).

Daarnaast heeft de minister besloten om de regulering van en het toezicht op de airsoftsport bij de NABV neer te leggen. Deze publiekrechtelijke grondslag voor de airsoftsport en de NABV zijn bijzonder in Nederland. Airsoft is hierdoor bij overheidsregeling een sport.

7.2 Airsoftspelers

Airsoft is een groeiende sport in Nederland. Rond 2000 bleken enkele honderden enthousiastelingen de sport in het buitenland te beoefenen (Hoeijmakers, 2019). In 2018, vijf jaar na het legaliseren van de sport in 2013, kende de NABV 18.000 leden (Hoeijmakers, 2019). Dit is gegroeid naar bijna 30.000 leden op 1 januari 2024 (R7).

Om airsoft te mogen beoefenen moet je lid worden van de NABV. Zoals de staatssecretaris in 2013 bij het legaliseren van airsoftapparatuur in de Regeling heeft vastgelegd, moeten spelers voor het legaal beoefenen van airsoft ten minste 18 jaar zijn en met een bewijs van lidmaatschap kunnen aantonen lid te zijn van een door de minister erkende airsoftvereniging. Dit betekent een lidmaatschap bij de NABV. Om lid te worden van de NABV moet je over een VOG beschikken (Hoeijmakers, 2019). Iedere drie jaar moeten leden van de NABV opnieuw een VOG overleggen om lid te mogen blijven.

Voor aspirant-leden en introducés van leden is het toegestaan om kennis te maken met de sport, als zij kunnen aantonen als introducé te zijn aangewezen door de airsoftvereniging. De NABV is wettelijk verplicht een register bij te houden (Hoeijmakers, 2019). Aspirant-leden of introducés mogen maximaal zes keer per jaar aan een airsoftevenement deelnemen en moeten continu in het gezelschap zijn van een volwaardig lid. Dit kan via leden van de NABV of via een gecertificeerde organisator.

Voor buitenlanders is het toegestaan de sport te beoefenen wanneer zij een schriftelijke uitnodiging of verklaring van de airsoftvereniging hebben, gedurende een daarin vermeld tijdvak en wanneer zij in het land van herkomst bevoegd zijn om de meegebrachte airsoftapparaten voorhanden te hebben.

Doelgroep van airsoft

Op basis van een ledenonderzoek in 2018 bleek 98 procent van de leden van de NABV man te zijn (Hoeijmakers, 2019). Daarnaast was ongeveer twee derde van de leden tussen de 18 en 35 jaar oud. Ongeveer één derde was 36 jaar of ouder. In 2023 is de gemiddelde leeftijd licht gestegen. Dit komt doordat jongeren die aan het begin zijn ingestapt ouder zijn geworden (R7). Daarnaast zijn meer vrouwen gaan airsoften. Dit zijn wel relatief vaker introducés in de sport, die veelal met hun vriend of man meegaan (R7).

Vanwege de minimale leeftijd van 18 jaar kent de NABV geen jeugdleden. De ambitie om jongeren de airsoftsport te kunnen laten beoefenen is inmiddels een doelstelling geworden bij de NABV (R7). Maar hiervoor is eerst een wetsaanpassing vereist.

Daarnaast bleek in 2018 de meerderheid van de leden op regelmatige basis te gamen (Hoeijmakers, 2019). De grote vertegenwoordiging van gamers is in 2023 nog steeds te zien. Airsoft blijft een sport waar veel jongeren via gaming mee in aanraking komen. Voor jongeren blijkt airsoft veelal in het verlengde van hun online activiteiten te liggen (R7).

30-plussers die instromen, hebben vaak een achtergrond bij de politie, defensie, beveiliging of als vuurwapenschutter (R7). Voor deze groep ligt airsoft juist in het verlengde van wat ze professioneel hebben gedaan of als vuurwapenschutter.

Motieven voor airsoft

In 2018 is vastgesteld dat het sociale aspect het belangrijkste motief voor beoefenaren aan airsoft is (Hoeijmakers, 2019). Voor het merendeel van de airsoftspelers bleek de belangrijkste reden om aan airsoft te doen dat het leuk is om met vrienden te spelen. Met name voor de jonge spelers (18-25 jaar) is het sociale aspect belangrijk.

Daarnaast wordt airsoft aantrekkelijk gevonden omdat het een laagdrempelige sport blijkt te zijn. Airsoft kun je met verschillende niveaus spelen. Dit maakt het een leuke sport om met vrienden te doen.

Daarnaast vinden velen airsoft leuk vanwege de mentale/tactische uitdaging in de sport. Hier is wel een verschil zichtbaar tussen jongeren die via gaming in aanraking zijn gekomen met de sport en beoefenaren die vanuit een achtergrond met wapens met de sport in aanraking zijn gekomen. Jongeren trekken vooral een parallel met virtuele games en vinden het leuk om deze situaties in het echt na te spelen. Voor beoefenaren met een achtergrond met wapens zit de aantrekkingskracht vooral in het gebruik van en de omgang met echt lijkende replica's.

Specifieke identiteit van airsoft

Door deze motieven gaat airsoft met een specifieke identiteit gepaard. Deze is het best te omschrijven als 'sociale schietsport'.

In beginsel behoort airsoft tot de schietsportfamilie en is het daarmee verwant aan sporten zoals handboogschieten en (vuurwapen)schietsport. Maar qua regelgeving en identiteit wijkt airsoft daar sterk van af. Waar het in de schietsportfamilie logischerwijs niet is toegestaan dat sporters op elkaar schieten, is dit bij airsoft anders. De lage energie van airsoftapparaten en aanvullende veiligheidsregels van de NABV maken het mogelijk om op elkaar te schieten.

Binnen airsoft is de discipline waar sporters op elkaar schieten bijzonder populair. Het nastreven van realisme is daarbij een belangrijke aantrekkingskracht, wat zichtbaar wordt in de moeite die organisatoren stoppen in de aankleding van arena's en deelnemers in hun outfit en uitrusting.

Daarnaast wordt airsoft sterk neergezet als een schietsport met een sociaal karakter. Zo beschrijft de NABV airsoft als 'een unieke mix van fysieke uitdaging, strategisch denken en teamwerk' (NABV, 2024b). Airsoft wordt veelal in teamverband beoefend, vaak met vrienden. Dit zorgt voor een gevoel van teamwerk en gemeenschapszin (NABV, 2024b).

Daarnaast zijn binnen airsoft sportiviteit en fair play bijzonder belangrijk. Spelers geven het uit eigen beweging aan wanneer een tegenstander hen raakt door luid en duidelijk hoorbaar 'HIT!' te roepen. Deze norm dient niet alleen sportiviteit, maar ook veiligheid: duidelijk aangeven dat men niet langer een actieve deelnemer is, maakt dat andere spelers niet meer op hen schieten (NABV, 2024b).

Het uitdragen van deze identiteit lijkt voor airsoft bovengemiddeld belangrijk te zijn. Op basis van het ledenonderzoek uit 2018 is de grote discrepantie inzichtelijk gemaakt tussen hoe leden de sport zien en hoe ze denken dat anderen de sport zien. Het merendeel van de airsoftbeoefenaars ervaart airsoft als een teamsport (80%), vermakelijk (78%), tactisch uitdagend (77%), goed voor de gezondheid (77%) en gezellig (73%). Volgens airsoftleden zien anderen de sport voornamelijk als het naspelen van oorlog (74%), militaristisch (65%) en gewelddadig (63%).

Vanaf 2018 is de NABV bewust aan de slag gegaan met het imago van de sport (R7). Door actief in te zetten op het uitdragen van de kernwaarden van airsoft probeert de NABV weerstand omtrent de sport weg te nemen.

7.3 Airsoftlocaties

Aantallen en certificering

Airsoft beoefenen mag en kan niet overal. De Regeling Wapens en Munitie spreekt van 'voor de airsoftsport te gebruiken wedstrijdterreinen' (RWM art.17a). Doordat alle activiteiten van airsoftbeoefening wettelijk gezien vallen onder de verantwoordelijkheid van de NABV, worden alle airsoftlocaties door de NABV gecertificeerd.

De NABV heeft uitgewerkt aan welke normen wedstrijdterreinen moeten voldoen om in aanmerking te komen voor de beoefening van de airsoftsport. Onder veilig

wordt verstaan dat beschermende maatregelen voor deelnemers en omstanders zijn getroffen. Dit betekent bijvoorbeeld dat spelers en omstanders niet door BB's geraakt kunnen worden als ze zich bevinden in een als veilig aangemerkte zone. De sportbond controleert sportaanbieders en exploitanten van accommodaties hier periodiek op, zowel aangekondigd als onaangekondigd. Accommodaties die voldoen aan het opgestelde normenkader krijgen het predicaat 'erkende airsoftlocatie'.

Opvallend is dat het aantal airsoftlocaties, ondanks de grote groei aan airsoftspelers, in de afgelopen vijf jaar niet is toegenomen. Omdat de sport tot 2013 in Nederland niet mogelijk was, is de eerste airsoftlocatie in 2013 geopend en gecertificeerd. Dit was Balls and Arrows in Lelystad. Tot 2018 is het aantal gecertificeerde airsoftlocaties gegroeid tot 34 (Hoeijmakers, 2019). In 2023 zijn dit er 33 (R7).

In 2023 blijkt dat vrijwel alle airsoftlocaties in Nederland commerciële ondernemingen zijn (R7). Mede hierdoor zijn de kosten die gepaard gaan met het beoefenen van de sport relatief hoog. De NABV streeft er daarom naar om samen met haar leden meerdere airsoftlocaties te ontwikkelen die draaien op een verenigingsmodel (R7, 2014). Maar dit lijkt vooralsnog niet van de grond te komen.

Gebrek aan gemeentelijke ondersteuning

Ook de NABV erkent dat de groei van het aantal airsoftaccommodaties traag verloopt en de ontwikkeling van de sport in de weg zit. Ook los van de regelgeving is airsoft geen sport die eenvoudig kan worden ingepast in sportaccommodaties zoals gymzalen en sportparken.

De sport leent zich ook slechts in beperkte mate voor beoefening in de openbare ruimte. Terreinen of gebouwen die geschikt zijn om (tijdelijk) in gebruik te nemen, hebben vaak een andere bestemming. Als aanbieders voor een nieuwe airsoftlocatie het predicaat 'erkende airsoftlocatie' willen verwerven, moet die locatie de bestemming sport (en/of dagrecreatie) hebben. Of de gemeente moet toestemming hebben verleend om af te wijken van het bestemmingsplan of anderszins schriftelijk en expliciet instemmen met de beoefening van sport op die locatie (NABV, 2020).

Voor de inrichting van sportaccommodaties waar de airsoftsport beoefend kan worden, is veelal dus medewerking van gemeentes gewenst. Maar dit komt nog mondjesmaat tot stand en zijn vaak lange trajecten (R8). Daarnaast vraagt de ontwikkeling van een airsoftlocatie hoge investeringen. Dit zorgt ervoor dat de ontwikkeling van nieuwe locaties moeizaam tot stand komt.

Airsoftteams en -verenigingen

Naast de ondernemers die de airsoftlocaties bouwen, beheren en uitbaten, kent Nederland enkele airsoftverenigingen waarin leden zich organiseren. Dit zijn relatief jonge verenigingen die vooral gericht zijn op samen de sport uitoefenen.

Daarnaast zijn er airsoftteams. Airsoftteams zijn groepen spelers die zich kunnen aanmelden bij de NABV. Op dat moment is de groep officieel aangemerkt als team,

staan ze geregistreerd op de NABV-website en kunnen ze meedoen aan evenementen onder de teamnaam. Sommige van deze groepen groeien uiteindelijk uit tot verenigingen.

Bijzonder aan airsoft is dus dat leden zich steeds vaker gaan verenigen in groepen of verenigingen, maar vooral om samen de sport te beoefenen en niet om de sport te gaan aanbieden.

7.4 Organisatiekracht en wedstrijd aanbod

Nog voordat de airsoftsport in Nederland legaal was, is de NABV opgericht, die zich inzet voor de ontwikkeling van de sport (Hoeijmakers, 2019). In beginsel is de NABV opgericht met als doel om de airsoftsport in Nederland te legaliseren.

Sinds de sport in 2013 is gelegaliseerd, heeft de NABV een wettelijke taak met verantwoordelijkheden. De NABV is door de minister erkend als airsoftvereniging om de airsoftsport te reguleren. Dit betekent dat de NABV is aangesteld om de screening van leden te doen.

In 2018 was de NABV zich nog sterk aan het ontwikkelen als sportbond. Bijvoorbeeld door het vernieuwen van statuten en in de ontwikkeling van de airsoftactiviteiten. In 2024 is de NABV sterk geprofessionaliseerd. Ze zijn gegroeid van vijf medewerkers in 2018 naar twaalf medewerkers in 2024, en fungeren niet alleen als sportbond, maar ook als belangenvereniging.

In 2024 is de missie van de NABV om mensen enthousiast te maken voor airsoft, op te komen voor de belangen van leden en te blijven innoveren om de sport zo veilig en aantrekkelijk mogelijk te maken. Dit doen ze door evenementen, trainingen en wedstrijden te organiseren, de airsoftsport in Nederland te promoten, informatie te verstrekken aan leden en belangstellenden, de belangen van de aangesloten leden te behartigen, te komen met voorschriften op het gebied van airsoft, en contacten te onderhouden met (inter)nationale airsoftorganisaties en met de politiek en de overheid (NABV, 2024b).

Organisatie en regulering van wedstrijden door de NABV

Binnen airsoft worden evenementen georganiseerd in verschillende disciplines en vormen. Zowel commerciële als non-profitorganisaties organiseren evenementen.

- Commerciële organisatoren organiseren evenementen voornamelijk voor een breed publiek van leden, introducés en recreanten. Meestal zijn dit evenementen in de discipline skirm/re-enactment.
- Daarnaast zijn er teams van spelers die veelal non-profittrainingen of -wedstrijden voor eigen (aspirant)teamleden organiseren. De training kan intern (door eigen leden) of extern (door ingehuurde instructeurs/trainers) worden verzorgd.
- Ook bestaan er schietverenigingen en -stichtingen die voor hun eigen leden en/of leden van de NABV wedstrijden, trainingen en workshops (meestal in de discipline kaartschieten) organiseren.

- Tot slot organiseert de NABV verschillende competities en wedstrijden.

Net als de airsoftterreinen worden zowel commerciële als non-profit-organisatoren die airsoftevenementen organiseren gecertificeerd door de NABV. De NABV controleert of deze organisaties veiligheid en sportiviteit op correcte wijze naleven. Dit betekent dat ze kijken naar hoe de organisator invulling geeft aan spelregelende en spelerbeschermende maatregelen.

Bij een positieve audituitslag krijgen organisatoren toegang tot de kalender van de NABV en het recht om hun airsoftevenementen hiervoor aan te melden. Ondernemers worden daarnaast op de website vermeld als 'erkende airsoftorganisator' en ontvangen een certificaat.

Platform Airsoftorganisatoren

De NABV heeft een platform Airsoftorganisatoren opgericht, waarin ondernemende aanbieders en airsoft- en schietverenigingen verenigd zijn. Dit platform is in 2021 gestart voor kennisdeling, overleg en samenwerking. Het platform stelt zich ten doel 'de airsoftorganisaties te verenigen en hun airsoftsport gerelateerde belangen te behartigen en te bevorderen, in de ruimste zin van het woord' (NABV, 2021).

Het platform probeert deze doelen te bereiken door (NABV, 2021):

- discussie-, studie- en voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren en (nieuwe) lid-organisaties te informeren;
- kennis uit te wisselen en hun deskundigheid en vaardigheden te ontwikkelen voor de airsoftsport;
- de inbreng en/of vertegenwoordiging van platformleden te bevorderen;
- organen van de NABV te adviseren over te ontwikkelen producten en diensten;
- opleidingen, trainingen en (bij)scholingen te verzorgen;
- projectmatige samenwerkingen aan te gaan.

Lid van de European Airsoft Federation

De NABV is niet aangesloten bij NOC*NSF. Hoewel aansluiting wel een doel is van de NABV – voor de erkenning van airsoft, maar ook voor de ontwikkeling van de sport (NABV, 2024a) – wordt de NABV niet toegelaten vanwege het gebrek aan internationale organisatiegraad (R7). Wel zijn in 2019 de opleidingen van de NABV positief beoordeeld door NOC*NSF. Dit keurmerk betekent dat de toetsing van de NABV voldoet aan de gezamenlijk overeengekomen kwaliteitscriteria van de kwalificatiestructuur sport.

Daarnaast was de NABV in 2021 en 2022 lid van het Platform Ondernemende sportorganisaties (POS), maar inmiddels niet meer. De NABV maakt wel onderdeel uit van de European Airsoft Federation (EAF) en is sinds 2023 de voorzitter van de EAF. Doel van de EAF is om de organisatiegraad van de sport in Europa te vergroten. De EAF vertegenwoordigt airsoft op Europees niveau, onderhoudt

contacten met de Europese Commissie en stimuleert het delen van kennis onder haar leden (EAF, 2024).

7.5 Topsport en media-aandacht

Op het gebied van topsport is bij airsoft weinig ontwikkeling te zien. Internationaal gezien bestaan geen tot weinig evenementen of competities. Wel wordt om de paar jaar de G&G World Cup CQB Shooting Competition georganiseerd. Deze verbindt meerdere teams van over de hele wereld in de G&G Arena. Nederland werd hier in 2023 wereldkampioen in (NABV, 2024a).

Airsoft wordt nog niet veel door de media opgepikt. Dit is wel een doelstelling van de NABV voor de komende jaren (R7).

7.6 Conclusie: airsoft is een opkomende sport

Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat airsoft op dit moment een opkomende sport is met potentie om zich als volwaardige sport in het Nederlandse sportlandschap te verankeren.

De typering van airsoft laat zien dat de sport een agonaal bewegingsvaardigheidsspel is, maar geen sterke verwantschappen heeft met andere paradigmatische gevallen binnen de sportfamilie. Er is een speldoel, er gelden strikte (spel)regels, er is sprake van wedijver en het speldoel kan niet anders dan bewegend worden gerealiseerd. Om aan de activiteit deel te nemen dienen de spelers blijf te geven van een spelhouding door zich te voegen naar de regels.

Toch is er door de sterke relatie met militarisme discussie over de legitimiteit van deze sport. Daarom bestempelen we de sport toch als grensgeval binnen de sportfamilie.

Op dit moment lijkt de sport vooral te bestaan uit jongvolwassen mannelijke gamers en/of beoefenaren met een achtergrond bij de politie, defensie of beveiliging. De aantrekkingskracht van airsoft zit vooral in de mentale/tactische uitdaging van de sport. Jongeren trekken vooral een parallel met virtuele games en vinden het leuk om deze situaties in het echt na te spelen. Voor mensen met een achtergrond met wapens zit de aantrekkingskracht vooral in het gebruik van en de omgang met echt lijkende replica's. Daarnaast wordt airsoft aantrekkelijk gevonden omdat het een laagdrempelige sport is die makkelijk met vrienden is te spelen.

Door deze motieven gaat airsoft met een specifieke identiteit gepaard. Deze is het best te omschrijven als sociale schietsport.

De ontwikkeling van een structurele doelgroep en identiteit is belangrijk, zodat beoefenaren zich verbonden voelen aan de sport, niet zo snel zullen stoppen met de sport, zich gaan inzetten voor de organisatie en ontwikkeling van de sport en ambassadeurs worden voor de sport, waardoor de sport een duurzaam karakter krijgt.

De NABV is sterk aan het professionaliseren en zet zich in voor de ontwikkeling van de sport, waardoor mensen zich beroepsmatig of vanuit een vrijwillige rol inzetten voor de organisatie, promotie en ontwikkeling van airsoft. Airsoft is (nog) geen lid van NOC*NSF en internationale institutionalisering vindt nog niet sterk plaats. Voor een verdere groei ontstaan er ook niet genoeg structurele locaties en is de sport nog niet bekend genoeg in Nederland.

Kortom, airsoft is (nog) niet verankerd in het Nederlandse sportlandschap, maar heeft wel potentie om zich daartoe te ontwikkelen. De verdere toekomst lijkt sterk af te hangen van de ontwikkeling van locaties en vooral de legitimatie van airsoft als paradigmatisch geval binnen de sportfamilie.

Tabel 7.1
Status van airsoft in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	--	++	+	-	--	Opkomend

-- niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

Freerunning

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we freerunning. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren en accommodaties. Vervolgens trekken we een conclusie.

8.1 Kenmerken en geschiedenis

De sport

Freerunning is een relatief nieuwe en snelgroeïende sport die verwant is aan turnen/gymnastiek. Net als bij turnen gaat het bij freerunning om gymnastische technieken als salto's, sprongen en flips. Een freerunner maakt op een creatieve manier gebruik van de omgeving (openbare ruimte) en bepaalt zelf welke tricks hij uitvoert.

Aan het 'straatmeubilair' geeft de freerunner nieuwe betekenissen: hij springt over banken, klautert tegen muren op, gebruikt de picknicktafel als een 'horde' en neemt de treden van trappen in één keer. De freerunner beschouwt de fysieke omgeving als een wereld van 'mogelijkheden om de eigen beweegwereld te ontwerpen', waardoor hij nieuwe beweegmogelijkheden ontdekt.

De deelnemers ervaren een sterke vrijheid om zelf op een speelse manier de vele beweegmogelijkheden te ontdekken, vaak in de openbare ruimte. De wijze waarop aan de activiteiten vorm wordt gegeven, appelleert sterk aan een speelse houding van de vaak jonge deelnemer. Die gaat op zoek naar het verrassende en nieuwe, waarbij 'de sluier van beperkingen wordt opgelicht'. (Greening 2011). Zo'n speelse houding geeft een gevoel van vrijheid, juist door de afwezigheid van strikte en gestandaardiseerde regels zoals dit bij verwante activiteiten als turnen/gymnastiek wel het geval is.

Freerunners in de openbare ruimte zien we regelmatig, bijvoorbeeld als we door de stad lopen. Freerunning heeft zich de afgelopen jaren sterk ontwikkeld. Dat komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in de verschillende vormen waarin de activiteit vandaag de dag wordt beoefend, zowel in meer informeel als in geïnstitutionaliseerd verband.

Geschiedenis

Freerunning komt voort uit parkour. Parkour en freerunning worden vandaag de dag nog vaak in één adem genoemd, hoewel er wel degelijk verschillen zijn. Parkour is, net als freerunning, een loop- en springdiscipline, waarin de beoefenaren – de zogenoemde ‘traceurs’ – proberen hindernissen zo vloeiend mogelijk en vooral zo snel mogelijk te overwinnen. Dit gebeurt vooral in steden en de openbare ruimte.

De activiteit parkour gaat terug tot de zogenoemde Eerste Indochinese Oorlog (de Frans-Vietnamese Oorlog van 1946 t/m 1954). Tijdens die oorlog trainde de Franse marineofficier George Hébert (1875-1957) de militairen in een vorm van ‘sportbeoefening’, de ‘méthode naturelle’ of ‘hébertisme’. Doel van deze oefeningen was om zich in alle type landschappen met tal van obstakels snel te bewegen.

Deze methode ontwikkelde zich vooral tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog en wat minder erna, waardoor die nauwelijks bekend was. De Franse atleet, turner en vechtsporter David Belle (geboren in 1973) liet zich onder andere inspireren door de méthode naturelle van George Hébert en ontwikkelde de discipline parkour. David Belle en Sébastien Foucan (1974) richtten samen met vrienden en familieleden een groep traceurs op die ze Yamikazi noemden (genoemd naar een stam krijgers in Afrika).

De populariteit van parkour groeide onder andere door de film ‘the Yamikazi’ (2001) van regisseur Luc Besson. Ongeveer rond die tijd gingen Belle en Foucan hun eigen weg. Foucan bracht parkour verder onder de aandacht, maar dan onder de naam freerunning. Foucan wordt dan ook vaak beschouwd als de grondlegger van freerunning.

Hoewel er verschillen zijn tussen parkour en freerunning, werd in 2007 de World Freerunning Parkour Federation (WFPF) opgericht, waarbinnen beide disciplines zijn ondergebracht. In Nederland is freerunning ondergebracht binnen de KNGU en er zijn tal van (commerciële) organisaties die freerunning organiseren.

Er is dus sprake van een toenemende institutionalisering en één van de ambities is om uiteindelijk een Olympische sport te worden (R10). We zien deze toenemende institutionalisering ook terug in de verschillende verschijningsvormen van freerunning.

Vier verschijningsvormen

Freerunning heeft haar wortels dus in parkour, waarbij vooral gebruik wordt gemaakt van de elementen in de openbare ruimte. Mede doordat de organisatiegraad van freerunning is toegenomen, zien we ook dat deze sport een differentiatie heeft doorgemaakt. Bij freerunning zijn vier verschijningsvormen te onderscheiden die in evenzovele competities worden uitgevoerd:

- Speedwedstrijden/speedrun;
- Style;
- 'Skills'; en
- 'Chase Tag'.

● Speedrun

In een speedrun of speedwedstrijd is het de bedoeling een bepaalde route over obstakels zo snel mogelijk af te leggen. Het gaat daarbij niet alleen om de tijd tussen start en finish, maar er zijn ook spelregels over hoe de route moet worden afgelegd.

De speedrunner heeft de vrijheid om zelf de bewegingen te kiezen om de obstakels te 'overwinnen'. Er zijn (vaak) wel strikte regels over de af te leggen route en deels over hoe de obstakels te nemen. Het passeren of overslaan van obstakels levert strafseconden op, net als het gebruik van knieën en ellebogen.

Kortom, binnen een speedwedstrijd gaat het zowel om de tijd – het zo snel mogelijk afleggen van een bepaald parcours – als om de uitvoering van de bewegingen van de run, aan de hand waarvan een eindscore wordt bepaald.

● Style

Bij het onderdeel Style is het aan de deelnemer om zelf een zo mooi mogelijke run neer te zetten. De deelnemer kan zelf zijn startpunt kiezen en de af te leggen route en bewegingen bepalen. Dit alles moet wel binnen 45 seconden worden uitgevoerd. Waar het bij speed dus gaat om snelheid in het overwinnen van obstakels, daar gaat het bij Style om de manier waarop de zelf gekozen route wordt afgelegd.

Style is, net als turnen, ijsdansen en schoonspringen, een jurysport. Een jury beoordeelt de run aan de hand van vier criteria:

- flow: zo vloeiend mogelijk bewegen en de tricks er zo natuurlijk mogelijk uit laten zien;
- creativiteit/originaliteit: nieuwe 'tricks' of 'lichaamsbewegingen' die worden ingezet tijdens de run, waarbij het vooral gaat om het nieuwe en verrassende;
- moeilijkheid van de tricks: de kunst is als deelnemer te bepalen welke tricks nog net binnen de eigen mogelijkheden liggen;
- uitvoering: dit is verwant aan flow en betreft vooral zaken als het landen en het al dan niet maken van extra stappen hierbij.

De jury komt aan hand van deze vier criteria tot een eindoordeel over de run.

● Skills

Bij Skills of een skillwedstrijd moeten allerlei challenges (correct) worden uitgevoerd. Er zijn punten te verdienen door een reeks vooropgestelde challenges uit te voeren. De challenges worden zorgvuldig gekozen om alle soorten technieken van het freerunnen te behandelen.

In de skillwedstrijden is het meestal zo dat in de voorrondes bepaalde challenges moeten worden uitgevoerd, waar een jury punten voor geeft. In de kwart- en halve finales worden dan nog extra beperkingen opgelegd. Bijvoorbeeld een beperkt aantal pogingen om een challenge goed uit te voeren of een tijdslimiet. Een skills-competitie is dus verwant aan speedwedstrijden en style-wedstrijden (KNGU, 2024).

● Chase Tag

'Tag' of 'Chase Tag', zoals de officiële naam luidt van deze vorm van freerunnen, is een soort 'tikkertje voor volwassenen' (Wikipedia, 2024). Deze wedstrijden worden gespeeld tussen twee teams van maximaal zes spelers, die over zestien ronden met elkaar de competitie aangaan.

Op het schoolplein kennen we het spel 'tikkertje', maar nu is het geen schoolplein, maar een vierkant – de zogeheten 'Quad' – van 12 bij 12 meter. Dat is opgevuld met tal van obstakels waar de deelnemers overheen, onderdoor en doorheen gaan.

Bij iedere ronde staan twee leden uit beide teams tegenover elkaar, waarbij één speler de jager en de andere de ontduiker is. De jager en ontduiker staan aan weerszijden van de Quad en de jager heeft precies twintig seconden om de ontduiker te tikken ('taggen'). De spelers mogen de Quad niet verlaten. Als een van beiden een voet buiten de Quad zet, verliest deze de ronde.

Het is niet de jager die punten kan scoren, maar de ontduiker. Als het hem lukt gedurende twintig seconden uit de greep van de jager te blijven, scoort hij een punt en mag hij blijven staan voor de volgende ronde, ook weer in de rol van ontduiker. Als de ontduiker binnen twintig seconden door de jager wordt getikt, is die 'af' en wordt hij vervangen door een teamgenoot, die dan jager wordt (en uit het andere team komt een nieuwe ontduiker).

Tussen de rondes is er een korte pauze van 25 seconden. Het team met de meeste punten na zestien ronden wint.

Eigenheid van freerunning

De vier vormen van freerunning zijn dus sterk aan elkaar verwant, maar kennen elk een net iets ander speldoel en andere spelregels. Het eigen karakter van freerunning zit in sierlijkheid en snelheid. Wellicht het meest bijzonder aan de ontwikkeling van freerunning is dat de activiteit van een zelforganiserende speelse activiteit ook meer richting een gereguleerde, agonale activiteit gaat. Een activiteit

dus waar wedijver en onderlinge vergelijking binnen strikte regels de eigenheid van het freerunnen bepalen.

'Het is best wel bijzonder, want voor mij staat freerunning als een ongeorganiseerde sport te boek waar juist weinig regels zijn, waar zo min mogelijk voor gedefinieerd is, zodat iedereen daar zijn ei in kwijt kan. En als je dan dit weer hoort, is het toch wel weer iets wat naar een gereguleerde vorm gaat, waar uiteraard ook enthousiasme voor te vinden is. Maar dat vind ik wel boeiend dat dat dan vanuit het ongeorganiseerde toch weer ergens iets krijgt van 'vergelijken met elkaar' in de zin van een jurysport.'

R10

Kampioenschappen

Dit wedstrijd karakter zien we ook terug bij de verschillende wedstrijden en kampioenschappen die worden georganiseerd voor de vier verschijningsvormen. Alle vier de verschijningsvormen worden in competitieverband beoefend en kennen aparte kampioenschappen.

Zo vond in de zomer van 2023 in Amsterdam, onder auspiciën van de KNGU, het Nederlands Kampioenschap Freestyle (Style) plaats (Jump Freerun, 2024a) en in Tilburg het NK Speed (Jump Freerun, 2024b). Op 18 december 2016 werden in Londen de eerste wereldkampioenschappen 'Chase Tag' georganiseerd. Sinds die eerste keer zijn die jaarlijks georganiseerd. De eerste jaren in Groot-Brittannië en in 2020 voor het eerst ergens anders: in Atlanta in de Verenigde Staten.

In 2022 werden de eerste oefenwedstrijden voor dames georganiseerd, wederom in Londen, en in datzelfde jaar is de damescompetitie opgericht. Nederland heeft vooralsnog (2022) alleen een mannenteam, dat ook deelneemt aan de wereldkampioenschappen (KNGU, 2024).

Er zijn verschillende freeruncompetities die worden aangeboden door commerciële organisaties (Munkimotion, 2024):

- Style (Style masters);
- Skills (Skills masters);
- Speed (Speed masters);
- Chase (Chase masters).

8.2 Freerunners

Freerunning is een discipline binnen de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU). Momenteel bieden zo'n 127 verenigingen die zijn aangesloten bij de KNGU freerunning aan. Het gaat dan om circa 4.000 leden die deze discipline beoefenen.

Het is ook mogelijk om freerunning bij ondernemers te beoefenen. Jump Freerun (2024c) en Fastforward (2024a) zijn twee grote commerciële sportaanbieders van freerunning, waar men zich vooral richt op de jeugd (verjaardagsfeesten, trainingen en evenementen).

Ook zijn er freerunners die niet binnen de bond of bij een commerciële sportaanbieder freerunnen, maar in de openbare ruimte en in parken. Uit het onderzoek van Van Suijlekom et al. (2024) blijkt dat een gering percentage (zo'n 2%) van de jongeren alleen in de openbare ruimte freerunt. De groep die aan freerunning doet zijn voornamelijk jongeren en jongvolwassenen (R10).

Motieven om te freerunnen

Er is veel bekend over motieven onder jongeren om te gaan sporten en bewegen, maar specifiek voor freerunning zijn weinig onderzoeken bekend. Wel hebben Van Suijlekom et al. (2024) onder andere gekeken naar de motieven van jongeren die als freerunners lid zijn van de KNGU, om te freerunnen.

Uit dat onderzoek blijkt dat jongeren voornamelijk aan freerunning doen om beter te worden en nieuwe oefeningen/elementen te leren. Verder geven de jongeren aan dat ze freerunnen voor de uitdaging/het verleggen van grenzen, voor de gezelligheid of om fit te worden/blijven.

Uit de antwoorden op de open vragen blijkt dat jongeren vooral aan freerunning doen om 'vrijheid te ervaren'. Daarmee bedoelen ze dat er geen sprake is van strakke regels, dat ze zelf nieuwe bewegingen – de zogenoemde 'tricks' en 'flips' – mogen bedenken en uitvoeren, en dat het ze niet zozeer gaat om de onderlinge competitie.

Specifieke identiteit van de freerunner

Freerunners delen graag via sociale media de tricks en flips die ze onder de knie hebben gekregen. Ook worden er zogenoemde 'freerun-jams' of kortweg 'jams' georganiseerd. Een jam is een evenement waarbij de freerunners hun tricks en flips laten zien aan elkaar (Fastforward, 2024b en Verlaansport, 2024)

Dit leren van elkaar en het showen van de nieuwe tricks en flips gebeurt dus op locaties als turnhallen of in 'echte' freerunhallen (zie locaties). Vaak worden deze via sociale media gedeeld: **'Je hebt heel veel jams. Kijk mensen trainen. Het is een individuele sport, dus je kunt het in je eentje beoefenen. Maar het is wel belangrijk dat als je wat hebt gedaan, dat het vaak op video wordt opgenomen. Dus dat je het kunt bewijzen en kan zeggen: kijk, ik heb het gedaan'** (R10).

Er zijn veel YouTube-kanalen waar deze tricks en flips worden gedeeld. Storrer is het grootste YouTube-freerunningkanaal ter wereld. Dit delen via YouTube of Instagram wordt veel gedaan. Mede hierdoor heeft het freerunnen een vlucht genomen.

We zagen dat er vier verschijningsvormen zijn, waarvoor ook verschillende competities worden georganiseerd. Hoewel hier verschillen in zitten, is er een scherp onderscheid te maken tussen twee groepen freerunners, die ofwel een voorkeur hebben voor 'speed' ofwel voor 'style': **'eigenlijk zien we twee soorten groeperingen die het leuk vinden om zo snel mogelijk te gaan of die het leuk vinden**

om zo sierlijk mogelijk bezig te zijn. Maar eigenlijk kan het allemaal op één hoop en dat is gewoon freerunning' (R10).

Freerunners zijn er in verschillende 'soorten en maten'. Ze identificeren zich met 'iets snel kunnen' en 'iets mooi uitvoeren', of een mix van beide. Maar sommige freerunners, en vooral de voorlopers, voelen zich ook aangetrokken tot deze activiteit omdat ze deze in hun eentje kunnen beoefenen:

'Het zijn altijd wel de excentriekelingen, omdat het ook een sport is die je in je eentje kunt beoefenen. Dus ja, het zijn altijd wel bijzondere mensen die eraan meedoen. Ik heb zelf ook 7 jaar freerunning lessen verzorgd op het Radboud sportcentrum en de cursisten die binnenkwamen, dat waren altijd wel de eenlingen en zo worden ze niet graag genoemd. Maar ja, het is een sport die je in je eentje kunt beoefenen, dus je ziet heel vaak als je op het op straat loopt mensen in hun eentje van steen naar steen springen of een bepaalde oefening doen. Dus het zijn altijd wel de excentriekelingen, die het beginnen. En nu het groter wordt en ook populairder, zie je dat het steeds meer mensen aantrekt.'

R10

Rolmodellen en of Nederlanders ook grote freerun-evenementen winnen zijn belangrijk voor de groei van freerunning en de identificatie met freerunning. Zo'n groot freerun-evenement is de zogenoemde 'Red Bull art of motion' die ieder jaar in Santorini wordt gehouden (Redbull, 2024). Onlangs hebben bij zowel de vrouwen als de mannen Nederlanders dit evenement gewonnen en dat draagt bij aan de populariteit aan de sport in Nederland (R10).

YouTube blijkt ook hier het populairste sociale-mediaplatform. Uit onderzoek onder jongeren die freerunnen blijkt dat ze vooral YouTube gebruiken voor het delen van foto's en video's (Van Suijlekom et al., 2024). De jongeren volgen op YouTube onder andere het account van Bob Reese en Storrer. Andere veelgebruikte platformen zijn TikTok en Instagram.

8.3 Freerunaccommodaties

Locaties – freerunparken en freerunhallen

Freerunnen wordt beoefend op verschillende locaties, waaronder openbare parken, stedelijke omgevingen met obstakels, speciaal ontworpen freerunningparken en binnenfaciliteiten zoals gymnastiekzalen en speciale freerunning-sporthallen.

Freerunning wordt dus zowel binnen als buiten beoefend. Soms gaat het om binnen- en buitenlocaties die permanent of tijdelijk zijn ingericht voor freerunnen. Er zijn geen precieze cijfers over het aantal freerun-locaties. Wel is een beeld te geven van het type locaties.

Freerunparken in de open lucht en groei van permanente freerunzalen

Voorheen werd vooral in de openbare ruimte, dus in de open lucht, gebruik gemaakt van bestaande obstakels zoals taluds, trottoirs en ander straatmeubilair. Maar

inmiddels worden steeds meer locaties ingericht speciaal voor freerunning: de ‘freerunningparken’/‘urban freerunning-sportplekken’.

Verschillende ondernemers van speeltoestellen richten zich op het ontwerpen en plaatsen van fitparken in de open lucht. Deze fitparken bestaan uit verschillende typen toestellen die specifiek zijn ingericht voor bijvoorbeeld bootcamp, calisthenics, ninja warrior-workouts en freerunning (Barmania, 2024, Yalp, 2024 en Original Workout, 2024). Dit zijn parken die zijn ingericht voor de groeiende groep sporters die in de openbare ruimte willen freerunnen en elkaar willen ontmoeten. De inrichting hiervan, zo wordt in een van de interviews wel kritisch opgemerkt, laat soms nog te wensen over:

‘de parken worden neergezet aan de hand van experts die eigenlijk daar nog geen expert in zijn. Dus we hebben nu in Eindhoven een URBAN sportpark en daar hebben we met commit040 een openbaar Freerunning park neergezet en het is gemaakt van beton. Dus dat zijn betonpoeren, die zijn zo mooi gemaakt en dan is het een park geworden. Alleen dat park is heel lang niet goedgekeurd, omdat het beton te glad was. En dus hebben ze daar heel lang over gedaan om dat te keuren en om het uiteindelijk goed te krijgen. En je merkt dat als de Freerunners daar naar gaan kijken, dat het nog steeds niet is zoals ze het eigenlijk in hun hoofd hebben, dat ze het zouden willen hebben... er is ook een heel mooi filmpje weer te vinden op YouTube van Storrer en dan gaan ze in Engeland gaan ze openbaren free running parken beoordelen. En dan zijn ze eigenlijk op alle parken die er staan niet tevreden.’

R10

Er zijn ook speciale freerunningzalen/freerunhallen, en dit aantal groeit nog steeds. Een standaard gymzaal is wat minder geschikt voor freerunning, bijvoorbeeld vanuit het oogpunt van veiligheid. Daarom worden er speciale materialen gebruikt, zoals dempend schuim op de vloer en aanpassingen voor een betere grip op de toestellen.

Jumpfree is een organisatie (en de grootste aanbieder) die deze permanente hallen inricht, op dit moment al in verschillende steden. De meeste zijn te vinden in Amsterdam (Jump Freerun, 2024c).

Organisatie

Freerunning vindt niet alleen op verschillende plekken plaats, maar blijkt ook te worden georganiseerd door verschillende aanbieders. Vooral binnen de freerunhallen en op de urban sportparken zijn het commerciële aanbieders die freerunning organiseren. Bekende freerunning-academies zoals Gymworld, Munki, Freerun Academy en Play Freerun Academy bieden specifieke trainingsfaciliteiten aan voor freerunners van alle niveaus. De KNGU biedt ook de mogelijkheid (zie voorgaande) om te freerunnen binnen gymverenigingen.

Ook geven freerunners lessen op scholen om freerunning te promoten en de jeugd te interesseren voor deze activiteit. De lessen worden veelal gegeven door ‘oud-freerunners’ die een soort rolmodellen zijn:

'Over het algemeen zijn het rolmodellen. Dus jongens die ermee begonnen zijn en die er op een gegeven moment al zo lang mee bezig zijn, dat ze denken van: nou, nu is het tijd om mijn stokje door te geven.... Dus er zijn heel veel freerunners die geven workshops op scholen. Er zijn heel veel freerunners die zijn hun eigen freerunning school begonnen. Maar ja, het zijn wel echt de liefhebbers van de sport die ermee door willen gaan.'

R10

Binnen de lessen bewegingsonderwijs worden niet alleen clinics gegeven door freerunners: ook docenten bewegingsonderwijs besteden soms hun les aan freerunning. Dit gebeurt niet structureel, mede omdat het opbouwen van een freerunparcours veel tijd kost. Ook moet er een mate van deskundigheid zijn om zo'n parcours op te bouwen:

'Je moet als docent feeling hebben met freerunning om de leerlingen uit te dagen. Dus je moet weten wat je waar neer kunt zetten. Dat gebeurt nu wel steeds beter, maar je moet wel heel innovatief zijn met de spullen die je in de gymzaal hebt. En je hebt geen voetbalgoal voor freerunnen. Je moet het zelf neerzetten met kasten, met de wandrek, met de ringen en daarmee kun je heel innovatief zijn en een hele mooie freerunningzaal bouwen. Maar dat is wel iets waar we nog mee bezig zijn, om dat makkelijk neer te zetten voor mensen die daar niet heel veel verstand van hebben.'

R10

Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) heeft bijvoorbeeld zo'n kleine tien jaar geleden een cd ontwikkeld voor het onderwijs met daarop tal van freerunactiviteiten die binnen de les bewegingsonderwijs zijn te geven.

Uit onderzoek onder KNGU-leden blijkt ook dat men op verschillende locaties freerunt (Van Suijlekom et al., 2024). Het merendeel freerunt alleen bij een gymvereniging (59%) en één op de vijf alleen bij een freerunclub (20%). De meeste jongeren die op openbare plekken freerunnen, doen dit ook bij de gymvereniging of de freerunclub. Slechts een klein deel van de jongeren freerunt alleen op openbare plekken.

De meeste jongeren freerunnen één of twee keer per week bij hun gym sportvereniging of freerunclub (resp. 95% en 93%). De helft van de jongeren die freerunnen op een openbare plek, doet dat drie tot vijf keer per week. Eén op de vijf doet naast freerunning ook nog een andere gym sport (19%).

Ook blijkt uit dit onderzoek dat het merendeel al één tot drie jaar aan freerunning doet bij een vereniging of club (51%). De jongeren zijn vooral in aanraking gekomen met freerunning via vrienden of kennissen (54%) of door sociale media (35%). Een groot deel (81%) is van plan de komende jaren te blijven freerunnen, 16 procent weet het nog niet en 3 procent is niet van plan lid te blijven.

8.4 Conclusie: freerunning tussen diffuus en opkomend

In dit hoofdstuk hebben we verschillende facetten van freerunning voor het voetlicht gebracht. Om een oordeel te geven over de status van freerunning moeten we een onderscheid maken tussen enerzijds de vier verschillende verschijningsvormen en anderzijds freerunning zoals dat wordt beoefend in de openbare ruimte en in freerunhallen en freerunparken (vaak gegeven door ondernemende sportaanbieders).

De verschijningsvormen speedrun en style hebben een sterke verwantschap met het paradigmatische geval 'agonale bewegingsvaardigheidsspelen'. Style is een *judged sport* en speedrun is een combinatie van een *refereed sport* en *judged sport* (zowel snelheid als de met punten beoordeelde uitvoering). Vooral style is sterk verwant aan de jurysport turnen. Groot verschil is dat het aantal toegestane beweegmogelijkheden groter is en de regulering minder strak.

Freerunnen wordt ook in informeler verband of op eigen initiatief beoefend, onder andere door op een creatieve manier gebruik te maken van de openbare ruimte. De freerunner geeft daarbij aan het straatmeubilair een nieuwe betekenis en ervaart de fysieke omgeving als een wereld van mogelijkheden. Hij omarmt het nieuwe en verrassende en ontdekt nieuwe beweegmogelijkheden in de fysieke omgeving. Competitie aangaan met de ander kan, maar vaak is daar geen sprake van.

Waar bij de agonale bewegingsvaardigheidsspelen regels bepalen welke middelen wel en niet mogen worden aangewend voor de realisering van het doel, is dat bij deze activiteiten anders. De freerunner ervaart een sterke vrijheid om zelf op een speelse manier de vele beweegmogelijkheden te ontdekken in de omgeving waarin hij verkeert. De wijze waarop aan de activiteiten vorm wordt gegeven, appelleert sterk aan een speelse houding van de deelnemer, die op zoek gaat naar het verrassende en nieuwe, waarbij 'de sluier van beperkingen wordt opgelicht' (Greening, 2011).

Zo'n houding geeft een gevoel van vrijheid, van het aangaan van een wereld vol mogelijkheden, juist door de afwezigheid van strikte en gestandaardiseerde regels zoals bij de verschijningsvormen speedrun en style. Hoewel het hier dus gaat om activiteiten die sterk verwant zijn aan de agonale bewegingsvaardigheidsspelen, merken we ze aan als speelse bewegingsvaardigheidsspelen, omdat gestandaardiseerde spelregels en onderlinge strijd veelal ontbreken. Het zijn dus grensgevallen binnen de sportfamilie.

Nationale (bv. ingezet door de KNGU) en internationale ontwikkelingen laten zien dat er steeds meer sprake is van institutionalisering: er zijn nationale en internationale bonden, er worden tal van kampioenschappen georganiseerd en men zou graag zien dat freerunning onderdeel wordt van het programma van de Olympische Spelen.

Er ontstaan ook steeds meer permanente locaties – de freerunparken en permanente freerunhallen. Op deze locaties worden ook, veelal door ‘ondernemende freerunners’/ondernemende sportaanbieders, tal van trainingen en activiteiten aangeboden. Ondanks dat freerunnen verwant is aan turnen, is er wel degelijk een verschil. Vooral freerunnen op eigen initiatief, in informelere groepen en in de openbare ruimte verschilt sterk van turnen door de vrijheid om zelf de bewegingsuitdagingen te zoeken.

De aantrekkingskracht van freerunnen ligt in het speelse karakter, de communityvorming en de vrijheid die de deelnemers hebben om de activiteit zelf vorm te geven. De activiteit is vooral populair onder de jeugd en jongvolwassenen. Sociale media worden als communicatiekanaal veelvuldig gebruikt om tricks en flips te delen.

Een mogelijke groei van freerunning hangt af van verschillende factoren, zoals rolmodellen die grote evenementen winnen, de zichtbaarheid van de sport voor jongeren en het aantal plekken waar men kan freerunnen. Voor jongeren lijkt freerunning – en dan wellicht vooral de geïnstitutionaliseerde verschijningsvormen style en speedrun – aantrekkelijk te zijn, wellicht aantrekkelijker dan turnen. Niet alleen omdat de activiteit wat minder strak is gereguleerd, maar ook omdat freerunnen stoerder en hipper is dan turnen en er sprake is van communityvorming.

De vraag is of freerunning verder zal groeien en of dit een sport is die sterk verankerd raakt. Op basis van dit onderzoek kunnen we de conclusie trekken dat freerunning zich bevindt tussen diffuus en opkomend. Opkomend omdat er wel wat groei is in het aantal beoefenaren en er bij enkele verschijningsvormen – zoals speedrun en style – sprake is van doorgaande institutionalisering. Diffuus geldt vooral voor freerunning in de openbare ruimte: dit groeit niet sterk en is niet verankerd.

Tabel 8.1

Status van de verschijningsvormen speedrun en style van freerunning in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	++	+	+	+	-	Opkomend

· -- niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

** Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

Tabel 8.2

Status freerunning als zelf georganiseerde activiteit in de openbare ruimte in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	-	++	--	-	-	Diffuus

· - niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

Calisthenics

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we calisthenics. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren en accommodaties. Vervolgens trekken we een conclusie.

9.1 Kenmerken en geschiedenis

De sport

Calisthenics is een verzameling van activiteiten waaronder drie verschijningsvormen zijn te plaatsen, die sterk van elkaar verschillen:

- Freestyle Calisthenics (FS): een calisthenicsstijl waarbij de sporter verschillende 'dynamische skills' en trucs uitvoert aan de *bar* (= stang). Er zijn tal van freestyle-calisthenicsoefeningen die via websites en sociale media worden gedeeld. Dat gebeurt vaak onder creatieve aanduidingen als de 'Swing Tornada Grip', 'Barhop en Switchblade', 'Muscle-up 360' en 'Shrimp Flip'. Steeds is nauwkeurig omschreven hoe de oefeningen zijn uit te voeren, wat de moeilijkheidsgraad is en hoe ze zijn aan te leren (Bodyweighthsports, 2024, Calisthenicsclub, 2024).
- Strength endurance (SE): binnen deze vorm van calisthenics maakt de sporter alleen gebruik van het eigen lichaam, zonder bars of apparaten. Dan gaat het bijvoorbeeld om push-ups, pull-ups, dips, squats, muscle-ups, L-sits en leg raises. Kortom, lichaamsbewegingen die op een bepaalde, correcte manier moeten worden uitgevoerd, zonder gebruik van hulpstukken of apparaten. De atleten krijgen een circuit af te leggen met een hoeveelheid herhalingen per oefening die binnen een bepaalde tijd moeten worden uitgevoerd. De wedstrijdvorm is een RACE waarbij het gaat om de vorm en de tijd. Dat betekent dat een atleet alleen door kan gaan naar het volgende onderdeel als alle herhalingen in de correcte vorm zijn uitgevoerd. (Calisthenicsclub, 2024).
- Streetlifting: een vorm van calisthenics waarbij het doel is zoveel mogelijk gewicht aan het eigen lichaamsgewicht toe te voegen. Deze vorm van calisthenics wordt ook wel 'weighted calisthenics' genoemd. In feite worden aan de traditionele calisthenics lichaamsbewegingen gewichten toegevoegd door middel van een belt, waardoor de weerstand en intensiteit iets worden verhoogd.

Calisthenics is een sport of trainingmethode die erop is gericht kracht en uithoudingsvermogen te verbeteren, en dan vooral de zogenoemde 'grote spiergroepen.' In de oefeningen binnen calisthenics vormt het eigen lichaam het uitgangspunt. Er wordt gebruik gemaakt van het eigen lichaamsgewicht. Dit gebeurt onder andere door sprongen, zwaaien, opdrukken, duwen, trekken en planken.

Geschiedenis

Het woord calisthenics is afkomstig van de Griekse woorden *kállos*, schoonheid, en *sthenos*, kracht. Calisthenics betekent dus letterlijk 'schone kracht'. De oorsprong van calisthenics ligt bij de oude Grieken. In Olympia werd het als eerste beoefend, in de Romeinse tijd, voornamelijk binnen de legers als trainingsmethode (Calisthenicsclub, 2024a).

De hedendaagse vormen van calisthenics vinden hun sociaalhistorische wortels in de gevangenissen en de achterstandswijken. In de gevangenissen, waar de ruimte beperkt is, hielden gedetineerden hun conditie op peil met uiteenlopende lichaams oefeningen.

'Amerika heeft het hoogste aantal gedetineerden, zowel in absolute als relatieve zin. Dat zijn er wel miljoen en werd er heel veel getraind op de compounds op deze manier. En heel veel van die ex gedetineerden die naar buiten kwamen begonnen in die getto's met die groepstrainingen buiten. Nou en dat kreeg zijn populariteit en op een gegeven moment werd dat echt een URBAN environment.'

R9

In de armere, sociale wijken over de hele wereld, waar mensen niet het geld hadden om lid te zijn van een sportclub of sportschool, ging men buiten, in de openbare ruimte sporten. Calisthenics heeft dus ook haar wortels in de sociaal arme(re) wijken (met name de Bronx zo rond 2010). In een urban setting gingen groepen mensen zelf oefeningen uitvoeren, laagdrempelig en met als weerstand alleen het eigen lichaam of eenvoudige hulpmiddelen als stangen, autobanden of ander materiaal. Vaak werkten bewoners van die wijken bij de brandweer, het leger of de politie en wilden ze door calisthenics fit blijven of worden.

'[...] positief te onderscheiden van het leven dat ze daarvoor hadden. Dit deden ze in beginsel dus met eenvoudige materialen, maar langzamerhand kwamen er steeds meer calisthenicsparken. [...] groeperingen gingen zich vormen op die

buitenparken, die eigenlijk overal nergens al stonden. Vroeger waren dat een paar stangen, vandaag zijn het supermooie parken die daar allemaal staan.'

R10

Calisthenics werd populair als echte urban activiteit, zoals breakdancing dat op een zeker moment ook werd. Tal van groepen vormden zich op buitenparken, waar wat stangen hingen en op de grond tal van lichaamsoefeningen werden uitgevoerd om samen aan fitheid en gezondheid te werken – een gezonde levensstijl.

Een andere oorsprong van calisthenics is de westkust van de Verenigde Staten, zoals Venice Beach (R10): **'op het strand, mooi weer en dan werken aan een mooi lichaam en vitaliteit en dat niet in een sportschool maar in de openbare ruimte waar iedereen dit kan zien'**

9.2 Beoefenaren en doelgroep van calisthenics

Aantallen

Het aantal beoefenaren van calisthenics is moeilijk in te schatten. Een ruwe schatting is dat in Amerika zo'n 20 miljoen beoefenaren van calisthenics zijn (R9). Dit zijn deels wedstrijdporters, maar voornamelijk beoefenaren die in de openbare ruimte of in de speciaal daarvoor aangelegde calisthenicsparken hun workouts doen.

In Nederland zijn er zo'n 1.000 geregistreerde beoefenaren die aan wedstrijden doen. Wereldwijd zijn dat er zo'n 12.000 (R9). Het aantal beoefenaren van de georganiseerde wedstrijden is dus vele malen kleiner dan het totale aantal beoefenaren van calisthenics. Veel beoefenaren hebben geen behoefte om in competitieverband of teamverband te sporten. Ze willen geen lid worden van een sportvereniging, maar individueel aan hun lichaam werken. Als 'lid' van een community die bewust bezig is met gezondheid, vitaliteit en het showen van een afgetraind lichaam.

Wat opvalt is dat de discipline freestyle weinig deelnemers heeft. Een van de redenen is dat er vooral een jonge groep aan freestylen doet, omdat het fysiek zwaar is:

'... je gaat niet freestylen na je dertigste en bij wedstrijden zien we al helemaal geen dertigers die aan de freestyle-wedstrijden meedoen. [...] Ze zijn vaak jonger dan 30: 18, 20 en iets ouder. [...] Freestyle is een fysiek intensieve sport en al die bewegingen, het vliegen en draaien om de "bar" heen [...], dat gaat ten koste van pezen en spieren.'

R9

Kortom, van het aantal geregistreerde wedstrijdathleten is maar een klein deel freestyler, en dan ook nog vaak jongeren van 18 tot eind 20. Het aantal vrouwelijke freestylers is laag: **'... in Nederland heb je bijna geen freestylevrouwen meer. [...] En**

dat is niet alleen in Nederland het geval, maar over heel Europa is de participatie van vrouwen aan deze sport enorm laag.' (R9).

Motieven en specifieke identiteit van calisthenics

De aantrekkingskracht van calisthenics zit hem vooral in de laagdrempeligheid en het met eenvoudige middelen werken aan het eigen lichaam. De deelnemers willen door tal van oefeningen, waarbij vooral het eigen lichaam als weerstand dient, kracht en uithoudingsvermogen verbeteren.

Calisthenics wordt beoefend door sporters die zich bewust zijn van het belang van bewegen voor een gezonde en vitale leefstijl. Er zijn verwantschappen met turnen, maar de beoefenaren identificeren zich niet met het strak gereguleerde turnen, maar meer met een binnen een 'urban environment' ontstane activiteit als breakdancing. Het gaat om werken aan het lichaam, het uitvoeren en delen van tal van tricks, het vormen van een gemeenschap en toegankelijkheid voor iedereen.

Binnen deze op het (fite en mooie) lichaam georiënteerde (sub)cultuur is 'zien en gezien worden' belangrijk, onder andere door het eigen, fitte en mooie lichaam op sociale media te showen. Vaak is dit in groepjes of individueel. Ook worden soms battles georganiseerd in de openbare ruimte.

Dit battlen met elkaar aan de hand van zelfgeorganiseerde wedstrijden begon zich vervolgens te ontwikkelen:

'De sociale kant van calisthenics ten opzichte van andere sporten, die is heel sterk. Nou, en dat ging zich promoten en toen kwamen dus Street workout-communities, dat zijn communities die zeiden: "dit is Street workout", en die begonnen onderling tegen elkaar te battlen, wedstrijden te doen, push-ups en muscle-ups. En ja, zo begon zich dat te ontwikkelen.'

R9

Er kan, onder andere omdat er verschillende verschijningsvormen van calisthenics zijn, niet worden gesproken van 'de' identiteit van calisthenics of één gezamenlijke community (R9): **'Je hebt verschillende communities. [...] De freestyle-community gaat niet samen met de Street lifting-community, want dat zijn totaal verschillende werelden.'**

Deze specifieke identiteit van Calisthenics komt bijvoorbeeld sterk tot uitdrukking in de keuze voor op welke locatie wel en niet aan het lichaam wordt gewerkt:

'In Eindhoven heb je een urban sportspark en daar heb je dus een calisthenics-area. En daarnaast zit de survival area en als je op een mooie dag komt, dan is het calisthenicspark stampvol en de survival area nagenoeg leeg. Terwijl, je kunt dezelfde spiergroepen trainen in het survivalpark als in het calisthenicspark. Maar de mensen kiezen ervoor om hun telefoontje neer te zetten en hun eigen stangetje en de foto en de filmpjes te maken van hun eigen

omgeving, namelijk het calisthenicspark. Terwijl ze diezelfde spiergroepen ook kunnen trainen 10 meter ernaast waar niemand staat, maar toch kiezen ze ervoor om in de drukte te gaan staan om het te laten zien.'

R10

De identificatie van de beoefenaar van Calisthenics is niet zozeer met bodybuilders, lichamen die gebruikt, opgepompt en zo breed mogelijk waren, maar veeleer met een 'sportief, atletisch en sterk lichaam' (R10). Wat hoe dan ook duidelijk wordt, is dat het zeer nauw komt aan welke eisen het gezonde lichaam moet voldoen en welke gebruiken hierbij horen.

Institutionalisering en aansluiting bij federaties en sportbonden

We zagen al dat er verschillende wedstrijden binnen calisthenics worden uitgevoerd. Een andere ontwikkeling is dat wordt gekeken – en hier ligt een sterke parallel met freerunning – of calisthenics niet als onderdeel moet worden opgenomen binnen meer georganiseerde verbanden, zoals de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU) of de Koninklijke Nederlandse Krachtsport- en Fitnessbond (KNKF).

Wanneer calisthenics onderdeel wordt van, in dit geval, de KNGU of KNKF, kan de zichtbaarheid van de sport worden vergroot en gaan meer mensen aan calisthenics doen. Calisthenics vallend binnen beide bonden bieden ook tal van mogelijkheden voor professionele en financiële ondersteuning vanuit het ministerie van VWS en NOC*NSF. Ook, en dat perspectief ligt wat verder naar de toekomst, is het voor het IOC een vereiste dat een sport is aangesloten bij een nationale sportbond.

Op dit moment bestaan verschillende internationale federaties. Zo is er de International Streetlifting Federation (ISF, 2024). Dit is de wereldwijde federatie voor streetlifting. Daarnaast is er, sinds 2011, de World Street Workout and Calisthenics Federation (WSWCF), de mondiale federatie voor calisthenics en street workout (WSWCF, 2024). Deze wereldfederatie behartigt de belangen van alle aangesloten sportbonden en verenigingen voor de sporten calisthenics en street workout. De ISF behartigt ook de belangen van aangesloten sportbonden en verenigingen, maar dan voor streetlifting. In 2021 is de eerste continentale federatie aangesloten: de European Streetlifting Federation (EUSF, 2024).

Tot 2023 was Paco Podunajec de voorzitter van de EUSF en sinds 2023 is hij voorzitter van de ISF - als opvolger van Ararat Gulian – en voorzitter voor Calisthenics binnen Europa bij de WSWCF.

Volgens Paco Podunajec is een van de grootste uitdagingen van de komende jaren meerdere continenten te laten aansluiten bij de ISF voor Streetlifting en bij de WSWCF wat betreft calisthenics: **'Streven is alle continenten met een eigen federatie te laten aansluiten bij de ISF en WSWCF. [...] Azië, Afrika en Noord-Amerika worden de komende jaren geconstitueerd en dat betekent dat er vijf continenten lid zijn van de ISF.'** Dit verder uitbouwen van de ISF en WSWCF met aansluiting van alle

continenten maakt het vervolgens mogelijk, aldus Paco Podunajec, om **'verder te werken aan de nationale structuren van deze sport. [...] We bouwen echt aan een grote constitutie, iets wat heel belangrijk is voor wereldwijde erkenning van beide sporten'**.

Op dit moment ontwikkelt de sport zich dus steeds verder, vooral ook op het gebied van nationale en internationale organisatiegraad. Een dergelijke versterkte organisatiegraad biedt ook de mogelijkheid om nationaal en internationaal wedstrijden te organiseren en hier financiering voor te krijgen.

Ondanks dit streven naar nationale en internationale institutionalisering, bijvoorbeeld door nieuw op te richten federaties en aansluiting bij bestaande bonden, blijft er ook een grote groep die calisthenics wil beoefenen in minder georganiseerd verband.

9.3 Accommodaties en aanbieders

Calisthenics wordt op verschillende locaties beoefend. Het aantal calisthenicsparken in Nederland is snel gegroeid. In 2022 waren het er zo'n 300, twee jaar later stond de teller al op 400. Amsterdam is met ongeveer veertig calisthenicsparken de hofleverancier (Calisthenicsworld, 2024).

In Nederland blijft het aantal parken nog gestaag groeien. Deze worden veelal gefinancierd door gemeenten. Er zijn twee grote aanbieders van calisthenicsparken: Kratos en Barmania. Een reden voor een gemeente om een calisthenicspark aan te leggen is om in de openbare ruimte een mogelijkheid te bieden om te bewegen. Maar bij de overweging spelen ook financiële motieven een rol:

'Als je een skatepark wilt neerzetten, dan ben je 1 miljoen euro kwijt. Als je een calisthenicspark neer wilt zetten, dan ben je 10.000 tot 30.000 euro kwijt. [...] Dit is voor de gemeente een interessant iets om neer te zetten en op die manier positief bij te dragen aan het stimuleren van bewegen.'

R10

Hoewel het aantal parken toeneemt, blijkt dat mensen vaak nog niet precies weten wat ze op die parken nu precies moeten doen: **'overall komen de parken als paddenstoelen uit de grond, maar veel weten niet wat ze precies moeten doen... Er is geen goede programmering'** (R10).

Calisthenics wordt vooral aangeboden door commerciële sportaanbieders, bijvoorbeeld door de Calisthenicsclub. Die herkennen en onderkennen dit probleem van 'gebrek aan programmering' en hebben succesvolle activatie programma's ontworpen in samenwerking met de projecten vanuit de Europese commissie (Calisthenicsclub, 2024b). Dit om ervoor te zorgen dat deze parken goed geactiveerd worden en dit is succesvol gebleken (idem).

Binnen de betrokken clubs en parken zijn trainers actief die veelal als zzp'ers trainingen en lessen geven aan vooral de jonge jeugd. De trainers zijn allemaal opgeleid bij Nederlands grootste, erkende Calisthenics Opleidings Instituut (Het COI, 2024). Ze worden opgeleid in hoe deze parken effectief te activeren/ programmeren (R9).

De genoemde Europese projecten, die vanuit de Calisthenicsclub in samenwerking met de Europese Commissie en het Erasmus Sport programma zijn ontwikkeld, hebben ervoor gezorgd dat er meer structuur is gekomen in de programmering. Daarnaast hebben deze projecten ertoe bijgedragen dat Nederland een van de voorlopers is op deze sport (R9).

Naast meer programmering is er ook een groei van indoor calisthenics accommodaties (R9). Zo is medio 2024 in Ouderkerk aan de Amstel een groot sport- en gezondheidscentrum geopend, met hierin een 'calisthenics wedstrijd court' (TCCgym, 2024). Binnen dit centrum geven trainers calisthenics aan de jonge jeugd, senioren, recreanten en topsporters uit verschillende sporten. De groei van deze indoor en outdoor Calisthenics clubs zal de komende jaren nog sterk toenemen (R9).

Popularisering en opkomst calisthenics

Sociale media spelen een belangrijke rol in de groeiende populariteit van calisthenics. Met de talrijke oefeningen leent het zich heel goed voor filmpjes, die worden gepost op Facebook en Instagram. Hierdoor werden tal van tricks heel populair.

Een YouTuber die sterk heeft bijgedragen aan de zichtbaarheid en populariteit van calisthenics is Chris Heria (geboren in 1991). Hij is fitnesstrainer, een belangrijk lid van het workoutteam BarStarzz en een van de belangrijkste influencers van calisthenics (hij won in 2019 de Fitness- en Wellness Influencer Award). Via zijn fitnessacademie 'THENX' reist hij de hele wereld over om fitnesstrainingen (waaronder calisthenics) te verkopen.

Daarnaast heeft hij zo'n 3,6 miljoen abonnees op zijn YouTube-kanaal 'Chris Heria' en 1,4 miljoen volgers op zijn Instagram. De Calisthenics Academy Miami (die hij heeft opgericht) heeft meer dan 7 miljoen abonnees op YouTube.

We zagen dat er van de discipline freestyle in Nederland en Europa weinig beoefenaren zijn. Uitzondering is Bulgarije. Daar is calisthenics lid van de gymnastiekbond. En zesvoudig wereldkampioen en olympisch medaillewinnaar Jordan Yovchev zet zich in voor gymnastiek (en dus ook calisthenics) in Bulgarije. Bulgarije behoort op het gebied van freestyle tot de wereldtop.

Popularisering komt, kortom, door het gebruik van sociale media en doordat rolmodellen deze sport promoten.

9.4 Conclusie: calisthenics is opkomend en zal naar verwachting verder groeien

Calisthenics is een sport die in verschillende verbanden wordt beoefend, zowel in de openbare ruimte en calisthenicsparken als in uiteenlopende nationale en internationale wedstrijden. De eigenheid van deze sport is, in wedstrijdverband, een agonale bewegingsvaardigheidssport.

Freestyle calisthenics, waarvoor tal van wedstrijden worden georganiseerd, heeft wel wat weg van turnen/gymnastiek en is ook verwant aan het onderdeel style binnen freerunning. Het gaat om uitvoeren van oefeningen met uiteenlopende moeilijkheidsgraad, waarvoor in wedstrijdverband een jury punten geeft. Dus deze vorm van calisthenics is te typeren als een *judged sport*.

De andere vormen van calisthenics – Strength endurance en Streetlifting – zijn qua eigenheid verwant aan krachttraining binnen een sportschool of aan crossfit. Belangrijke doelen zijn sterk worden, werken aan de eigen gezondheid en een mooi en sterk lichaam. Het gaat dus om een lid van de sportfamilie dat we hebben aangeduid als het grensgeval ‘bewegingsactiviteiten’.

Hoewel de eigenheid van calisthenics verwant is aan agonale bewegingsvaardigheidsspellen of bewegingsactiviteiten, is de identiteit van zowel de activiteit als de beoefenaar verschillend. Calisthenics heeft, bijvoorbeeld in vergelijking met fitnessactiviteiten op een sportschool, een veel sterkere communityvorming. Binnen deze community is de sociale verbondenheid belangrijk. Men helpt elkaar, rolmodellen delen hun oefeningen en op specifieke plekken in de openbare ruimte vormen zich gemeenschappen die op de calisthenicsparken hun oefeningen doen (die ze dan ook weer opnemen en posten).

Op dit moment groeit de sport gestaag. De doelgroep bestaat vooral uit jeugdigen en jongvolwassenen. Het aantal wedstrijdssporters en vrouwen is gering. Wel is en wordt sterk ingezet op verdere institutionalisering van deze sport, via aansluiting bij nationale sportbonden en internationale (continentale) federaties. Hierdoor zal de organisatiekracht en zichtbaarheid zeker toenemen. Deze zichtbaarheid is er nu vooral via sociale-mediakanalen, die met name worden gevolgd door jongeren die sterker en fitter willen worden.

Naast de toename in organisatiekracht kan het voor extra groei zorgen om in de communicatie richting (semi-)overheid en de burgers duidelijk te maken dat calisthenics een bijdrage kan leveren aan een actieve leefstijl. Daar wordt in Nederland beleidsmatig sterk op ingezet, bijvoorbeeld via het GALA.

De communicatie moet dan wel verder gaan dan ‘Calisthenics draagt bij aan een actieve leefstijl’. Op de vele calisthenicsparken moet nog meer worden gezorgd voor programmering, bijvoorbeeld ondersteuning door beweegprofessionals of rolmodellen die bekend zijn met de sport of ertoe behoren. De eerste stappen zijn

daarin wel gezet door steeds meer de nadruk te leggen op activeringsprogramma's en de groei van het aantal indoor calisthenics accommodaties.

Calisthenics is een opkomende sport – sterk groeiend en nog niet verankerd. De verwachting is, en dan vooral in het licht van het belang van een gezonde leefstijl en doorgaande institutionalisering, dat de groei van het aantal beoefenaren de komende jaren sterk zal toenemen en dat sterke verankering nog wat tijd nodig heeft.

Tabel 9.1
Status van calisthenics in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimiteit van de sport	Status**
	+	++	-	-	+	Opkomend

· - - niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

Pickleball

We kijken voor zeven nieuwe sporten hoe en in welke mate ze in het Nederlandse sportlandschap zijn verankerd. In dit hoofdstuk bespreken we pickleball. Daarbij gaan we in op kenmerken en geschiedenis, beoefenaren, accommodaties, en topsport en media-aandacht. Vervolgens trekken we een conclusie.

10.1 Kenmerken en geschiedenis

De sport

Pickleball is een racketsport die gelijkenissen kent met badminton, tennis en tafeltennis. Pickleball wordt twee tegen twee of één tegen één gespeeld. Het pickleballveld is 13,4 meter lang en 6,1 meter breed voor zowel dubbel- als enkelspel. De twee speelhelften worden van elkaar gescheiden door een net en beide speelhelften door de servicelijn. Het vak tussen de servicelijn en het net heet de 'non-volley-zone' en wordt ook wel 'kitchen' genoemd.

Het spel start nadat de bal onderhands wordt geserveerd, uit de hand of na een stuit. De startende serveerder begint aan de rechterzijde van het veld en slaat de bal diagonaal naar het tegenoverliggende servicevak. De ontvangende partij moet de bal eerst laten stuiteren voor die deze slaat. Vervolgens moet ook de serverende partij de bal eerst laten stuiteren. Dit wordt ook wel de 'dubbele stuitregel' genoemd (IPF, 2024). Dit elimineert het service- en volleyvoordeel en verlengt de rally's (IPF, 2024). Vanaf de derde bal mag deze met stuit worden geslagen, maar ook zonder stuit, ook wel een volley genoemd. In het vak tussen de servicelijn en het net mag een speler niet volleren.

Alleen de serverende partij kan punten scoren. Wanneer een punt wordt gescoord, serveert dezelfde persoon door, maar dan vanaf de andere diagonale zijde. Wanneer het punt wordt verloren, mag de medespeler van de serverende speler serveren vanaf de kant waar deze persoon op dat moment staat. Als ook dit punt wordt verloren, wisselt de service naar de tegenstanders. De speler die daar rechts staat, mag beginnen.

Bij één tegen één begint een speler rechts bij een even aantal punten en links bij een oneven aantal. Punten kunnen worden verdiend als de tegenstander er niet in slaagt een bal terug te slaan, de bal uit slaat, de geserveerde bal niet eerst laat stuiteren, volleert vanuit de non-volley-zone of zelf geraakt wordt door de bal. Het spel eindigt als een van de partijen elf punten heeft behaald met twee punten verschil. Toernooiwedstrijden kunnen tot 15 of 21 punten gaan, met een verschil van twee punten.

Pickleball kent een specifieke telling. Bijvoorbeeld: 3-6-2 betekent dat de score van de serverende partij 3 is en de score van de ontvangende partij 6, en dat de tweede serveerder aan de serverende kant serveert.

Geschiedenis

Pickleball is in 1965 ontstaan in de Verenigde Staten, toen twee vrienden samen met hun families wilden gaan badmintonnen, maar geen shuttle hadden (USAPickleball, 2024). Ze improviseerden en begonnen een spel met tafeltennisbatjes en een plastic bal met gaten.

In eerste instantie plaatsten ze het net op badmintonhoogte en volleerden ze de bal over het net. Naarmate het weekend vorderde, merkten de spelers dat de bal goed stuiterde op het asfaltoppervlak en verlaagden ze al snel het net. Het volgende weekend maakte een derde vriend kennis met het spel. Vervolgens creëerden de drie mannen regels, waarbij ze sterk leunden op badminton en het oorspronkelijke doel in gedachten hielden: een spel verzinnen dat het hele gezin samen kon spelen. Pickleball was geboren.

Het is niet precies bekend wat de herkomst van de naam pickleball is. De populaire versie van het verhaal is dat het spel is vernoemd naar de hond van één van de drie vrienden, Pickles. Dit verhaal werd later gecorrigeerd (Pickleball Holland, 2024). De hond zou pas in 1967 zijn eigenaar hebben gekregen, waardoor de hond eigenlijk is vernoemd naar het spel en niet andersom. De naam van het spel zou zijn ontstaan door de zus van een van de bedenkers, die zei dat het haar deed denken aan de 'Pickle'-boot, waarvan de bemanning van roeiers werd gekozen uit de restjes van andere boten (Pickleball Holland, 2024).

Na het ontstaan van pickleball in 1965 heeft de sport zich met name in de Verenigde Staten verspreid. Het aantal leden van pickleball in de VS bereikte in februari 2023 de grens van 70.000, na een stijging van het ledenaantal met bijna 30 procent ten opzichte van 2022 (USAPickleball, 2024). Volgens een rapport van de Amerikaanse Sports & Fitness Industry Association (SFIA) telt pickleball in 2023 in totaal 8,9 miljoen spelers ouder dan 6 jaar in de VS. In 2022 waren dat er nog 4,8 miljoen.

De verspreiding van de sport wordt toegeschreven aan de populariteit hiervan binnen gemeenschapscentra, gymlessen, YMCA-faciliteiten en pensioengemeenschappen. Maar ook internationaal gezien heeft de sport zich

ontwikkeld. Pickleball wordt op alle continenten en ook in de meeste Europese landen gespeeld (USAPickleball, 2024).

In Nederland werd in 2013 voor het eerst pickleball gespeeld. Bernadette Sniijders Blok, de huidige voorzitter van Pickleball Holland, was in de Verenigde Staten met pickleball in aanraking gekomen, raakte enthousiast door het spel en introduceerde deze sport in Nederland (R12). Ze begon in Amsterdam op een asfaltterreintje met een net en twee peddels, en zo is pickleball langzaam onder haar leiding verder gegroeid. Sindsdien is de sport gegroeid naar vijftig tot zestig pickleballlocaties in Nederland in 2024 (R12).

10.2 Pickleballers

Aantallen

Het is momenteel lastig inschatten hoeveel mensen structureel pickleball beoefenen en hoeveel mensen hebben kennisgemaakt met de sport. Hoewel er geen officiële registratiedata zijn, lijkt de sport in het afgelopen jaar in versneld tempo te zijn gegroeid. Waar in 2023 tijdens het tienjarig jubileum van de sport in Nederland nog werd gesproken over ruim 500 mensen die pickleball structureel beoefenen, zijn dat in 2024 naar schatting tussen de 750 en 1.000 mensen (R12).

Doelgroep van pickleball

Omdat de sport nog vrij klein is, heeft pickleball nog geen duidelijk afgebakende doelgroep. Volgens de KNLTB en Pickleball Holland spreekt de sport meerdere doelgroepen aan in Nederland.

Net als in de Verenigde Staten lijkt pickleball vooral senioren (60+) aan te spreken. Doordat het veld klein is, de paddle niet zo zwaar en de bal licht, is de sport minder belastend voor het lichaam dan bijvoorbeeld andere racketsporten. Ook voor ouderen die nog niet eerder een racketsport gespeeld hebben, is pickleball een laagdrempelige optie, mede door het sociale aspect.

Ook voor volwassenen van 40 tot 60 jaar is pickleball geschikt. De KNLTB ziet bij tennissers en padellers in deze leeftijdscategorie dat blessures een belangrijke reden zijn voor uitstroom.

Daarnaast is pickleball geschikt voor gezinnen. Pickleball wordt omschreven als toegankelijk en leuk voor alle leeftijden, wat het ook een goede activiteit maakt voor gezinnen om samen te doen. Ook geeft de KNLTB aan dat er veel interesse is vanuit scholen voor pickleball, omdat dit een laagdrempelige racketsport is die makkelijk in de gymzaal op te zetten is.

Tot slot spreekt pickleball expats aan. Expats uit de VS of Canada die in aanraking zijn gekomen met de sport in hun thuisland, zoeken ook naar dit aanbod in Nederland. Dit is vooral te zien in de Randstad.

Anders dan bij padel hebben beoefenaren van pickleball veelal geen tennisachtergrond. Al zou dit op termijn mogelijk wel het geval kunnen zijn (R11). Net als padel is pickleball verwant aan tennis en zijn tennissers bovengemiddeld snel goed in het spel. Als pickleball net als padel door tennisverenigingen wordt opgepakt, ligt het voor de hand dat vooral mensen met een tennisachtergrond met de sport gaan kennismaken.

Voor tennisverenigingen die hun aanbod willen uitbreiden met padel, maar te maken hebben met geluidsnormen, blijkt pickleball in eerste instantie geen alternatief. Onderzoeken laten zien dat het geluid van pickleball tegen het geluidsniveau van padel aanschuurt (R11). Inmiddels zijn er initiatieven rond het aanpassen van de bal, waardoor de geluidsoverlast vermindert (R11).

Wel is de aanleg van pickleball vele malen goedkoper dan de aanleg van een padelbaan. Hierdoor kan pickleball voor tennisverenigingen een aantrekkelijk alternatief zijn om toch hun aanbod te verbreden.

Motieven

De aantrekkingskracht van pickleball lijkt vooral in de laagdrempeligheid en de *instant fun* te zitten. Pickleball kenmerkt zich als gemakkelijk te leren, met daardoor een snelle succesbeleving. Ook de eenvoud van het spel wordt veelal als belangrijke aantrekkingskracht genoemd. Doordat het op een klein veldje wordt gespeeld met onderhandse service, is pickleball gemakkelijk aan te leren en voor alle leeftijden geschikt. Hierdoor is het een aantrekkelijke sport om met familie of vrienden te spelen.

Daarnaast spreekt het sociale aspect van pickleball beoefenaren aan. Pickleball wordt geroemd als sport waarbij iedereen welkom is en waarbij het makkelijk is om nieuwe mensen te leren kennen. Doordat het veelal twee tegen twee wordt gespeeld en makkelijk met familie of vrienden te spelen is, heeft pickleball een sterk sociaal karakter. Maar ook doordat wedstrijden vaak kort zijn en veelal in duo's doorgewisseld wordt, is het een makkelijke manier om nieuwe mensen te ontmoeten.

Specifieke identiteit van pickleball

Doordat de sport in Nederland nog sterk in ontwikkeling is, is een specifieke identiteit nog niet zichtbaar. In de VS wordt pickleball neergezet als 'fun, social and friendly', gemakkelijk te leren voor beginners en met simpele regels (USAPickleball, 2024).

Pickleball Holland omschrijft het karakter van pickleball als:

- een sport voor iedereen, doordat op een klein veld wordt gespeeld, het spel snel kan worden geleerd, met licht materiaal wordt gespeeld en goedkoop is;
- een sport die verbindt, doordat je korte wedstrijden speelt en daarna altijd wisselt met anderen;
- een sport die altijd leuk en daardoor verslavend blijft (Pickleball Holland, 2024).

De KNLTB roemt pickleball als de vriendelijkste racketsport in hun assortiment (R11). Zoals ook bij veel andere sporten in de vroegste fase van hun ontwikkeling is te zien, kenmerkt pickleball zich op dit moment vooral als een sport met een sterk gemeenschapsgevoel waarbij mensen elkaar veelal kennen en een vriendelijke en prettige sfeer heerst.

10.3 Pickleballocalaties

Aantallen

Net als het aantal beoefenaren is het aantal pickleballaccommodaties in Nederland lastig vast te stellen. In 2024 zijn er op basis van gegevens van Pickleball Holland zestig locaties waar pickleball kan worden gespeeld (Pickleball Holland, 2024). Ongeveer twintig daarvan liggen bij tennisverenigingen.

Daarnaast blijkt uit gegevens van de KNLTB dat ongeveer tachtig tennisverenigingen hebben aangegeven interesse te hebben in het aanleggen van een pickleballbaan (R11). De KNLTB ziet dat steeds meer tennis- en padelverenigingen de meerwaarde van pickleball zien. Deze verenigingen ondersteunt en faciliteert de KNLTB bij het aanbieden van pickleball.

Ook zijn er enkele commerciële centra die verschillende racketsporten aanbieden, waaronder pickleball.

Op dit moment wordt pickleball vooral op basis van zelforganisatie gespeeld. Door de laagdrempelige manier waarop een pickleballbaan kan worden aangelegd, is het mogelijk voor groepen spelers om bijvoorbeeld op een parkeerterrein met een krijtje en een net een pickleballbaan te creëren. Daarnaast wordt pickleball veelal in sporthallen gespeeld met badmintonbelijning.

Als groepen vervolgens groeien, gaan ze zich organiseren door op gezette tijden bijeen te komen, waarbij ze met de groep spelen op verschillende banen. En als ze een locatie kunnen vinden, ontstaan er structurele pickleballbanen. Maar dit is net als bij veel andere sporten vaak nog een moeilijk proces. Want ruimte in sporthallen is schaars en het vinden van vaste buitenlocaties lastig.

Organisatievorming en wedstrijd sport

● In Nederland

Ook bij pickleball vindt institutionalisering plaats. Pickleball Holland is opgericht met als voornaamste doel om nieuwe pickleballinitiatieven te ondersteunen en zo bij te dragen aan de verdere popularisering van de sport. Pickleball Holland doet dit met name door nieuwe initiatieven te ondersteunen en clinics te geven aan startende groepen, sportdocenten, speciale doelgroepen zoals vluchtelingen, en bedrijven.

Daarnaast organiseren ze jaarlijks een Nederlands kampioenschap en om het jaar een internationaal toernooi (de Dutch Open) met deelnemers uit Europa en daarbuiten (Pickleball Holland, 2024). Afgelopen jaar kende dit toernooi de meeste deelnemers tot nu toe.

Toen de sport langzaam begon te groeien en Pickleball Holland de sport verder wilde professionaliseren, heeft Pickleball Holland in 2018 toenadering gezocht tot de KNLTB (R12). De KNLTB leek hierbij een voor de hand liggende keuze, omdat de tennis- en padelbond een sterk geprofessionaliseerde organisatie kent op het gebied van wedstrijden, rankingsystemen, competities en het promoten van sport. Maar ook doordat zij haar aanbod al eerder heeft uitgebreid met padel.

Het duurde een paar jaar vanaf de eerste gesprekken voordat de KNLTB overtuigd was van de potentie van pickleball. Vervolgens zijn de KNLTB en Pickleball Holland in 2022 een samenwerking aangegaan om de sport pickleball te versterken. Directeur Poel van de KNLTB lichtte deze keuze in 2022 toe:

'Pickleball is net als beachtennis een tennisvariant en past goed in onze tennisfamilie. Als ik kijk naar de ontwikkeling in Amerika en Canada, dan is er nog veel mogelijk. We gaan samen de sport verder ontwikkelen en een goede basis leggen voor de groei van het aantal locaties en spelers.'

KNLTB, 2022

De KNLTB wil dit doen door het ondersteunen van verenigingen, organisaties en mensen die met pickleball willen starten, het opzetten van een (train-de-) trainerscursus, een structureel aanbod van pickleballevementen en het versterken van de organisatie van pickleball in Nederland met spelers die zich hieraan verbinden (KNLTB, 2022).

De afgelopen twee jaar zijn Pickleball Holland en de KNLTB gestart met samenwerken en vanaf januari 2025 wordt de sport pickleball volledig geïntegreerd binnen de KNLTB. Dit betekent dat er binnen alle afdelingen gewerkt wordt aan het pickleballaanbod en de binding van deze sporters. De KNLTB is dan de bond die pickleball vertegenwoordigt in Nederland (R11).

Ondanks ervaring met andere sporten is het voor de KNLTB nog zoeken hoe ze dit het best kunnen neerzetten (R11). Omdat er nog weinig structurele pickleballlocaties zijn, is het lastig om structureel aanbod te ontwikkelen. Op dit moment bestaat er een pickleballlidmaatschap bij de KNLTB, waardoor tennisverenigingen hun leden ook pickleballlid kunnen maken.

Specifieke lidmaatschappen, aanbod van wedstrijden en toernooien en ratingsystemen zijn in ontwikkeling (R11). Want ook bij pickleballspelers leeft sterk de behoefte aan competitievorming en ratingsystemen (R11). Het idee hierbij is om aan te sluiten bij bestaande systemen die pickleball kent in het buitenland. Deze ratingsystemen zijn anders dan bij tennis en padel.

● Internationaal

In 2023 is de International Pickleball Federation (IPF) opgericht om de internationale groei en ontwikkeling van pickleball te bestendigen (IPF, 2024). De

voorloper van deze organisatie, de International Federation of Pickleball (IFP), is in 2016 opgericht. Van de IPF zijn 74 landen lid (IPF, 2024).

Daarnaast is in 2023 de European Pickleball Federation (EPF) opgericht, met als doel om pickleball in Europa te ontwikkelen en te ondersteunen met een aantal gemeenschappelijke, regelgevende initiatieven, waaronder ranglijsten en trainings-, scheidsrechters- en competitieprogramma's. 27 landen zijn lid van de EPF (EPF, 2024). In november 2024 wordt het eerste EK Pickleball gespeeld in Engeland. Pickleball is geen olympische sport.

10.4 Topsport en media-aandacht

Pickleball is nog niet heel bekend in Nederland. Aangezien de sport zich in de beginfase bevindt, lijkt dit logisch. Wel komt de sport regelmatig in de media als nieuwe opkomende sport. De sport lijkt hiermee mee te liften op het succes van padel, doordat de vergelijking met de ongekeerde groei van padel snel wordt gemaakt.

Daarnaast lijkt de enorme populariteit van de sport in de VS te helpen om de sport onder de aandacht te brengen. Zo gebruiken aanbieders van pickleball op hun websites vaak filmpjes uit de VS.

10.5 Conclusie: pickleball is opkomend en in vroege fase van ontwikkeling

Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat pickleball op dit moment een opkomende sport is in een vroege fase van ontwikkeling. Het is nog onzeker of de sport zich als volwassen sport in het Nederlandse sportlandschap gaat verankeren.

Er is weinig discussie over de legitimiteit van het sportkarakter. Pickleball is te typeren als het paradigmatische geval agonaal bewegingsvaardigheidsspel. Er is een speldoel, er gelden strikte (spel)regels, er is sprake van wedijver en het speldoel kan niet anders dan bewegend worden gerealiseerd. Om aan de activiteit deel te nemen moeten de spelers blijk geven van een spelhouding door zich te voegen naar de regels.

Hoewel de sport groeit en in het buitenland een beproefd concept is, staat de ontwikkeling van pickleball in Nederland nog in de kinderschoenen. Pickleball heeft nog geen duidelijk afgebakende doelgroep. Op dit moment lijkt de sport beoefenaren van diverse leeftijden en sportachtergronden aan te spreken.

Ook een specifieke identiteit is (nog) niet sterk zichtbaar. De aantrekkingskracht van pickleball lijkt op dit moment vooral te liggen in de laagdrempeligheid en de *instant fun*. Ook de eenvoud van het spel en het sociale karakter van de sport spreken beoefenaren aan. Hoewel dit ook aspecten zijn die genoemd worden bij verwante sporten zoals padel, kan met name de laagdrempeligheid van het spel de basis bieden voor de ontwikkeling van een structurele doelgroep.

De ontwikkeling van een structurele doelgroep en identiteit zijn belangrijk, zodat beoefenaren zich verbonden voelen aan de sport, niet zo snel zullen stoppen met de sport, zich inzetten voor de organisatie en ontwikkeling van de sport en ambassadeurs worden voor de sport. Daardoor krijgt de sport een duurzaam karakter. Dit lijkt in ontwikkeling te zijn. Sommige groepen en leden van die groepen zijn al vanaf 2013 verbonden aan de sport.

Pickleball Holland zet zich in voor de ontwikkeling van de sport en de sport raakt langzaam ingebed in de KNLTB, waardoor mensen zich beroepsmatig of vanuit een bepaalde vrijwillige rol inzetten voor de organisatie, promotie en ontwikkeling van pickleball. Toch is pickleball (nog) niet sterk geïnstitutionaliseerd. Dit is wel in ontwikkeling: op dit moment worden lidmaatschappen, aanbod van wedstrijden en toernooien en rankingsystemen ontwikkeld, en vanaf volgend jaar is pickleball volledig ingebed in de KNLTB.

Er zijn (nog) weinig structurele locaties waar de sport wordt aangeboden, en de sport is nog niet heel bekend in Nederland. Wel is de sport in omliggende landen zoals Engeland sterk gegroeid. Dit kan bijdragen aan vertrouwen in de sport.

Kortom, pickleball is (nog) niet sterk verankerd in het Nederlandse sportlandschap en bevindt zich nog in een vroege en onzekere fase van ontwikkeling.

Tabel 10.1
Status van pickleball in het Nederlandse sportlandschap

Factor*	Generieke sportkenmerken	Eigen sportidentiteit	Institutionalisering	Voldoende locaties	Legitimititeit van de sport	Status**
	++	--	-	-	-	Opkomend

· -- niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

Totaalbeeld van de zeven sporten en succesfactoren voor verankering

In dit hoofdstuk brengen we in kaart welke factoren bijdragen aan de verankering van nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap.

Op basis van het sportificatiemodel hebben we per sport de mate van verankering getypeerd en soms een prognose gegeven van hoe de sport zich gaat ontwikkelen. In dit afsluitende hoofdstuk presenteren we het totale overzicht van de typering van de zeven sporten. Vervolgens beantwoorden we de vraag wat nu succesfactoren zijn voor of een bepaalde sport tot bloei komt, zich verder ontwikkelt en wellicht een volwassen sport wordt in ons Nederlandse sportlandschap. We eindigen met enkele slotbeschouwingen voor de toekomst.

11.1 Het totaalbeeld van de status van zeven nieuwe sporten

In de verschillende hoofdstukken hebben we voor zeven nieuwe sporten aan de hand van het sportificatiemodel de status van de sport in het Nederlandse sportlandschap getypeerd. We hebben hierbij een onderscheid aangebracht tussen:

- diffuus;
- opkomend;
- booming;
- volwassen;
- neergaand;
- verdwijnend.

Geen van de zeven sporten heeft de status neergaand of verdwijnend. Dit is natuurlijk niet verrassend, aangezien we voor dit onderzoek relatief nieuwe sporten hebben gekozen die zich nog niet in een fase van neergang of verdwijnen bevinden.

De zeven sporten bevinden zich in verschillende stadia en scoren verschillend op de verschillende constructie-indicatoren. In de volgende paragraaf gaan we in op succesfactoren die we hebben geïdentificeerd voor de vijf constructie-indicatoren.

In tabel 11.1 staat een overzicht van de scores en statussen van de zeven sporten.

Tabel 11.1

Het sportificatiemodel toegepast op zeven nieuwe sporten in het Nederlandse sportlandschap

	Padel	Beach-volleybal	Boulderen	Airsoft	Freerunning (speedrun en style)	Freerunning (zelf georganiseerde activiteit)	Calisthenics	Pickleball
Indicator*:								
Generieke sportkenmerken	++	++	++	--	++	-	+	++
Eigen sportidentiteit	-	+	++	++	+	++	++	--
Institutionalisering	+	++	+	+	+	--	-	-
Voldoende locaties	+	++	-	-	+	-	-	-
Legitimiteit van de sport	+	++	+	--	-	-	+	-
Status sport:**	Booming	Volwassen	Booming	Opkomend	Opkomend	Diffuus	Opkomend	Opkomend

-- niet of nauwelijks, - beperkt, + sterk, ++ gevorderd

Bron: Mulier Instituut.

** Status: DIFFUUS (niet sterk groeiend en niet verankerd), OPKOMEND (sterk groeiend, niet verankerd), BOOMING (sterk groeiend en verankerd), VOLWASSEN (niet sterk groeiend, wel verankerd), NEERGAAND (dalend en verankerd), VERDWIJNEND (dalend en niet verankerd).

11.2 Succesfactoren voor verankering van nieuwe sporten

Wat zijn nu factoren die bijdragen aan de verankering van nieuwe sporten? We proberen hierop antwoord te geven door verklaringen voor de ontwikkeling van de zeven nieuwe sporten in totaliteit te bezien en gemene delers hieruit te destilleren. We hebben hierbij de verschillende constructie-indicatoren als uitgangspunt genomen.

Nieuwe sporten zijn voornamelijk agonale bewegingsvaardigheidsspelen

De nieuwe sporten in dit onderzoek zijn verwant aan zowel paradigmatische sporten als grensgevallen binnen de sportfamilie.

Als we kijken naar de sportfamilie en de varianten die we daarbij onderscheiden, dan blijkt dat nieuwe sporten voornamelijk agonale bewegingsvaardigheidsspelen zijn:

padel, beachvolleybal, boulderen, airsoft, de vier verschijningsvormen van freerunning, in wedstrijden beoefende vormen van calisthenics en pickleball zijn vormen van agonale bewegingsvaardigheidsspelen. Dit zijn (relatief) nieuwe activiteiten, maar binnen al deze activiteiten zien we een speldoel, strikte spelregels, middelen die al dan niet mogen worden aangewend en een bewegingsdoel.

Daarnaast zien we dat nieuwe sporten hybride varianten zijn. Freerunning en calisthenics worden in wedstrijdverband beoefend als agonaal bewegingsvaardigheidsspel, maar kennen ook andere verschijningsvormen.

Freerunning in de openbare ruimte is een vorm van speelse bewegingsvaardigheidsspelen, waarbij de freerunners een grote vrijheid hebben om nieuwe bewegingen te proberen en nieuwe betekenissen te geven aan fysieke elementen in de openbare ruimte. Speelsheid en een speelse attitude spelen hier een belangrijke rol – en zijn voor de beoefenaar een reden om deze sport te beoefenen.

Calisthenics beoefend in de openbare ruimte of op speciaal daarvoor ingerichte calisthenicsparken is eerder een vorm van bewegingsactiviteit, waarbij het intrinsieke doel van de activiteit bijvoorbeeld vitaliteit en streven naar een sterk en esthetisch mooi lichaam is. Hierbij worden geen strikte spelregels gehanteerd die bepalen welke middelen je mag gebruiken.

Als we kijken naar de eigenheid van nieuwe sporten, zien we dus dat voornamelijk agonale bewegingsvaardigheidsspelen beoefenaren lijken aan te spreken.

Aantrekkingskracht in zowel verwantschap als tegencultuur

● Alternatief voor bestaande sport

Bij de zeven nieuwe sporten valt op dat de meeste in eerste instantie een aantrekkingskracht hebben op de doelgroep die al een hieraan verwante sport beoefent. We zien dat deze nieuwe sporten in beginsel alleen populair kunnen worden als ze voor die doelgroep een beter alternatief zijn voor de sport die ze al beoefenen.

Vaak wordt gezegd dat de nieuwe sport dynamischer of laagdrempeliger is of minder verplichtingen kent. Voor padel (verwantschap met tennis), beachvolleybal (verwantschap met zaalvolleybal) en de wedstrijdvormen van freerunning (verwantschap met turnen) geldt dit het sterkst. Ze onderscheiden zich van de ‘moedersport’ doordat ze laagdrempeliger (bv. padel vs. tennis), minder verplichtend of speelser (beachvolleybal vs. zaalvolleybal en freerunnen vs. turnen) zijn. Ze zijn, met andere woorden, een verbetering van het huidige sportaanbod voor de doelgroep van de verwante sport.

Om vervolgens verankerd te kunnen raken, is het belangrijk is dat de sport zich ook duidelijk weet te onderscheiden van de bestaande varianten waarmee ze de meeste verwantschap heeft, en een eigen sportidentiteit ontwikkelt.

● Tegencultuur

Ook zien we dat nieuwe sporten die geen sterke verwantschap hebben met paradigmatische gevallen binnen de sportfamilie (bv. airsoft, freerunning in de openbare ruimte en calisthenics), juist aantrekkingskracht hebben omdat ze iets vertegenwoordigen van 'tegencultuur' of 'subcultuur'.

Freerunners die zich in de openbare ruimte begeven, zijn bijvoorbeeld over het algemeen freerunners die niet in teamverband of wedstrijdverband hun sport willen beoefenen. Dus die niet in beginsel de competitie met anderen zoeken, maar zelf de uitdaging willen bepalen. Voor calisthenics geldt hetzelfde. Hoewel verwant aan fitness, identificeren beoefenaren zich juist niet met de leden van een sportschool.

Deze nieuwe sporten die zich op de grens van de sportfamilie bevinden, trekken nieuwe doelgroepen aan die zich minder tot de paradigmatische sporten binnen de sportfamilie voelen aangetrokken (zoals de georganiseerde wedstrijdsport).

● Verankering

Voor de verankering van deze grensgevallen is het enerzijds belangrijk dat ze zich manifesteren als grensgeval, omdat dit aantrekkingskracht heeft op de doelgroep van de sport. Anderzijds vinden de beoefenaren het belangrijk dat ze worden aangemerkt als onderdeel van de sportfamilie. Dat lijkt voor alle nieuwe sporten belangrijk te zijn. Bijvoorbeeld voor de legitimering van de activiteit (zoals bij airsoft), maar ook voor voldoende accommodaties (denk aan calisthenics en freerunning).

Beide – voldoende legitimering en accommodaties – zijn een noodzakelijke voorwaarde voor verdere groei en verankering.

● De veranderende sportfamilie

Met de komst van nieuwe sporten zien we dus dat de grenzen van de sportfamilie continu worden verruimd en soms ook ter discussie worden gesteld. Dit maakt duidelijk dat dé sportfamilie niet bestaat. Deze is continu in beweging. Dit komt onder andere doordat beoefenaren tussen sporten wisselen, omdat ze continu op zoek zijn naar aanbod dat het best bij hun behoefte past. En doordat continu nieuwe varianten op de markt worden gebracht door bonden, ondernemers of enthousiastelingen die in het buitenland met de sport in aanraking zijn gekomen.

De typering van deze nieuwe sporten laat dan ook zien dat het Nederlandse sportlandschap een dynamische context is qua opkomst, populariteit en type activiteiten.

Instant fun, flexibel, sociaal, gezond en goed voor het lichaam

De zeven nieuwe sporten in dit onderzoek voorzien in verschillende behoeften van deelnemers. Bij zowel de nieuwe paradigmatische sporten als de grensgevallen binnen de sportfamilie zien we een trend naar sporten die voorzien in *instant fun* en die flexibel te beoefenen, sociaal, gezond en goed voor het lichaam zijn.

● Instant fun en flexibiliteit

De temperatuur van de samenleving is terug te zien in de ontwikkeling van nieuwe sporten. Waar tijdens de verzuiling vooraf vaststond bij welke sportvereniging we lid zouden zijn en welke sporten hierbij hoorden, maken we nu onze eigen keuzes. Door individualisering, ontzuiling en het dominante discours van 'werken aan de eigen vitaliteit', en doordat we in toenemende mate in een netwerksamenleving leven, zijn we minder gebonden aan één sport.

Deze grotere keuzevrijheid brengt met zich mee dat we kritischer zijn geworden en sneller tussen verenigingen of, breder, tussen sportactiviteiten in andere verbanden wisselen. Daarnaast zien we in de veelkleurigheid van de nieuwe sport iets terug van wat we vandaag de dag belangrijk vinden.

De toegenomen kritische houding door de verruimde keuzemogelijkheden lijkt ertoe bijgedragen te hebben dat sportbeoefenaars, en met name jonge sportbeoefenaars, andere eisen aan sport zijn gaan stellen. De keuze voor een nieuwe sport is veelal gebaseerd op dat we iets willen doen wat we leuk vinden, samen met anderen en op zelfgekozen manieren en tijden. Niet alleen het doen van de sportactiviteit zelf, maar ook het proces waarbij we onszelf of ons lichaam verbeteren en ontwikkelen kan plezier opleveren.

In deze tijd waarin legio keuzemogelijkheden voor vrijetijdsbesteding bestaan, zijn jongeren eraan gewend geraakt om hun aandacht te besteden aan wat het meest aantrekkelijk is. Dit betekent dat snelle, flitsende activiteiten met directe plezierbeleving die gedeeld kunnen worden via de socials, het goed doen. Sporten waarbij je langdurig moet werken aan technische vaardigheden, geven minder een directe plezierbeleving. De voldoening van snelle successen in sport lijkt groter te zijn dan de voldoening van het behalen van een verder weg gelegen doel dat je alleen door herhaling en veelvuldig oefenen kunt halen.

Het belang van een snelle succesbeleving betekent dat de voorkeur gaat naar sporten die laagdrempelig zijn.

- Padel kent bijvoorbeeld door het gebruik van de wanden en het kleine speelveld een snellere succesbeleving dan tennis. Zonder veel speelervaring zijn spelers in staat om rally's met elkaar te spelen.
- Beachvolleybal is laagdrempeliger dan zaalvolleybal, doordat er minder regels en vaste opstellingen worden gehanteerd.
- Bij boulderen gelden minder veiligheidseisen en instructies dan bij sportklimmen, waardoor meer vrijheid ontstaat.
- Freerunnen ervaren beoefenaars als minder complex en speelser dan bijvoorbeeld turnen.
- Calisthenics is laagdrempelig omdat het in de openbare ruimte wordt beoefend of op een calisthenicspark. Hierbij zijn geen abonnementen voor een sportschool of fitnesscentrum nodig. En het plezier van een nieuwe trick onder de knie krijgen en deze delen via social media kan per direct.

● Sociaal karakter

Niet alleen de directe plezierbeleving en laagdrempeligheid van nieuwe sporten zijn belangrijk, maar ook de sociale omgeving lijkt voor veel mensen bepalend te zijn voor de keuze voor een sport. Individualisering van de maatschappij betekent niet dat we in ons eentje willen sporten. Integendeel: veel nieuwe sporten worden samen beoefend, door gemeenschappen te vormen met eigen gebruiken en gewoonten.

Dit sociale karakter is wat veel mensen aantrekt in de nieuwe sporten. Wel lijkt er, kijkend naar de nieuwe sporten die aan populariteit winnen, vaak sprake te zijn van kleine gemeenschappen met minder verplichtingen, zoals wekelijks deelnemen aan competities of vaste trainingstijden. Er is dus zowel een wens van gezamenlijkheid als van flexibiliteit.

● **Gezond en fit**

Tot slot zien we, in onze hedendaagse samenleving waarin steeds meer wordt benadrukt dat je verantwoordelijk bent voor je eigen gezondheid en fitheid, dat sporten die hier expliciet op zijn ingericht, aantrekkelijk worden gevonden. Men wil in toenemende mate dat een sportactiviteit ook het effect van een workout heeft. Dit is sterk terug te zien bij bijvoorbeeld boulderen, freerunnen en vooral calisthenics.

Competitie en wedijver blijven belangrijk

In de ontwikkeling van de zeven nieuwe sporten zijn wedijver (agonaliteit) en competitie belangrijke centrale waarden. Bij padel, beachvolleybal, airsoft en pickleball wordt de competitie vooral met anderen gezocht. Bij boulderen freerunning en calisthenics zit de beleving van wedijver vooral in de fysieke en mentale uitdaging van de activiteit, waarbij jezelf uitdagen en jezelf verbeteren centraal staan.

Alle zeven sporten worden dan ook in wedstrijdverband beoefend. Soms vanaf de start van de sport – denk aan padel, beachvolleybal en pickleball – en soms nadat ze eerst in een ander verband zijn beoefend, zoals freerunning of calisthenics. Het creëren van voldoende en passend wedstrijsaanbod blijft dan ook een middel om mensen aan een sport te binden.

● **Voldoende wedstrijsaanbod**

Hierbij zien we dat het voor de groei van nieuwe sporten belangrijk is dat sportbeoefenaars voldoende mogelijkheden hebben om wedstrijden te beoefenen. Ver rijden voor een wedstrijd of beperkte tegenstand verhoogt de drempel om aan wedstrijden mee te doen. Voor de binding met een nieuwe sport is het ook belangrijk dat het hele jaar door wedstrijsaanbod wordt georganiseerd en dit niet beperkt blijft tot enkele maanden. Rekening houdend met het Nederlandse klimaat, betekent dit dat het wenselijk is dat een sport niet alleen buiten beoefend kan worden, maar dat er ook indoorlocaties bestaan.

● **Flexibel wedstrijsaanbod**

Naast voldoende wedstrijsaanbod is het ook belangrijk dat wedstrijsaanbod aansluit bij de wensen van de sportbeoefenaars. Het traditionele wedstrijsaanbod,

waarbij je ieder weekend competitie speelt, lijkt minder passend te zijn voor deze tijd. Een seizoen lang iedere zaterdag of zondag competitie spelen wordt in deze tijd vaker als verplichting gezien en als onwenselijk beschouwd.

Wedstrijden in nieuwe sporten lijken dan ook vaker aangeboden te worden in flexibeler varianten. Zo is het spelen van toernooien een belangrijk onderdeel van het wedstrijd aanbod bij padel en beachvolleybal. Toernooien beslaan een korte periode, waardoor je niet een seizoen lang verplichtingen hoeft aan te gaan.

Daarnaast is flexibel wedstrijd aanbod belangrijk voor nieuwe sporten omdat deze concurreren met gevestigde sporten. Zo waren de doelgroepen bij padel en beachvolleybal in eerste instantie duidelijk: tennissers en zaalvolleyballers. Zij zochten in padel en beachvolleybal geen vervanging van, maar een aanvulling op hun huidige sportbeoefening. Flexibel aanbod zorgt ervoor dat ze beide sporten in wedstrijdvorm kunnen blijven beoefenen. Zo voorkom je dat mensen moet kiezen tussen iets nieuws en dat waarmee ze zijn opgegroeid, met de kans dat ze voor het laatste kiezen.

Vorming van identiteit top-down en bottom-up ontwikkeld

Bij de ontwikkeling van nieuwe sporten valt op dat de identiteit van de sport nog 'kneedbaar' is. In ons onderzoek zien we dat identiteitsvorming van en identificatie met nieuwe sporten vooral tot uiting komen door identiteitsclaims en identiteitssignalen.

● Identiteitsclaims

Identiteitsclaims zijn omschrijvingen van onderscheidende en duurzame karakteristieke waarden van de sport. Dit zijn doorgaans coherente en enigszins geïdealiseerde omschrijvingen van de kernwaarden van een sport. Vaak doen bonden, verenigingen of ondernemers die de sport willen promoten deze claims, waardoor er sprake is van een top-downproces van identiteitsvorming.

Dit is bijvoorbeeld sterk zichtbaar bij de KNLTB, die zoekende is hoe ze padel, pickleball en tennis onderscheidend van elkaar kunnen positioneren en promoten. Ook de NABV zet sterk in op identiteitsvorming van airsoft, om het sociale en verbindende karakter ervan te benadrukken en zo de associatie met geweld en oorlog te voorkomen. De KNGU positioneert freerunning ook sterk anders dan turnen.

● Identiteitssignalen

Daarnaast vindt bij nieuwe sporten bottom-up-identiteitsvorming plaats door identiteitssignalen. Dat zijn factoren die het unieke en onderscheidende karakter van een sport zichtbaar maken. Voor sporten zijn dit met name taal (uitdrukkingen van situaties, technieken of posities), kleding (tenues en trainingsoutfits), attributen (tassen, technologie), gebruiken (met tegenstanders drankje doen, volksliederen voor de wedstrijd) en geschreven en ongeschreven gedragsregels (bv. gebruiken met fair play, juichen en handen schudden).

Identiteitssignalen zijn in mindere mate te sturen, maar komen veelal impliciet tot stand. Dit is belangrijk, omdat door gemeenschappelijke gewoonten en gebruiken groepsvorming ontstaat. Zo zijn bij airsoft bijvoorbeeld kleding en uitrusting belangrijk voor de aantrekkingskracht van de sport. Bij pickleball lijken vooral de sportieve en inclusieve gedragsregels belangrijk te worden gevonden. Freerunning en calisthenics worden met name gevormd door tal van oefeningen uit te voeren die uiting geven aan vrijheid en vitaliteit.

Mix van verschillende typen aanbieders die elkaar aanvullen

De nieuwe sporten worden veelal georganiseerd door een mix van verschillende typen aanbieders die elkaar versterken.

- Commerciële (sport- en beweeg)aanbieders geven een belangrijke impuls aan de populariteit van nieuwe sporten als padel, boulderen, freerunning en calisthenics. Deze commerciële sportaanbieders weten de minder gebonden sporter aan te trekken en ze zetten zich als ondernemers in voor het doorontwikkelen en vermarkten van de sport.
- Verenigingen zijn belangrijk voor de populariteit van nieuwe sporten. Zij kunnen sport goedkoper aanbieden en voorzien in de behoefte van sporters aan sociale relaties en collectiviteit.

● Organisatie om wedijver te coördineren

Bij nieuwe sporten is organisatie zowel nodig om de sport te kunnen faciliteren als om deze leuk te maken. Veelal bevat sport een strijd tegen opponenten, zoals bij padel, beachvolleybal, vier verschijningsvormen van freerunning en pickleball. Om wedijver tussen opponenten te coördineren, is enige vorm van organisatie nodig: om op dezelfde plek, op dezelfde tijd, met hetzelfde doel en met voldoende mensen aanwezig te zijn om de sport te kunnen beoefenen.

● Organisatie om sport te faciliteren

Daarnaast is organisatie nodig om sportfaciliteiten te organiseren. In enkele gevallen is sport in de openbare ruimte te beoefenen, zoals bepaalde vormen van freerunning en calisthenics, maar in veel gevallen moeten specifieke locaties, speelvelden of attributen aangeschaft en onderhouden worden. Zo is een padelbaan nodig om padel te kunnen beoefenen, een boulderwand om te kunnen boulderen en een arena in een veilige omgeving om te kunnen airsoften. Om in deze middelen te voorzien of deze te onderhouden is organisatie noodzakelijk.

● Organisatie om sport samen te doen

Daarnaast is bij de zeven sporten te zien dat organisatie nodig is om de sociale betekenis van sport te verwezenlijken. In essentie lijkt sport zelden of nooit een puur persoonlijke bezigheid te zijn (Rees et al., 2015). In de literatuur wordt vaak gesteld dat sportbeoefenaars bepaalde emotionele waarde ontleenen aan sport, doordat ze het in een sociale context beoefenen.

Bij alle zeven nieuwe sporten is te zien dat organisatie plaatsvindt om sport in groepsverband uit te oefenen en/of om daarnaast sociale activiteiten te organiseren. Dit is bijvoorbeeld sterk terug te zien bij airsoft, waar airsoftteams

worden opgericht omdat beoefenaren in teamverband de sport willen beoefenen. Ook bij boulderen, een sport die overwegend in een commerciële setting wordt beoefend, ontstaan verenigingen gericht op het samen beoefenen van de sport. Zelfs bij individuele sporten als calisthenics en freerunning ontstaan groepen die samen de sport uitoefenen in verschillende sociale verbanden.

Dit impliceert dat organisatie niet alleen noodzakelijk is om sport te kunnen beoefenen (sporttechnische organisatie), maar ook een belangrijke determinant is voor het realiseren van de betekenis van sport (sociale organisatie) (Rees et al., 2015).

Snellere institutionalisering door aansluiting bij bestaande bonden

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat institutionalisering op twee manieren plaatsvindt.

● **Institutionalisering door nieuwe sportbonden**

Bij de minder paradigmatische nieuwe sporten richten gepassioneerde beoefenaren een overkoepelende bond/federatie op. Bijvoorbeeld in het geval van airsoft en calisthenics. Dit gebeurt meestal na een eerste fase van organisatievorming. Nadat een sport evolueert van zelforganisatie naar organisatievorming, ontstaat veelal ook de behoefte aan competitievorming, standaardisering en regulering. De groei van een sportbond loopt dan parallel aan de groei van de sport, waarbij de bond in navolging van de groei van de sport steeds meer financiën en personeel heeft en regulerend optreedt.

● **Institutionalisering door aansluiting bestaande sportbonden**

De meer paradigmatische nieuwe sporten vinden aansluiting bij bestaande bonden van verwante sporten. Dat zien we bijvoorbeeld bij padel, beachvolleybal, boulderen, pickleball en freerunning. Aansluiting bij een bestaande bond kan ook in een later stadium van de ontwikkeling van een sport plaatsvinden, waardoor organisaties fuseren of worden geïntegreerd binnen een bestaande bond. Zo zijn padel en pickleball opgepakt door de KNLTB, freerunning door de KNGU en beachvolleybal door de Nevobo.

We zien dat aansluiting bij bestaande bonden een impuls geeft aan de ontwikkeling van een nieuwe sport. Voor een nieuwe sport heeft een bestaande bond het voordeel dat ze kan profiteren van de bestaande faciliteiten, infrastructuur en expertise, en dus niet vanaf nul hoeft te worden opgebouwd. Hierdoor kan het organiseren van wedstrijden en het ondersteunen van sportaanbieders makkelijker verlopen.

Mogelijk nadeel is dat samenvoeging binnen bestaande instituten het sportspecifieke karakter en de identiteit van de nieuwe sport aantast. We zien dit bijvoorbeeld bij freerunning en calisthenics, waar aansluiting bij sportbonden en federaties er ook voor zorgt dat deelnemers zich niet meer helemaal identificeren met de activiteit. Een nieuwe sport kan als discipline naast een andere sport ontstaan en trekt hier voordeel uit, maar kan zich pas volledig vestigen door zich van

de andere sport te onderscheiden. Aandacht voor het unieke karakter van een sport en de potentie die deze heeft voor identificatie en identiteitsvorming is wenselijk.

Vertrouwen in de potentie van de sport bij aanbieders én beleidsmakers

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat een belangrijke voorwaarde voor groei de aanwezigheid van voldoende accommodaties of plekken binnen de openbare ruimte voor de sport is. Maar het is lastig voldoende accommodaties of locaties te realiseren.

● **Vertrouwen in bezettingsgraad**

Vanuit het perspectief van sportaanbieders kan het aanbieden van een nieuwe sport die zich nog niet heeft bewezen, een riskante stap zijn. Pioniers in het sportaccommodatielandschap hebben een passie voor en een geloof in de sport. Maar dit zijn maar enkele fanaten. Voor de meerderheid van de aanbieders gelden andere overwegingen: de accommodatie moet op lange termijn kostendekkend zijn en een voldoende bezettingsgraad hebben.

Voor sportaanbieders is vertrouwen in de potentie van een sport hierbij het sleutelbegrip. Voor verenigingen betekent dit vertrouwen dat leden van de club de sport willen beoefenen. En voor commerciële organisaties betekent dit vertrouwen dat de consument de sport wil beoefenen. Uit de voorbeelden van padel en beachvolleybal blijkt dat sportbonden hier een grote rol in kunnen spelen door sportaanbieders te overtuigen en te ondersteunen.

● **Hoogte van investeringen**

Daarnaast speelt ook de hoogte van de investeringen een rol. Hoe hoger de kosten voor een accommodatie, des te meer risico een sportaanbieder loopt. Bij boulderen en airsoft blijken de hoogte van de investeringen een nadeel te zijn voor de groei van de sport. Voor beachvolleybal en calisthenics kan de groei juist verklaard worden doordat ze minder investering vergen dan veel andere accommodaties.

● **Gemeentelijke subsidies**

Daarnaast kunnen ook gemeentelijke subsidies helpen. Voor gemeenten lijkt het vooral belangrijk te zijn dat er vertrouwen is in de potentie van de sport. Maar ook dat de nieuwe sport een nog niet goed bediende doelgroep aanspreekt en hierdoor de maatschappelijke waarde van sport vergroot.

Onbekend maakt onbemind

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat het voor de groei belangrijk is dat het bredere publiek kennismaakt met de sport. Als men niet weet dat de activiteit bestaat, zal men de sport ook niet beoefenen.

We zien dat het bredere publiek op verschillende manieren kennis kan maken met een nieuwe sport.

● **Bekend in ongeorganiseerd verband**

Als een activiteit al langer in ongeorganiseerd verband beoefend wordt, zoals beachvolleybal op het strand of op de camping, of freerunning in de openbare ruimte, is de kans groot dat het bredere publiek er al kennis mee heeft gemaakt.

● **Bekend in buitenland**

Daarnaast kunnen mensen, als de sport in het buitenland populair is, er op vakantie mee in aanraking komen. In het geval van padel zijn verschillende mensen in Spanje door de sport enthousiast geworden. Ook expats kunnen een sport mee naar Nederland nemen en beoefenen.

● **Bekend door (sociale) media**

Vervolgens kunnen mensen via de (sociale) media in aanraking komen met een sport. Dit kan als televisie, kranten, radio, magazines of sociale media aandacht besteden aan de sport of aan sportprestaties. De kans dat media over een sport rapporteren of spreken, wordt groter als een sport de olympische status heeft en Nederlandse topsportprestaties worden behaald. Zo krijgen Nederlandse topsportprestaties bij het beachvolleybal tijdens de Olympische Spelen, maar ook op evenementen als een WK, EK of *'King of the Court'*, veel aandacht in de media.

Daarnaast zien we bij de zeven nieuwe sporten dat sociale media en influencers een belangrijke rol kunnen spelen in de bekendheid van de sport. Dit is bijvoorbeeld heel sterk te zien bij airsoft, calisthenics en freerunning. Influencers of rolmodellen op dit medium dragen sterk bij aan het genereren van bekendheid voor de sport en aan identificatie en communitybuilding onder beoefenaren.

● **Bekend door sportevenementen**

Tot slot kan het brede publiek met een sport in aanraking komen via sportevenementen in eigen land. Met name de keuze voor de locatie is hierbij belangrijk. Het organiseren van beachvolleybaltoernooien op de Dam in Amsterdam is een voorbeeld van hoe veel bekendheid voor de sport is gegenereerd. Ook het plaatsen van een padelbaan of pickleballbaan tijdens een goed bezocht tennistoernooi is succesvol gebleken.

Legitimiteit door sportinstellingen

Bij de zeven nieuwe sporten zien we dat sport instellingen een belangrijke impuls geven aan de groei van nieuwe sporten.

● **Nationale en internationale bonden en federaties**

Allereerst helpt het als een bestaande en gevestigde sportbond de activiteit als sport positioneert en als zodanig gaat organiseren, standaardiseren en reguleren. Deze ontwikkeling is bijvoorbeeld te zien bij freerunning en calisthenics, waarbij het oprichten van internationale federaties een aanjager is voor de groei van de sport. Beide activiteiten, die zijn te typeren als grensgevallen, lijken doordat ze zijn opgenomen binnen bijvoorbeeld de KNGU of internationale sportfederaties eerder als 'echte' sporten te worden beschouwd.

Internationale instituten bieden voordelen, omdat een sport kan meeliften op bestaande spelregels, standaardisering en wedstrijdvormen die al zijn ontwikkeld.

● NOC*NSF

Daarnaast is NOC*NSF een belangrijk sportspecifiek instituut voor de verschaffing van legitimiteit aan sport. Als overkoepelende organisatie van de georganiseerde sport hanteren zij richtlijnen voor een lidmaatschap van een sportbond. Zo kijkt NOC*NSF bij toetsing in ieder geval of er sprake is van een activiteit binnen een set van vastgestelde spelregels, gebaseerd op fysieke beweging gebruikmakend van karakteristieken als kracht, snelheid, behendigheid en denkvermogen.

Hierbij is te zien dat nieuwe sporten die geen sterke verwantschap hebben met paradigmatische gevallen binnen de sportfamilie – zoals airsoft, freerunning en calisthenics – moeilijker aansluiting weten te vinden.

● IOC

Tot slot is het ultieme sportspecifieke instituut als verschaffer van legitimiteit het IOC. Het IOC is de hoedster van de Olympische Spelen en de olympische beweging en is in deze hoedanigheid verantwoordelijk voor welke sporten mee mogen doen aan de Olympische Spelen. Daarvoor moet een sport voldoen aan eisen. Zo moet een sport populair zijn, op sociale media of in het nieuws, en door jongeren worden beoefend over de hele wereld.

Dit lijkt alleen haalbaar voor nieuwe sporten die vanuit het buitenland naar Nederland zijn gekomen. Bij de nieuwe sporten die al gevestigd zijn in het buitenland en naar Nederland zijn getransformeerd, zoals padel en pickleball, is dit al verder gevorderd dan bij sporten die met name in Nederland verder zijn ontwikkeld, zoals airsoft. De tendens om te gaan behoren tot de olympische familie – sommige behoren hier al toe – is een herkenbaar streven bij de onderzochte sporten.

11.3 Tot slot en hoe verder

Brede blik

Met de duiding van de zeven sporten die we in dit onderzoek centraal stelden, wilden we zicht krijgen op de ontwikkeling van (nieuwe) sporten. Uitdrukkelijk hebben we ontwikkelingen van sport vanuit verschillende perspectieven gezien, om zo niet te vervallen in eenzijdige verklaringen.

We hebben een brede blik gehanteerd, bijvoorbeeld op de ontstaansgeschiedenis, de verschijningsvormen en organisatiegraad, de aantrekkelijkheid voor de deelnemers en 'identiteitsprocessen'. We hebben niet alleen gekeken naar waar individuele sporters zich toe aangetrokken voelen of zich mee identificeren, maar ook aangegeven dat potentiële groei of ontwikkeling altijd afhangt van waar organisaties zich voor inzetten en welk beleid ze voeren.

Dit alles ook met in het achterhoofd dat ontwikkelingen in de sport niet zijn te begrijpen los van dominante waarden en in onze samenleving, zoals gezondheid/

vitaliteit, en de behoefte aan vrijheid bij het vormgeven van de activiteit en de momenten waarop we willen sporten.

We hadden ook oog voor groei van een sport in relatie tot de ruimte (openbare ruimte of sportaccommodaties). De hardware en de aanwezigheid van ruimte om te sporten en bewegen zien we als mede bepalend voor of een activiteit tot bloei komt.

Kortom, we zijn in dit onderzoek niet op zoek gegaan naar één verklaring, maar hebben al zoekend en op heuristische wijze in beeld proberen te brengen welke constructie-indicatoren een rol spelen in ontwikkelingen van sport.

Hoe nu verder?

We zetten hier een punt, maar met potlood. Het is zinvol dit soort onderzoek voort te zetten. Niet alleen door nog eens goed te kijken naar het gehanteerde kader met de vijf constructie-indicatoren, en wat we daar misschien nog missen. Maar ook door te kijken hoe de ontwikkeling van nieuwe sporten te volgen is met een wat systematischer dataverzameling, en hoe over deze ontwikkeling onderbouwde uitspraken zijn te doen.

Bovendien staan er tal van (relatief) nieuwe sporten te 'springen' om tegen het licht te worden gehouden in hun ontwikkeling naar eventuele verankering.

- Zo zijn er de 'extreemsporten' die steeds meer worden beoefend, die verschillende verschijningsvormen kennen en waar tal van (commerciële) organisaties zich op storten. De identificatie van deze extreemsporters of ultrasporters met hun sport is sterk onderscheidend van traditionelere sporten en lijkt vooral te appelleren aan 'de eigen grenzen verleggen' en 'omgaan met ontberingen'.
- Een andere, interessante nieuwe tak van sport is esports, of breder 'esports, gaming en gamification'. We zien hier tal van nieuwe verschijningsvormen, vooral jonge deelnemers en uitvoerige discussies over legitimiteit. Niet alleen over of we hierbij kunnen spreken van een vorm van sport die bijvoorbeeld olympisch kan worden (vgl. Postma et al., 2022), maar ook over of dergelijke activiteiten niet aanzetten tot nog minder bewegen of digitale verslaving versterken.
- Daarnaast zien we paradigmatische nieuwe sporten die opkomen, zoals 3x3-basketbal, dat aan een opmars bezig is.

Dit zijn slechts drie leden van 'de' sportfamilie die interessant zijn om verder te onderzoeken. Sport is inmiddels zo'n belangrijk onderdeel van onze samenleving, dat er ongetwijfeld meer nieuwe sporten zullen ontstaan, verankeren en weer verdwijnen. We blijven de dynamiek van sporten daarom monitoren.

Bronnen

Adriaensen, J. (2018). *Onderzoek naar de boulderaar*. NKBV.

Barmania (2024.). *Free running toestellen*. Geraadpleegd op 6 mei 2024, van www.barmaniapro.com/nl/producten/freerunning/

BKS (2024). *BKS*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://brancheverenigingklimsport.nl/>

Bodyweightsports (2024.). *Freestyle calisthenics oefeningen*. Geraadpleegd op 6 juni 2024, van <https://bodyweightsports.nl/freestyle-calisthenics-oefeningen/>

Calisthenicsclub (2024). Geraadpleegd op 11 november 2024, van <https://thecalisthenicsclub.com/wp-content/uploads/2022/11/Strength-Endurance-Rulebook.pdf>

Calisthenicsclub (2024a). Geraadpleegd op 11 november 2024, van <https://thecalisthenicsclub.com/wp-content/uploads/2022/11/EUCE-Project-Description.pdf>.

Calisthenicsclub (2024b). Geraadpleegd op 21 november 2024, van <https://thecalisthenicsclub.com/wp-content/uploads/2022/11/Sport@Street-NL.pdf>

Calisthenicsworld (2024). Geraadpleegd op 21 november, van <https://calisthenicsworld.nl/blog/persbericht-calisthenics-ziet-explosieve-groei-in-populariteit-in-nederland/>.

Crum, B. J. (1991). *Over versporting van de samenleving. Reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*. Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC).

EAF (2024). *The European Airsoft Federation (EAF)*. Geraadpleegd op 23 april 2024, van <https://www.europeanairsoftfederation.eu/>

Elias, N. & Dunning, E. (1986). *Quest for excitement. Sport and Leisure in the Civilizing Process*. Basil Blackwell

EPF (2024). *EPF*. Geraadpleegd op 25 april 2024, van <https://europeanpickleballfederation.org/>

EUSF (2024.). *European Streetlifting Federation*. Geraadpleegd op 24 mei 2024, van <https://streetliftingeurope.org/>

FastForward (2024a.). *Fast Forward Sports*. Geraadpleegd op 26 april 2024, van <https://www.fastforwardsports.nl/>

FastForward (2024b). *Freerun Jams*. Geraadpleegd op 26 april 2024, van <https://www.fastforwardsports.nl/fast-forward-freerun-jams>

Franke, E. (1978). *Theorie und Bedeutung sportlicher Handlungen*. Hofmann.

FIP (2024). *About international Padel Federation*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.padelfip.com/who-we-are/>

FIVB (2024). *Fédération Internationale de Volleyball*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.fivb.com/>

Greening, J.C. (2011). *A Fresh Perspective. Parkour and the Infinite Potentiality of the Environment*. Paper gepresenteerd tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van the International Association for the Philosophy of Sport. 8-11 september 2011, New York, Rochester.

Gwinner, K., & Bennett, G. (2008). The impact of brand cohesiveness and sport identification on brand fit in a sponsorship context. *Journal of Sport Management*, 22(4), 410-426.

Heinemann, K. (1980). *Einführung in die Soziologie des Sports*. Hofmann.

Hoekman, R., & Van den Dool, R. (2015). *Gemeentelijke uitgaven aan sport: een overzicht van de ontwikkelingen 2010-2015*. Mulier Instituut.

Hoeymakers, R. (2019). *Airsoft in Nederland: een groeiende sport in perspectief*. Mulier Instituut.

Hoeymakers, R. (z.d.). *A theory of voluntary sport clubs. The management of meaning*.

Hoeymakers, R., & Romijn, D. (2018). *'Onze sport is booming': een casestudie naar de opkomst van padel, beachvolleybal en boulderen*. Mulier Instituut.

HetCoi (2024). Geraadpleegd op 21 november 2021, van <https://hetcoi.nl>

IFSC (2024a). *What is the IFSC*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.ifsc-climbing.org/ifsc/index>

IFSC (2024b). *Ranking*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.ifsc-climbing.org/ifsc/index>

IPF (2024). *International Pickleball Federation*. Geraadpleegd op 25 april 2024, van <https://theipf.org/>.

ISF (2024). *Streetlifting*. Geraadpleegd op 14 mei 2024, van <https://streetlifting.world/>

Jump Freerun (2024a). *NK Freerun 2024*. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://jumpfreerun.nl/nkstyle>

Jump Freerun (2024b). *NK Speed*. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://jumpfreerun.nl/nkspeed/>

Jump Freerun (2024c). *Jump Freerun*. Geraadpleegd 7 juni 2024, van <https://jumpfreerun.nl/>

Klein, S. E. (2017). *Defining Sport – Conceptions and Borderlines*. Lexington Books.

KNGU (2024). *Freerun skills*. Geraadpleegd op 26 maart 2024, van <https://dutchgymnastics.nl/sporters/freerun-skills>

KNLTB (2024a). *Geschiedenis padel*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.nlpadel.nl/alles-over-padel/ontdek-padel/geschiedenis-padel/>.

KNLTB (2024b). *Tennis en padel opnieuw fors gegroeid in 2023*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.knltb.nl/nieuws/2024/02/tennis-en-padel-opnieuw-fors-gegroeid-in-2023/>.

KNLTB (2024c). *Expect the unexpected*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://www.centrecourt.nl/uitgelicht/expect-the-unexpected/>

KNLTB (2024d). *KNLTB strategisch manifest*. <https://www.knltb.nl/media/12ohvavc/knltb-strategisch-manifest-2024-2028.pdf?ts=638550773434600000>

KNLTB (2022). *Samenwerking tussen KNLTB en Pickleball Holland*. <https://knltb.nl/nieuws/2022/11/samenwerking-tussen-knltb-en-pickleball-holland-bekrachtigd/>

Kretchmar, R. S. (1975). From Test to Contest: An Analysis of Two Kinds of Counterpoint in Sport. *Journal of the Philosophy of Sport*, 11, 23-30.

Kunnen, R. (2001). *Schaken in stijl. De ontwikkeling van schaakstijlen als een proces van sportificatie*. R. Kunnen.

Munkimotion (2024). *Competities*. Geraadpleegd op 12 april 2024, van <https://www.munkimotion.nl/competities/>

NABV (2020). *Handboek airsoftsport in Nederland*. <https://www.nabv.nl/app/uploads/2020/07/nabv-handboek-airsoftsport-in-nederland-2k19-final.pdf>

NABV (2021). *Reglement Platform Organisaties*. <https://www.nabv.nl/app/uploads/2021/07/Reglement-Platform-Organisaties-NABV-2021-versie-1.7.pdf>

NABV (2024a). *Ontdek airsoft*. Geraadpleegd op 23 april 2024, van <https://www.nabv.nl/ontdek-airsoft/>

NABV (2024b). *Meerjarenplan beleidsplan 2024-2026*. <https://www.nabv.nl/app/uploads/2023/12/NABV-Meerjarenplan-2024-2026.pdf>

Nevobo (2023). *Jaarverslag 2023*. <https://cdn.nevobo.nl/files/4b-Jaarrekening-en-Jaarverslag-2023.pdf?v=1716550430>

NKBV (2024). *Jaarplan 2024*. https://nkbv.nl/files/De_NKBV/mjbp_en_jaarplannen/jaarplan_2024_nkbv.pdf

NPB (2017a). *De sport padel*. Geraadpleegd op 30 november 2017, van <http://www.padelbond.nl/de-sport-padel/>

Original Workout (2024). *Freerun parkour park S*. Geraadpleegd op 12 juni 2024, van <https://originalworkout.de/nl/product/freerun-parkour-park-s-3/>

PickleballHolland (2024). *Pickleball?* Geraadpleegd op 25 april 2024, van <https://pickleballholland.nl/>

POS (2024). *Over ons*. Geraadpleegd op 24 april 2024, van <https://pos.nl/>

Red Bull (2024). *Red Bull Art of Motion*. Geraadpleegd op 6 mei 2024, van <https://www.redbull.com/us-en/event-series/red-bull-art-of-motion>

Rees, T., Alexander Haslam, S., Coffee, P., & Lavalley, D. (2015). A social identity approach to sport psychology: Principles, practice, and prospects. *Sports medicine*, 45, 1083-1096.

Steenbergen, J. (2004). *Grenzen aan de sport: een theoretische analyse van het sportbegrip*. Elsevier.

Steenbergen, J., & Van Hilvoorde, I. (2024). Wat is sport? In E. Koster, & I. van Hilvoorde, *Homo Movens – Filosofie en wetenschap van sport en bewegen* (pp.273-284). VU University Press.

Suits, B. H. (1988). Tricky Triad: Games, Play and Sport. *Journal of the Philosophy of Sport*, XV, 1-9.

Tainio, M (2015). *Parallel Worlds – Art and Sport in Contemporary Culture*. Aalto University.

TTCgym (2024). Geraadpleegd op 21 november 2024, van www.tccgym.nl

USAPickleball (2024). *What is Pickleball?* Geraadpleegd op 25 april 2024, van <https://usapickleball.org/what-is-pickleball/>

Van Bottenburg, M. (2018). *De staat van sport in de hedendaagse cultuur en de toekomst van sport: lezingenreeks in het kader van de Franqui leerstoel*. Vrije Universiteit Brussel.

Van der Meijde, L., & Pulles, I. (2023). *Inzicht in urban sports-deelname en achtergrondkenmerken van sportbeoefenaars* [Factsheet 2023/3]. Mulier Instituut.

Van der Meijde L., Bronkhorst, A., & Pulles, I. (2022). *Kijk op urban sports: een verkenning en afbakening van het begrip urban sports*. Mulier Instituut.

Van Suijlekom, A., Westerbroek, M., & Dijkshoorn, A. (2024). *Freerunning onder jongeren: een onderzoek naar de ervaringen en behoeften van freerunners*. Mulier Instituut.

Verlaan Sport (2024.). *Evenementen*. Geraadpleegd op 25 maart 2024, van <https://www.erikverlaansport.nl/freerunning/evenementen>.

Vossen, L. & Van der Meijde, L. (2024). *Urban sports-beoefenaars – Een kwalitatief onderzoek naar motivaties voor deelname*. Mulier Instituut.

WSWCF (2024). Geraadpleegd op 21 november 2024, van <https://wswcf.org>.

Yalp (2024.). *Dash parkour*. Geraadpleegd op 6 mei 2024, van www.yalp.nl/assortiment/sporttoestellen/dash-parkour-freerunning

Wikipedia (z.d.). *World Chase Tag*. Geraadpleegd op 3 april 2024, van https://en.wikipedia.org/wiki/World_Chase_Tag

Bijlage 1 – Gesprekslijst interviews

Tabel B1.1
Gesprekslijst interviews

Naam	Functie	Organisatie
Peter van Tarel	Manager Sportontwikkeling	Nevobo
Henk Steeghs	Competitieleider beachvolleybal	Nevobo
Paco Podunajec	CEO	The Calisthenics Club
Erik Spiegelenberg	Beweegspecialist	Nijha
Jimmy Warnaar	Beweegspecialist	Nijha
Harald Swen	Projectcoördinator veiligheid	NKBV
Rogier Wouters	Hoofd sport	NKBV
Bas Mooren	Adviseur strategie en beleid	NABV
Sjoerd Kooistra	Projectleider airsoft	NABV
Leon van Leeuwen	Accommodatiemanager	KNLTB
Frank Neering	Programmamanager Padel	KNLTB
Heleen de Jong	Senior marketeer	KNLTB
Corinne Wagner	Secretaris	Pickleball Holland

